BİZİM GİBİ KOMÜNİSTLER

Félix Guattari
Antonio Negri

ingilizceden çevirenler:
ilkay sümer
mustafa erata
barış özçorlu

otonom
politika

Bizim Gibi Komünistler

Yeni Özgürlük Alanları, Yeni İttifak Hatları

Félix Guattari
Antonio Negri

Otonom 10
Politika dizisi 4

Bizim Gibi Komünistler
Félix Guattari, Antonio Negri
ISBN 975-6056-06-1
1. Basım: Haziran 2006, İstanbul (1000 adet)

Kitabın özgün adı:
Communists Like Us

Çeviri *Semiotext(e)* / 1990 basımından yapılmıştır.

İngilizceden çevirenler
İlkay Sümer, Mustafa Erata, Barış Özçorlu

Yayıma hazırlayan
Barış Özçorlu

Kapak ve iç tasarım
Ulaş Kantemir

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
Tel: (0212) 321 23 00

Otonom Yayıncılık
Yeniçarşı Cad. Kalkan Han No: 56/6 Galatasaray/Beyoğlu
İstanbul
Tel: 0212 244 87 09
Faks: 0212 292 23 66
e-posta: iletisim@otonomyayincilik.com
www.otonomyayincilik.com

Bizim Gibi Komünistler

Yeni Özgürlük Alanları, Yeni İttifak Hatları

Félix Guattari
Antonio Negri

İngilizceden çevirenler

İlkay Sümer
Mustafa Erata
Barış Özçorlu

otonom

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Giriş	9
68'de Başlayan Devrim	17
70'lerin Tepkisi: "Gelecek Yok"	31
Devrim Sürüyor	45
Yeni İttifak	61
Başka Bir Şekilde Düşünmek ve Yaşamak	75
Ek	85

SUNUŞ

Bizim Gibi Komünistler kitabını, kolektif bir emeğin ürünü olarak yayımlıyoruz. Komünizmin içkin olarak, arzu ve coşkuyla olumlanması, bu yolda kolektif ve devrimci bir öznelliğin kurulması için tüm bedenimizle çabalarken; geçtiğimiz yolları unutmama, tarihimizden dersler çıkarma gerekliliğinin farkındayız. Komünist pratikten bahsedeceksek, her türden temsiliyete, hiyerarşiye, merkeziyetçiliğe, sömürüye karşı durmanın komünizmin tözü olduğunu bilerek hareket etmek ön açıcı olacaktır. Bu ise, asla ertelenecek bir şey değildir. İşte Félix Guattari ve Antonio Negri'nin ortak emeği olan bu küçük kitap, yazıldığı dönem itibariyle, geçmiş deneyimlerin içinden geçerek "gerçek komünizmi deneyimlemenin" yollarını arıyor.

Evet, bu bir arayıştır. Bu kitabı yayıma hazırlarken, arayışımızın ne kadar zorlu olduğunu bir kez daha anladık. Ama bunun yalnızca bizim arayışımız olmadığını da bir kez daha gördük. Başka bir şekilde düşünmeye ve yaşamaya küçük de olsa bir katkısının olması dileğiyle...

"Kapitalist yıkımın temelini oymaya çalışan yerler üzerinde, bırakalım binlerce çiçek açsın!"

Otonom Yayıncılık

1. Giriş

Proje: "komünizm"i, kötü şöhretinden kurtarmak. Bir zamanlar, insanoğlunun kolektif yaratımı yoluyla işin özgürleşmesi olarak anımsanan komünizm, bunun yerine insanlığı baskı altına almıştır. Kolektif ve bireysel olanakların özgürleşmesini komünizmde gören bizler, düşünce ve arzunun bireyi sınırlayan bu tek tipleştirmesini tersine çevirmeliyiz.

İflas eden: Kolektivist rejimler, sosyalist ya da komünist idealleri gerçekleştirme konusunda başarısız olmuştur. Aynı şekilde kapitalizm de özgürlük, eşitlik, ilerleme ve aydınlanma vaatleri ile ikiyüzlü davranmıştır. Kapitalizmi ve sosyalizmi unutun: Bunların yerine, bütün insanoğlunun esaretini gezegene yayan çok büyük bir makine var. İnsan yaşamının her yönü -iş, çocukluk, aşk, yaşam, düşünce, hayal, sanat- bu düşkünler evinde onurdan mahrum kalmış durumda. Herkes yalnızca toplumsal yok oluşun tehdidini hissediyor: işsizlik, yoksulluk, refah.

İşin kendisi, insanlık ve maddi çevre arasındaki ilişkileri geliştirme vaadini yerine getirmiyor; şu an herkes, tasfiye edilmekten paçayı kurtarmak için, gözü dönmüş bir halde çalışıyor; yine de sadece, işin dönüştüğü mekanik sürecin dışında kalışlarını hızlandırıyorlar.

Gerçekten de işin kendisi -kapitalizm ve sosyalizmin örgütlediği haliyle- irrasyonel toplumsal yeniden üretimin ve genişletilmiş

toplumsal kısıtlamaların kesişme noktası haline gelmiştir. Dolayısıyla, iş süreci içerisinde biçimlenen tüm öznel bilincin temelinde zincirler -irrasyonel toplumsal kısıtlamalar- yatar. Sınırlamanın ve gözetimin bu kolektif öznelliğinin kuruluşu, kapitalist iş aygıtının ilk zorunluluğudur. Kendi kendini gözetleme ve kendinden şüphe duyma, her tülü kaçış ihtimalini engeller ve sistemin politik, yasal veya ahlâki meşruiyeti ile ilgili tüm sorgulamaların önünü keser. Hiç kimse, körlüğün ve saçma amaçların bu kapitalist meşruiyetinden kopamaz.

İşin her aşaması, her dizisi, kapitalist yeniden üretimin zorunlulukları tarafından "üstbelirlenir"; her eylem, değerin ve otoritenin kurduğu hiyerarşilerin sağlamlaşmasını kolaylaştırır.

Peki buna rağmen, komünizm tartışması neden tabudur? Komünizm söylemi, tam da zincirlerinden kurtaracağını iddia ettiği insanlar tarafından lekelenmiş ve zihinlerden uzaklaştırılmıştır. Bunun nedeni, kapitalizmin ve işin kapitalist örgütlenişinin baştan çıkarıcı, "ilerlemeci" rasyonelliği olabilir mi?[1]

Ne de olsa, kapitalist iş düzenlemeleri, komünizm söylemini -emeğin ve onun özgürleştirici gücünün analizini- kendisine mal etme ve onu manipülasyon tekniklerine indirgeme konusunda başarılı olmuştur: "Arbeit Macht Frei"[2]. Sosyalist versiyonlar bile, kurtuluş ve yeniden kuruluşu, sanki bunlar teknik araçlarla ulaşılabilir olan araçsal amaçlarmış gibi, yüksek sesle ilân eder. Buna karşılık, toplumsal devrim "etiği", ihanete uğramış bir özgürlük kâbusu haline getirilir ve gelecek hayali, korkunç bir eylemsizlikle ötelenir...

Çok da uzun olmayan bir zaman önce, kapitalizm eleştirisi, kapitalizmin yıkıcı, her yere nüfuz eden piyasasına yönelmişti. Bugün, yeniden yatırım stratejilerinin, en az baskıcı planlama

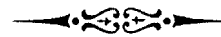
---

[1] 1960'lı yıllardan beri, Fransız felsefesi içinde diyalektik, iktidarın dayatılması ve radikal, alternatif enerjilerin nötralize edilmesi ile ilişkilendirilir. Çatışan karşıtlıkların dolayımı ve daha üst bir birlik düzeni içinde yeniden çözülmesi, artık Parti veya Devlet düzeni adına çatışmayı nötralize eden bir politika ile bağlantılandırılmaktadır.

[2] Alm. "İş özgürleştirir". (ç.n.)

biçimi olduğunu dirençsizce kabul ederek, ruhlarımızın sarsıntıya uğramasına boyun eğiyoruz -ve sosyalizm veya kapitalizm tartışma konusu oluyor.

Bu nedenle, artık her şey yeniden icat edilmelidir: toplumsal yaşam tarzları kadar işin amacı da, özgürlükler kadar haklar da. Bir kez daha, komünizmi işin özgürleşmesi için verilen kolektif bir mücadele olarak, yani aynı zamanda, mevcut duruma verilen bir son olarak tanımlamaya başlayacağız!

Boş kafalı iktisatçılar, tüm yerkürede hüküm sürüyor -ve hâlâ gezegen, belki de amansızca bir enkaz haline getiriliyor. Öncelikle, birden fazla yol olduğunu kabul etmeliyiz; ısrarı ve dayanma gücü, büyük oranda işi bir özgürleşme projesi ve süreci olarak yeniden tanımlamadaki yetersizliğimize dayalı olan kapitalist imparatorluk hakimiyetinin ve/veya sosyalist/kolektivist iş biçimlerinin yolundan daha fazlasının olduğunu. Komünizmi, bilincin ve gerçekliğin her düzeydeki dönüşümüne yol açan toplumsal pratiklerin sınıflandırılması olarak tanımlayacağız: politik ve toplumsal, tarihsel ve gündelik, bilinçli ve bilinçsiz. Söylemin eylem olduğunu kabul ederek, eski yöntemin yıkımını başlatacak şekilde yeni bir söylem kuracağız. Fakat bizim komünizmimiz, her şeye rağmen yaşlı Avrupa'da dolaşan bir hayalet olmayacak... Aksine biz, hem tekil hem de kolektif olan, dünyayı büyük bir ret ve umut dalgasıyla süpüren, özgün ve yaratıcı bir süreci tasavvur ediyoruz. Komünizm, yaşama yönelik bir çağrıdan başka bir şey değildir: bugün sadece baskı ve sömürünün sürekli artışına değil, aynı zamanda dünyanın ve insanlığın kendisiyle birlikte yok olmasına yol açan işin, kapitalist ve sosyalist örgütlenişinin kuşatmasını kırmak için.

Sömürü, nükleer birikim temelinde, bir infaz tehdidi oluşturacak kadar artmıştır; savaş döngüleri ve yıkım tehlikesi iyi bilinmektedir. Artık determinist değiliz -ancak bugün, özellikle iktidarı kapitalist ve sosyalist emek canavarlarına bırakırsak, sonun yakınlarda değil kesinlikle yanı başımızda olduğunu kabul

edenler, sadece deterministler değildir. Felâketi önlemek, özgürlük için kolektif bir hareketliliği gerektirecektir.

Devam edelim...

Neden gündelik yaşam korku ve nefretle titriyor? Bu korku, Hobbes'un tarif ettiği doğa durumu -herkesin herkese karşı savaşının bilindik bahanesi, iktidar tutkusuyla parçalanan bireysel istekler- değildir. Tersine, şu an sahip olduğumuz şey, savunmasızlaştıran, korkunç bir dehşet ile her akla sızan, aşkın ama gerçekte insan yapımı bir korkudur. Aslında, umudun kendisi, bu umutsuz, şanssız, gri dünyayı terk etmiştir. Yaşam, keyifsizliğin de ötesinde, anlamsızlık batağından çıkmak için hiçbir şansı olmaksızın, mutsuzluğa, sıkıntıya ve monotonluğa gömülüyor. İletişim -konuşma, söyleşi, şaka, hatta komplo- kitle iletişim araçlarının "söylemi" tarafından tümüyle kuşatılmış durumda. Kişiler arası ilişkiler de aynı şekilde bozulmuş halde ve artık kayıtsızlık, ikiyüzlü bir tiksinti ve kendinden nefret etme ile tanımlanmakta -tek bir cümleyle, hepimiz samimiyetsizlik illetine tutulduk.

İnsani duyguların yapısı, şaşılacak biçimde, arzu ve umut bağlarını birleştirmeyi artık başaramadığından, çözülmüştür. Sonuç olarak, 30 yıl boyunca bu sahte-savaş, asıl özelliklerinin farkına varılmadan dünya üzerinden geçmiştir; Soğuk Savaş, gerçek suçlu olarak görülmekten kurtuluyor.

Bütün o zamanlar boyunca, insan bilinci daha yönetilebilir bir şeye, hatta suç ortaklığına sıkıştırılmıştı. Birey yalıtılmış bir çaresizliğe gömüldükçe, dünyadaki bütün kurulu değerler çöker. Korku, acizliği ve her türlü felci doğurur. Yalnızca bu kolektif uyuşukluk, hücum eden çaresizliğin mantıksal sonucu olan kolektif intiharı engeller; görünüşte, canlı bir dönüşüm için yeterince tutku kalmamıştır. Fakat asıl trajedi, sömürünün korku kılığına girmesidir: Geleceğe yönelik arzu ve umutların bireysel olarak genişletilmesi açıkça yasaklanmıştır; ancak bu, politik değil, metafizik bir kisve altında yapılmıştır.

Ve yine de. Ve yine de, bilim alanında ve emeğin üretken kapasitesinde ortaya çıkan bütün gelişmeler bir alternatifin varlığına işaret eder. Seçeneğimiz ya imha ya da komünizmdir. Ama bu komünizm, yalnızca zenginliğin (tüm bu pisliği kim ister ki?)

paylaşılmasından daha fazlası olmalıdır ve bir arada çalışmanın tamamen yeni bir yolunu açmalıdır.

Gerçek komünizm, insanın yenilenmesi için gerekli koşulların yaratılmasından ibarettir: insanların üretirken kendilerini geliştirebilecekleri eylemler, bireyin işlevsel olmaktan çok değerli olduğu örgütlenmeler. Bunu başarmak için -işin kendisinin karakterini değiştirecek- bir hareket gereklidir. Ve işin yaratıcı etkinlik olarak yeniden tanımlanması, ancak bireyler kısıtlamanın bastırılmış, duygusal olarak engellenmiş ritimlerinden kurtuldukça gerçekleşebilir. Mevcut durumda, değişim için iradeden fazlası gerekecektir; etkisiz kılınmaya direnmenin kendisi, arzuyu gerektirir.

Paradoksal görünse de, iş özgürleştirilebilir; çünkü iş aslında, aynı zamanda hem kolektif, hem rasyonel, hem de karşılıklı bağımlılık içeren tek insani varoluş biçimidir. Dayanışmayı ortaya çıkarır. Kapitalizm ve sosyalizm, yalnızca, işi söz-merkezli veya paranoyak, otoriter ve potansiyel olarak yıkıcı olan toplumsal bir mekanizmaya tabi kılmayı başarmıştır. İlerlemeci mücadeleler vasıtasıyla, gelişmiş sanayi ülkelerindeki işçiler, doğrudan ve tehlikeli sömürü eşiğini aşağı çekmeyi başarmıştır; fakat buna, tahakkümün niteliğinde yapılan değişikliklerle karşılık verilmiştir. Modern sömürü, zengin ve fakir ülkeler arasındaki eşitsizliği belirginleştirir -artık, şiddet ve açlık tehdidi yüzünden sömürünün asıl yükünü taşıyanlar, azgelişmiş uluslardaki özgür olmayan işçilerdir. "Metropol Proletaryası"nın durumundaki görece iyileşme, Üçüncü ve Dördüncü Dünya ülkelerindeki imha ile dengelenir. İş içinde kurulan çelişkiler kendi sınırlarına dayandığı için, işin artık, bilim ve teknolojinin en ileri sektörlerindeki işçiler tarafından özgürleştirilebilecek olması bir rastlantı değildir. Tehlikede olan şey, toplulukların, ırksal ve toplumsal grupların, aslında her türden azınlığın otonom ifade biçimlerini -yalnızca yaşam biçimini değil, aynı zamanda iş sürecinin kendisini de- ele geçirip oluşturma konusundaki temel yetenekleridir.

İş kadar kaçınılmaz olan hiçbir şey yoktur -hiçbir kader, işi daha da büyük baskılara maruz bırakamaz. Aslında, işin kend:-

sinde içkin olan özgürleşme potansiyeli, her zaman olduğundan daha görünür durumdadır. İş süreci teknik nedenlerden dolayı her gün değişirken, Sermaye bunu doğal ve değişmez olarak sunmaya nasıl devam edebilir? İşin mantığındaki bu incelenmeyen boşluk, yeni toplumsal dönüşüm hareketleri tarafından düzensiz biçimde acilen doldurulacak açık bir alandır.

Geleneksel olarak, bir mücadele örneği ve kendiliğinden bir eylem olması anlamında işin reddi, işin gerçek özgürleşmesinin önünde engel teşkil eden yapıları hedef almıştı. Artık bu mücadele, özgürlük içerisinde kazanılan kolektif bir zekâya ve bugünkü kapitalizmin tek boyutlu deneyiminin parçalanmasından doğan deneyim ve bilgiye ait yeni bir sermayenin temellük edilmesini içerir. Bu, özgürleşmeye yönelik bütün uyanış ve inşa projelerini, kısacası yaşam süresinin asıl bileşeni olan iş süresi üzerindeki hakimiyeti geri kazanmaya yardımcı olacak her şeyi içerir. Kapitalist üretimin bugünkü bütün sloganları aynı stratejiye başvurur: bilgi teknolojilerinin yeni bir kolektif öznellik arasında devrimci olarak yayılması. Yeni mücadele alanı budur ve bilincin kendisinin, kapitalist olan yolun mu yoksa olmayan yolun mu seçileceğine karar veren "kararsız seçmen" olduğuna inanmak ütopik değildir. Bir zamanların kanunlarına ve silahlarına eşit miktarda bilgi ve güç biriktirildi; artık, iş yerindeki karışıklığın bir parçası olarak kolektif bilincin güç kazanması, küçük kolları bir kitle isyanı içinde birleştirmekle tehdit ediyor.

Bu açıdan komünizm, yalnızca bireyselliği kolektifin karşısına koyan değil, onu tanıyan ve gerçekten özgürleştiren komünal bir yaşam biçiminin kurulmasıdır. Bu en önemli derstir: Sağlıklı toplulukların kurulması, benzersiz kişiliklerle başlar ve biter; yani kolektif potansiyel[3] ancak tekil olan özgür olduğunda gerçekleşir. Bu kavrayış, işin özgürleşmesi için temeldir. Sömürü olarak iş, yaygın, kitlesel ve üretim hattı gelişimini tamamlamıştır; artık olanaklı olan şey, şimdiye kadar bastırılan bireysel

[3] Hem Guattari hem de Negri, ilk modern materyalist felsefeci olan Spinoza üzerine çalıştılar. "Potansiyel" terimi, maddi gerçekliğe içkin olan yaratıcı olanağa gönderme yapar.

yaratıcı enerji potansiyellerini açığa çıkarmaktır. İşyerindeki bu otonom "rizom", genetik bir yarılmadan hiç de aşağı kalmadan, kendisini üretken bir çoğalma olarak -bürokratik kapitalizmin, "üstkodlanmış" ve kişiliksizleştirilmiş bireyleri ile beraber, ezici yüküne karşı ciddi bir meydan okuma olarak- kurabilir.

Bu konuda yanılmayın: Komünizm, baskıya dayalı kör, indirgemeci bir kolektivizm değildir. Kesinlikle birbirine indirgenemez birey ve grupların ("kolektivitelerin") birleşik üretkenliğinin tekil ifadesidir. Eğer komünizm tekilliğin sürekli olarak yeniden olumlanması değilse, o zaman hiçbir şeydir -dolayısıyla, komünizmi tekilleşme süreci olarak tanımlamak paradoksal olmaz. Komünizm hiçbir şekilde ideolojik bir inanç sistemine, basit bir yasal sözleşmeye, hatta soyut bir eşitlikçiliğe bile indirgenemez. Komünizm, işin kendisinin kolektif amaçlarının sorgulanmasını gerektiren ve tarih boyunca devam eden aralıksız bir sürecin parçasıdır.

Bu yeni ittifakların belirtileri zaten mevcuttur. Kapitalist toplumda son otuz yılda tanık olduğumuz büyük parçalanma ve yeniden düzenlemeye kuşkusuz paralel olarak gelişen, kendiliğinden ve yaratıcı evrede, ittifaklar birbirlerini biçimlendirmeye ve arayıp bulmaya başladı. Bunların önemini daha iyi tayin etmek ve değerini anlamak için aşağıdakiler arasında ayrım yapılabilmelidir:

- "Molar antagonizmalar": işyerindeki sömürü üzerinden verilen mücadeleler, işin örgütlenmesi ve biçimine yönelik özgürleşme perspektifinden eleştiriler.
- Bu yalıtılmış mücadele örneklerinin dış dünyaya doğru "moleküler çoğalması". Böylece tekil mücadeleler, bir yandan bireyler ve kolektiviteler, diğer yandan da maddi doğa ve dilsel işaretler (anlamlar) arasındaki ilişkileri kesin bir şekilde dönüştürür.

Bu nedenle, olgunlaşan ve sonrasında üretken iş düzenlemelerini etkileyen toplumsal dönüşümler, her bir molar antagonizma tarafından parça parça teşvik edilir: Kapitalist ve/veya sosyalist iktidar oluşumlarına karşı verilen her mücadele, topyekün dönüşüme katkıda bulunur. Toplumsal, politik ve

işyerindeki ilerlemeler birbirini belirler. Fakat, ki bizim görüşümüz budur, devrimci dönüşüm, kolektif iş deneyiminden doğan yeni bir öznel bilincin yaratılması sürecinde ortaya çıkar -bu an esastır; burada bütün bahisler öznelliğin bireyler tarafından kolektif olarak yaratılması sürecinde ya kazanılır ya da kaybedilir. Muhteşem komünizm rüyasını, Jakoben[4] mistifikasyonlardan ve Stalinist kabuslardan aynı biçimde kurtarmamız gerekiyor; bu ifade gücünü komünizme geri verelim: işin özgürleşmesi ve öznelliğin özgürleşmesi arasındaki ittifak.

Tekillik, otonomi ve özgürlük, kapitalist ve/veya sosyalist düzenlere karşı verilen her mücadeleyi dayanışma içerisinde birleştiren üç semboldür. Artık bu ittifak, işin özgürlüğe kavuşması sürecinde ve özgürlüğe kavuşma işinde, yeni özgürlük biçimleri icat eder.

[4] Fransız Devrimi'nden miras kalan bir terim; ya "komplocu" ya da Leninist tarzı benimseyen devrimci hareketler için kullanılır. Bu hareketler, kendiliğinden kitlesel hareketlenmelere, demokratik süreçlere veya halkın öz-yönetimine yaslanmak yerine küçük bir suikastçı grubu kullanarak iktidarı ele geçirmeye kalkışır.

2. 68'DE BAŞLAYAN DEVRİM

I. Toplumsallaşmış Üretim

Devrim döngüsünün 1968'de yeniden başladığını ve gerçekte en yoğun seviyesine ulaştığını anlamak için bir kafede oturup okumaya gerek yok. 1917'de yalnızca bir belirti olan ve sonrasındaki ulusal özgürlük savaşlarının kalıcı bir şekilde başaramadığı şey, kolektif bilinç ve eylemin dolaysız olasılığı olarak, 1968 olayları sayesinde gün ışığına çıktı.

Evet, komünizm mümkündür. Komünizmin eski dünyanın yakasını bırakmadığı, hiç olmadığı kadar doğrudur. 1968, yüzyılın başında, 1929'daki büyük krizin sonrasında ortaya çıkan devrimci hareketleri ve ikinci büyük emperyalist savaşın beraberinde ve sonrasında gerçekleşen hareketleri önleme amacıyla, birbirinin peşi sıra getirilen toplumsal sözleşmelerin kırılganlığını ortaya koydu. Bununla birlikte, 1968 olaylarına bakıldığında, bu olayların, kapitalist sistemin antagonist çelişkilerini ortadan kaldırma veya bunların yerine geçme işinde, bu toplumsal uzlaşmanın başarısız olduğunu ortaya koyduğu da yadsınamaz.

Şimdi, kapitalist "üretim"in niteliğini, boyutlarını ve biçimini ilgilendiren üç maddi dönüşüm dizisi inceleyeceğiz ve böylece, toplumu değiştirmeye yönelik herhangi bir çabanın başlamak zorunda olduğu, yeni nesnel çıkış noktalarına dikkat çekeceğiz.

Üretimin niteliği. İşçi sınıfları ve kapitalist ve/veya sosyalist patronlar arasındaki mücadele, daha yoğunlaşmış ve "kitleselleşmiş" bir üretim sistemi ile sonuçlandı. Krizlerin rasyonel olarak üstesinden gelmenin olanaksızlığı, ki bu olanaksızlık iktidarın toplumsal olarak kutuplaşmasını ortaya çıkardı, ister kapitalist ister sosyalist olsun fazlasıyla merkezi, planlı, ekonomileri yönetme çabalarına yol açtı. Bu yeni şartlar altında, klasik değer yasası, somut gerçek emek ile varoluşu güvence altına almak için gerekli para miktarı arasındaki ilişkinin ifadesi olarak artık işlemez hale geldi. Bunun yerine, yasanın yeni biçimi, "soyut" ya da farklılaşmamış muazzam emek kitlelerini, sanayi üretiminin yerini alan uçucu bilgi makineleri ile ilişkilendirdi. Emek "yersiz-yurtsuzlaştırılmakta" -emek, aslında öncelikle bilgi yaratan bir etkinlik iken, dayanaksız ya da anlamsızca, çalışanları bilgiden yoksun bırakan bir sürece nevrotik bir şekilde teslim olmakta. Modern iş, kısıtlamaların görünmez olduğu, küresel, disipline edici, berbat bir aygıt yaratıyordu: işçiyi her an sermayenin tahakkümü altına sokan eğitim ve bilgiye yönelik kısıtlamalar. Sekiz saat karşılığı ücretli kölelik yapmak yerine, işçi artık sürekli sermaye için üretip tüketiyordu. Süreç içerisinde, sermaye toplumsal işbirliğini geliştirip kolektif emek güçlerini bütünleştirerek daha toplumsal bir hale gelirken, toplumu, pasifize edilmiş tüketici sınıfların sendikalarda örgütlendiği, dev bir fabrikaya dönüştürdü.

Yersiz-yurtsuzlaştırılmış üretim, iş ve yaşamın artık ayrı olmadığı anlamına gelir; toplum, kapitalist gelişim süreçleri ve mantığı içinde çökertilir. Toplumun bu şekilde işe benzetilmesinin sonuçları çok şiddetlidir: Refah devletinin tüm güvence ve kaynakları -ücret sistemleri, işsizlik sigortası, aile yardımı, emekli maaşları vb.- yoğunlaştırıldı; ancak bunlar artık, kapitalist kaymalara karşı toplumsal savunmalar olmaktan çok, üretim sürecinin kendisinin bir parçası haline geldi. Toplumsal refah, gerçekte toplumsal bir rüya haline geldi: Üretim süreci, toplumu kendi imgesinde yeniden oluşturdukça, bu yüksek soyutlama düzeyi toplumsal yaşama aktarıldı. Artık, üretim topluma üyeliği bahşetti. Bağımsız değişken olarak üretim,

dokunulmamış hiçbir alan bırakmadan, toplumu kendi vasıfları ile damgalar. Kapitalist ilerleme ve sömürünün toplumsal makinenin zorunlu nitelikleri olarak görüldüğü bir denklem kurulur -yani, toplumun anlamı budur ve bu, kuşkusuz doğrulanmıştır...

Bu dönüşümün politik sonuçları aynı oranda şiddetlidir. Devrim ve sınıf bilinci çağında ortaya çıkan politik katılım talebinde açıkça görülen, yüksek düzeyde bir siyasi akışkanlık, önce yayılmış; fakat sonrasında toplumsal bir bilincin içinde dağılmıştı. Bu yeni toplumsallaşmanın farkında olan patronların çabaları, bu toplumsallaşmanın, toplumsal ürünün bölüşülmesi için gereken kurum ve kurallar çerçevesinde -demokratik ya da totaliter araçlar vasıtasıyla- sürdürülmesini içerir ve bu, patronların komuta etme konumlarını, ekonomik gücü politik güce dönüştürecek bir şekilde yeniden üretmesine ve böylelikle sağlamlaştırmasına olanak tanır.

Bu komuta dönüşümünün sonuçlarını incelemeden önce, üretimin değişen karakterinin bir diğer önemli yanını anlamak önemlidir. Toplumsallaşmanın, üretimin can alıcı bir bileşeni olarak ortaya çıkması, doğal olarak üretim sürecinin kendisini de etkilemiştir. Tipik anlamda biçimsel bir nitelik olarak görülen toplumsallaşma, tözel bir niteliğe dönüşür: Örneğin, kırsal köylülerin toplumsallaşmasının, bağımsızlıklarını kaybetmeleri ile nasıl bir arada gerçekleştiği ya da hizmet sektöründe çalışanların, katı, makineleşmiş üretim süreçlerinin içine işlevsel olarak çekildikçe, toplumsal bağlılıklarını nasıl kaybettikleri gözlemlenebilir.

Bununla birlikte, bu ana kadar, kapitalizm ve sosyalizm ile ilişkili sanayi üretim biçimleri, toplumsal eşitsizliklerin mülkiyetini yalnızca dışarıdan ele geçirmişti. 1968'deki büyük yangın, yeni ekonomik tekniklerin artık toplumsal yeniden üretim alanı ile ilişkili olduğunu gösterdi. Daha önce, üretim dünyası, değişim değerlerine (mal üretimi) ve kullanım değerinin yeniden üretimine (fayda) dayanıyordu. Bunların hepsi geride kaldı. Bu bağlamda, o dönemdeki hareketler gerekli ön hazırlıklar olarak görülebilir...

Artık geriye kalan özel alan -aile, kişisel yaşam, boş zaman ve hatta fantezi ve rüyalar bile- o andan itibaren her şey, sermayenin göstergelerine maruz kaldı. Bu dönüşüm, ister demokratik, ister faşist, ister sosyalist olsun, siyasal iklimden bağımsız gerçekleşti. Toplumsallaşmış üretim, kendi yasasını, mantığını dünya üzerinde toplumsal yaşamın her yanma dayatmayı başardı ve bunu yaparken, insanlığın yaşam sıvısı olan boş zamanı bir vampir gibi emerek kendine mal etti.

1968 olayları, kendisini, iş süreçlerinin ve üretimin toplumsal niteliğinin bu dönüşümünün antagonist kabulü olarak ortaya koydu. İnsanlığa uçsuz bucaksız üretken bir yetenek bahşederken, aynı zamanda proletaryaya yeni bir kader dayatan bu dönüşümlerin temelindeki esas çelişkiyi, kaotik ama yine de ikna edici bir şekilde meydana çıkardı. Bu kaderin kaynağında, ev eksenli çalışmaya, dayanışmaya, yardımlaşmaya, güvenceye olanak tanımayan ve yalnız toplumsal yaşama değil, bilinçaltına da yayılan yersiz-yurtsuzlaştırma, sürekli mülksüzleştirme vardı.

Toplumun her düzeyinde yaygınlaştırılan sömürü, "tamamlayıcı" yeni mutsuzluk kaynaklarının ve buna denk düşen, politik, hatta mikro-politik yeni çatışma biçimlerinin kaynağı olarak, üretimin yeniden tanımlanmasında etkili oldu. Yeni üretim biçimleri -bütünleştirici, tümleyici, kurnazca totaliter- eski ekonomik kölelik biçimlerini, etkin bir şekilde, incelikle gizlenmiş kültürel ve politik bir boyun eğmeye dönüştürdü. Ardından, sözde ekonomik zorunluluğa karşı yürütülen tüm direnişi iktidarsızlığa indirgemeye çalışan bir mücadele doğdu. Fakat bütün bireysel ve kolektif yalıtılmışlık sorununu ortaya sererek, bu dolaysız düzeylerde yeni direniş biçimlerinin sırayla oluşmasını sağlayan şey, kesinlikle "totaliter" amaçların, günlük varoluşun ayrıntılı, moleküler düzeylerine aktarımıdır.

Bu yeni "tepkisellik", 1968'de, görkemli bir kısa devre şeklinde kendisini belli etti. Kurtuluş döneminde ahmakların yapmayı denediği gibi, bu olayları mistikleştirmeye çalışmak yararsız olacaktır. Bu noktada, irrasyonelliğin büyük muson yağmurlarının dönüşünü kınamak da işe yaramaz. Ve zaten işlevselciliğin Sermayeye tam anlamıyla bağımlı hale getirildiği, kendi içerisinde

irrasyonelliği azamileştiren bir dünyada, rasyonelliğe yapılan böylesi göndermeler ne ifade edecektir? Aksine, 1968'den beri sorulan soru, mutluluk ve araçsal akıl arasında yaratıcı ve özgürleştirici bir ilişkinin nasıl kurulacağını bilmek ile ilgilidir.

68'den sonra, sömürgecilik ve azgelişmişliğe karşı verilen mücadele döngülerinde bir altüst oluşa da tanık olduk ve kapitalist ve sosyalist burjuvazinin daha dinamik sektörlerinin içsel modernleşmeye dönük bazı girişimleri görüldü. Fakat bu ideolojik çabalar -temelde sahte bir bağlılık- ile sömürünün gerçekleri ve yeni somut direniş biçimleri arasında büyük bir fark bulunmaktadır.

1968, kendisi genel olarak üretim ve iş gücü içerisindeki nesnel değişimlerin billurlaşması demek olan eleştirel bir bilincin fiili olarak yeniden ortaya çıkışının ifadesidir. Bu tanıma, başlangıçta isyan ve ekonomik büyüme, bunun çıkmazı, krizi ve sonuçta ortaya çıkan reddetme reflekslerinin olanaklı kıldığı yeni bir açılım olarak ortaya çıktı. 1968'in asıl gücü, sömürüye karşı ayaklanmalar tarihinde ilk kez, basit bir özgürleşmenin aksine, apaçık haldeki bireysel zincirlerin ortadan kalkmasının da ötesine geçen gerçek bir özgürleşmenin hedeflendiği olgusunda yatar. Hareketler, tekil mücadelelerin tarihsel bağına dair yükselen bir bilincin içinde, küresel bir düzey kazandı. Bu yoğunluk düzeyinde ilk kez, molar makrokozmozlar ve moleküler mikrokozmozlar -küresel ve yerel- aynı yakıcı kasırga içinde bir araya gelmeye başladı.

Dolayısıyla, 1968 olayları, yeni bir devrimci döngünün açılmasına işaret eder. Eski sloganların tekrarıyla değil, eyleme dair yeni bakış açılarının müdahalesi ve komünizmin zenginleşme, toplumun ve bilincin çeşitlenmesi olarak yeniden tanımlanması ile. Hareket, kuşkusuz önceki toplumsal mücadelelerin gelişiminin ve işverenlerin direniş ve saldırı karşısında yeteneklerinin yeniden düzenlenmesinin ayrılamaz bir parçası olarak kaldı; ancak yine de, tarihsel olarak önemli bir niteliksel sıçrama gerçekleşti. Tam da bu radikal bireysel tatmin noktasında, devrimi nüfusun önemli bir bölümü arasında yaygınlaştırmak için ne gerekiyordu? Toplumsal kiklotrondan (nükleer fizik) hiç de aşa-

ğı kalmayan bir şey: uçsuz bucaksız, kolektif bir enerji üretimi, fikirler ve duyguların ivme kazanması. 1968'de, insanlığın en özgün arzularına layık bir devrim doğdu.

II. Politikanın Ötesinde

Bu hareketlerin gerçekleştiği zamanda, kâr amaçlı kapitalizme ve/veya sosyalizme özgü örgütlenmelerin toplumsal emeği ile yaşamanın reddi, politik alana yayılmaya başladı. Tekil çelişkilerin çokluğundan, toplumsal üretimin idaresinden sorumlu, politik iktidarla doğrudan karşı karşıya gelen büyük bir muhalefet doğdu. Geleneksel politika, kendisini bu kitlesel kolektif bilinç hareketinden tümüyle kopmuş halde buldu; öznelliğin dönüşümüyle paylaştığı hiçbir ortak zemin yoktu. Geleneksel politika, bu hareketleri sadece dışarıdan kavramayı başarabildi; bunu da oyalamaya, baskı altına almaya ve nihai olarak da kendi hesabına yeniden yapılandırmaya ve yeniden üstünü örtmeye girişerek yaptı. Ancak, bu yanlış anlama ve inkâr ile, yalnızca kendi iktidarsızlığını göstermiş oldu.

Politika bugün, ölü yapıların tüm canlı üretim alanları üzerindeki tahakkümünün ifadesinden başka bir şey değildir. Kısa bir süre önce, büyük devrimci dönemlerin sonunda, tarih benzer politik restorasyonlara tanık oldu. Bunların, iktidarı yeniden ele geçiren elitlerin temel meşruiyet eksikliğinin "üstünü örtmek"ten başka hiçbir amacı yoktu. Bizleri yöneten prensler geri dönmüş gibi görünüyor, hem de en saçma yollardan, aynı münasebetsiz ve boş sahnelerle, Büyük Devrim ve Napolyon döneminin sonrasında ortaya çıkan aynı hain döngülerle. (Burada *The Charterhouse of Parma*'yı[1] hatırlamak yerinde olacaktır.)

Ve akla Hegel'in yorumu geliyor: "Şüphesiz ki, bu tapınak dinden, Almanya metafizikten yoksun, Avrupa insanlıktan, reformizm imgelemden..."

Öte yandan, kolektif imgelem canlı kalıyor; fakat bu imgelem, artık politikayı 1968'de ortaya çıkmaya başlayan değişim paradigmaları ve yollarının dışında tasarlayamaz.

---

[1] Parma Manastırı, Stendhal, çev: Samih Tiryakioğlu, Can Yayınları, İstanbul, 2005. (ç.n.)

Bu durum, öncelikle geleneksel sol için geçerlidir. Tarihsel komünist partiler, modası geçmiş üretim paradigmalarının mahkumları, doğum sürecindeki toplumsal üretim biçimlerinin devrimci gücünü hayal etmeyi bile başaramadı. Kendilerini, öncü ve kitle arasındaki paradigmatik kopuştan doğan merkeziyetçi örgüt modellerinden ayırmakta aciz kalarak, toplumsal bir hareketin beklenmedik öz-örgütlenmesi karşısında yollarını kaybedip korkuya kapıldılar.

Reformist hareketin tek boyutlu kaderine sadık kalarak, işyerinde yeni taleplerin, sosyo-kültürel dünyada yeni arzuların patlamasını, kendilerini tek kelimeyle paranoyak bir durumda bırakan bir felaket olarak deneyimlediler. Aynısı, daha az da olsa, sosyal demokrat güçler için de geçerlidir.

Tepkiler, "bugünkü mevcut sosyalist" ülkelerde son derece şiddetliyken, Batı'da daha sinsi, kolayca yönlendirilebilir ve uzlaşmaya istekliydi.

Tüm bu örneklerde, aynı sabitler bulunur: mücadeleleri yönlendirip tayin etmek için harcanan sistematik korporatist bir çabayla birleşen toplumsal muhafazakarlık; eski "elitler"in meşruiyetini yeniden kurma çabasıyla, devlet iktidarından yararlanmak ile geleneksel yapılara başvurmayı birleştiren politik tepki; özellikle kitle iletişiminin, hükümet araçlarının ve Refah Devleti'nin bir bütün olarak yoğun kullanımı ile, kolektif öznelliğin boş yere harcanması.

Aslında sol partiler, 68 hareketinin etkilerince ve daha da önemlisi, toplumsal dönüşümün taşıyıcıları olarak o zamandan beri var olan kolektif-tekil hareketlerce enkaz haline getirilmişti. Sol, kendisini geleneksel devletçi yapılara daha da fazla bağlamış ve böylelikle, kendi çelişki ve uzlaşma ilişkisi, dolayısıyla meşruiyet zeminini başından atmıştı. Fakat bu yapılar, 68'in karşı-saldırıları tarafından geri döndürülemez bir şekilde değiştirildi; o andan itibaren, eski politika pörsümüş yüzünü artık saklayamadı. Doğu ve batıdaki gelişmiş ülkelerin anayasal ve kurumsal yapıları, temellerinin iki kat aşındırılmış olduğunu görüyor: içeriden, uyum sağlama konusundaki ciddi yetersizlikleri tarafından; ve dışarıdan ise, marjinal ve yarı-zamanlı

"güvencesiz" işçilerin[2] yanı sıra, statükoyu reddeden diğer sayısız azınlığın artışının yansıttığı yeni emek protestosu biçimleri tarafından. Bu çıkmaz, herhangi bir yenilenme olasılığının önüne geçmiştir.

Halkın artan katılımını içeren tüm "ilerlemeci" kapitalist yaklaşımların sistemli olarak önü kesildi. İster kapitalist veya sosyalist, ister demokratik veya totaliter olsun, bütün anayasal yapılar değişimi kesinlikle yaşamışlardı; ancak bu yapılar, belirgin biçimde olumsuz açıdan bir deneyim yaşamış ve politik temsiliyet sisteminin gerçek işleyişini daima mistikleştirerek, etkilerine katlandıkları toplumsal hareketlerden daima kopmuşlardı.

Halkın politik temsiliyet kurumlarına katılımındaki bu düşüşe karşılık vermeye çalışan iktidar, simgesel simülasyonu, uyum sağlamayı ve kontrolü tercih ederek, beklenti ve ikâme tekniklerine başvurmuştu. Tüm toplumun sonunda üretimin içine çekildiği ve çalışma yaşamıyla gündelik yaşamın tümünün esas itibariyle politik olduğu açığa çıktığı anda, bu politik karakter baskı altına alındı, yadsındı ve manipüle edildi. Gerçek yaşamdan tümüyle silinmiş olan kale ve sarayların, özgürlüğe duyulan yeni arzuları ve otonomi için uğraşan yeni bölgesellikleri görmemekte direnen bu küçük aristokrat evrenlerin hayalini tek ideali olarak koruyabilen, ne gotik bir toplum! Fakat, tutarlılıktan tümüyle yoksun bir şekilde ve bunun yerine genel bir kibri, kayıtsız bir gaddarlığı koyarak, toplumsal bir tabakalaşmayı kendi kalelerinden dayatmaya çalışan bu politik aristokrasiler, başka nasıl tarif edilebilir ki?

Hastalık, çürüme, veba ve delilik, bu kapalı evrenlerin içinde, tıpkı eski rejimi [*ancien régime*] yöneten evlerde yayıldığı gibi yayıldı. Fakat zamanları azalıyor: Acı çekmek ile tarihin potansiyelinin kendisini gerçekleştireceği an arasındaki eşikteyiz. Politik yapıların felce uğraması ve günümüzdeki bütün yönetsel "zorluklar", can çekişen iktidar biçimlerinin hem belirtileri hem de ayırt edici nitelikleridir; toplumun hareketlerine uyum sağlamaktan acizdirler.

---

[2] Güvenceli işçiler, devlet tarafından işsizlik sigortası ile desteklenir. Güvencesiz işçiler ise daha marjinal kalır ve sigorta kapsamına alınmaz.

Bu sorunların 60'lardaki hareketlerle başladığı şüphe götürmez. Aslında o an, kabaran toplumsal mücadeleler mevsiminin tarihin merkezi aşamasına ulaştığı andı. Göreceğimiz gibi, o zamandan beri, durumun kontrolünü yeniden ele geçirmek için sayısız girişim gerçekleşti. Fakat bunların hepsi kısa ömürlü oldu; çünkü politik kriz, gerici sağın sandığı gibi, politikayla hiçbir ilgisi olmayan basit ekonomik dengesizliklerin sonucu değildi; aksine, kurumların kendilerini dönüştürememelerinden kaynaklanıyordu. Politik krizin kökleri toplumsaldı. Politik muhalefet biçimlerinin mevcut sessizliği, dikkat çekici bir tarafsızlaştırmayı yansıtır: toplumsal üretimin, her biri tümüyle altüst olan ve dönüşüme uğrayan farklı bileşenlerinin karşılıklı müdahalesiyle ortaya çıkan bir dengelenme. Çok fazla duyulan sözde "politikanın ölümü", yalnızca doğmakta olan ve -ya tümüyle dışsal araçlar yoluyla ya da egemen iktidar oluşumundan uzak durarak; fakat her koşulda iktidara antagonist olan- maddi ve kültürel anlamda kendini değerli kılmanın yeni ve farklı biçimlerini kullanan yeni bir dünyanın ifadesidir. O nedenle, bu dünya, 68'de genişlemeye başlayan ve o zamandan beri her türlü başarı ve başarısızlığı içeren devamlı bir mutasyon süreci aracılığıyla, yalıtılmış tekil bileşenlerin çokluğunun kalbinde yeni bir ittifaklar ağı örmek için mücadele eden, değişim sürecindeki bir dünyadır.

Yeni politika budur: devamlı olarak (yeni) özgürlük, demokrasi ve yaratıcılık alanlarının kazanılması bakımından, temel mücadelelerin yeniden karakterize edilmesi ihtiyacı. Ve "pek de ümidi kalmamış olan" militanlar ve entelektüeller ne söylerse söylesin, şeylerin bu şekilde kavranmasında çağı geçmiş, ilerleme karşıtı ya da anarşist olan hiçbir şey yoktur; bu gerçekten de, bugünkü toplumsal dönüşümleri -çelişkilerini de kapsayan bir şekilde- düzenleyen üretken etkinlikler, arzular ve gerçek ihtiyaçlar temelinde anlamaya çalışır. Öte yandan, tümüyle irrasyonel ve çılgınca olan şey, 1960'lardan itibaren katılığını ve kurumsal felcini bıktırıncaya kadar artıran bir çeşit uydusal Stalinizme doğru evrildiği için, Devlet iktidarının kendisidir. "Politikanın ölümü"ne duyulan şiddetli istek, hiçbir yerde iktidarın Buzul Saraylarında olduğundan daha egemen değildir.

Oldukça boş ve anlaşılması zor olmasına rağmen, bu iktidar türü yine de korkunç derecede etkilidir. Üstelik, bu iktidarın kinizminin ve teknokrat kayıtsızlığının ardında gizlenen büyük acı ve keder yığını küçümsenmemeli veya gözden kaçırılmamalıdır: gündelik yaşamın güvensizliği; çalışma koşullarının güvencesizliği; vatandaşlık haklarının zayıflığı ve belki de hepsinden önemlisi, bireysel ve kolektif yaşama anlam kazandırmanın olanaksızlığı; komüniter projelerin, bütün "yaratıcı oluşlar"ın kendilerini kendi ifadeleri ile kurmalarının fiili olarak engellenmesi. Kapitalist öznellik tarzındaki insanlık yoksunluğunun beraberinde gelen bu acı, tepki oluşumlarının ve paradoksal semptomların sonsuz düzenine dönüştürülebilir: çekingenlik, her çeşit sakınma, aynı zamanda sabotaj, yani reddin nefrete dönüşmesi. Yıkım korkusu iktidar çılgınlığının bilincinin ifadesi olduğunda, ileri geri gidip gelen bu hareket son haddine varır; o zaman acının kendisi imhanın baş döndürücülüğü haline gelir. Tüm farklı biçimleriyle bu korkunç ölüm isteği, bugün politikanın gerçek karakterini ve insani sefaletin gerçek nedenini kurmaktadır.

III. Yeni Öznellikler

60'lardan beri, yeni kolektif öznellikler, bir dizi çarpıcı toplumsal dönüşümün heyecanı içinde olumlandı. Bu öznelliklerin işin örgütlenişindeki değişikliklere ve toplumsallaşmadaki gelişmelere neler borçlu olduğundan söz etmiştik; içerdikleri antagonizmaların artık politik olanın geleneksel ufku içinde ıslah edilemez olduğunu anlatmaya çalışmıştık. Fakat hâlâ, 60'ların getirdiği yeniliklerin, her şeyin ötesinde bilincin, arzuların ve davranış biçimlerinin evreni içinde anlaşılması gerektiğinin gösterilmesi gerekiyor. Değişimler, bu düzeyde kesinlikle geri döndürülemez bir noktaya geldi. Bu yeni bilinç biçimleri, üretken etkinliğin imgesel ve bilişsel köklerini istila ederek ve bu etkinliğe karşılık gelen bilinci, dönüştürücü bireysel bir istenç hareketine dönüştürerek, eski sınıf mücadelesi senaryolarını tek kelimeyle altüst etti. Böylece, arzunun bu bireyleşmesi yönünde gidilen yol boyunca, bugün yeni politik bölgeleri kuran kolektif

pratikler alanına yayıldı. Arzunun dramatik ve gürültülü biçimde olumlanması, toplumsal "yaşantı"mızı sorunsallaştırır ve onu maddi ve semiyotik üretim sistemlerinin genel etkisinin daha gelişkin bir öznel ifadesinin temeli haline getirir. Özel mülkiyete karşı olması, kapitalist ve/veya sosyalist vaatlerde yer alan her türlü kör kolektivizm biçimlerinin radikal bir olumsuzlamasıdır ve komuta altındaki işin reddi, aslında daha yüksek düzeydeki bir toplumsal üretim istencinin ifadesidir.

Bu ret ile toplumsal öznelliğin kitleselleşmesi arasında görünen tüm bağlantılar kırılmalıdır; bu kitleselleşme yoksulluğunun etkisi öznel istencin en tekil süreçleriyle karşı karşıya kaldığında, ilişki bir paradoksa indirgenmelidir.

Komünizmin, ortaya çıkan kolektivist barbarlıkla hiçbir ilgisi yoktur. Komünizm, öznelliğin en yoğun deneyimi ve tekilleşme süreçlerinin -kolektif soyumuzun beceri potansiyelini temsil eden bireyleşmenin- çoğaltılmasıdır. Toplumsal değerin çıplak soyutlamasından insana ait hiçbir evrensellik çıkarılamaz.

Komünizmin, bunların hiçbiriyle ilgisi yoktur. Daha çok, tekil olanın, çokluk, devingenlik, uzamsal-geçici değişkenlik ve yaratıcılık olarak açıkça ortaya konması meselesidir. Bugün, temelinde işin yeniden kurulabilmesinin yattığı tek değer budur. Artık özel mülkiyet biçiminde billurlaşmayan, üretim araçlarını kendinde amaçlar olarak değil, tekilliğin ve bu tekilliğin makinesel rizomlar -soyut ve/veya somut- halindeki yayılımının yarattığı mutluluğu elde etmeye yarayacak araçlar olarak ele alan bir iş. Hiyerarşik komutayı reddeden ve böylelikle iktidar sorununu ortaya koyan, aldatma ve sömürünün toplum içerisindeki işlevlerini açıklayan ve her türlü uzlaşmayı, kendi varoluşu ve üretkenliği arasındaki her türlü dolayımı reddeden bir iş. (Bunların hepsi, iş kavramını, üretimdeki dönüşümleri ve düzenlemeleri, dolaysız özgürleşme çabaları çerçevesinde yeniden tanımlamak anlamına geliyor.) Yeni kolektif öznellik biçimlerinin kendisi, üretkenliğe göre değişen bu nitelik ve arzuları bir araya getirir. Öznelliğin yeni üretimi, bu andan itibaren, iktidarı yalnızca tekilliklerin kolektif özgürleşme ufku ve bu amaca yönlendirilmiş

bir iş olarak -başka bir deyişle, tekilliklerin kendini değerli kılması ve kendini üretmesi olarak- tasarlar.

68 ve sonraki yıllarda patlak veren toplumsal mücadeleler, öğrencilerin ve gençlerin farkındalığına, kadın hareketine, çevre ve önce doğa hareketlerine, kültürel, ırksal ve cinsel çoğulculuk talebine ve aynı zamanda toplumsal mücadeleye dair geleneksel kavrayışı, işçi mücadelesinden başlayarak yenileme girişimlerine muazzam bir güç bahşetti. Bu deneyimler, çoğu zaman marjinallik üzerinden tanımlandı. Marjinallik hızla merkeze doğru çekildi ve azınlıklara ait talepler kendilerini arabulucu zeminin ölü taleplerinden -zorlukla- ayırmayı başardı. Ve bu marjinal hareketlerin her biri, kendi yolunu takip ederek ve kendi söylemini dile getirerek, potansiyel olarak, büyük çoğunluğun ihtiyaçlarını temsil ediyor.

Üretken toplumsallaşma, potansiyel olarak hiç de etkisiz olmayan bir şekilde, toplumu bir bütün olarak ele geçirerek bireylere, topluluklara ve onların karşılıklı ilişkilerine evrensel bir karakter bahşetmek istedi. Fakat, donatıldıkları bu evrensellik onlara hiçbir şekilde uymadı! Bu evrensellik, başa tam oturan bir şapka yerine, yalnızca ihtiyaçlarının, çıkarlarının ve arzularının ifade biçimini bozan bir maske, bir rahip başlığıdır. Yalnızca marjinalliklerin, evrenselliğe ya da, eğer isterseniz, evrenselliği yaratan hareketlere muktedir olduklarını söylemek bir paradoks olmaz. "Evrensel" politikalar, herhangi bir aşkın doğruya muktedir değildir; ekonomik değerli kılma oyunlarından bağımsız değildir; iktidarın ve insani arzunun özgül alanlarından ayrılamaz. Bu nedenle, politik evrensellik, Jakoben geleneğin rekabet içinde buyurduğu bir müttefik/düşman diyalektiği yoluyla geliştirilemez. "Evrensel bir anlama sahip olan" hakikat, tekilliği içerisinde dostun, indirgenemez heterojenliği içerisinde ötekinin, kendine özgü değerleri ve amaçlarına saygı içerisinde birbirine bağlı olan topluluğun keşfedilmesi ile kurulur. Bu, mevcut üretken düzenlemelerin yol açtığı devrimci dönüşümlere karşılık gelen politik bir yeniliğin ibret verici işareti olan marjinalliklerin "yöntemi" ve "mantığı"dır.

Bu nedenle kendi üzerine bahis oynayarak kendini ortaya koyan her marjinallik, büyük çoğunluğun ihtiyaç ve arzuları-

nın potansiyel taşıyıcısıdır. 68'den önce, yeniden üretim sorunu, üretime göre marjinal kaldı. Bu sorunu, kadın hareketi merkezi hale getirdi. Soyut ve maddi-olmayan emek gücünün üretilmesi ile ilgili meseleler fabrikadaki emek gücünün üretilmesi meselesine göre geri planda kalmasına rağmen, öğrenci hareketleri kendilerini kuramsal ve estetik imgelemin ileri sürdüğü yeni ihtiyaçlarla bu meseleleri benzer biçimde merkezi hale getirdi. Doğmakta olan kolektif bilinç, böylece kendisini marjinalliklerin ve tekilliklerin çokluğunun düğüm noktası olarak görecek şekilde gelişti; kendi üstüne kapanmayan veya "sona ermeyen", aksine sonraki mücadelelere, kolektif tekilleşme süreçlerinin çoğalmasına ve bu süreçlerin süregiden dönüşümlerinin sonsuz şekilde farklılaşmış kollarına doğru yayılan önemli bir toplumsal deneyim boyutunda, iktidarını sağlamlaştırmaya başladı.

Dolayısıyla, bu özgürleşme tahayyülü, egemen gerçekliklerin kurgusu üzerine oturmaya -ve kendisini dayatmaya- az çok başarı ederek girişti. Bu tahayyülün kolektif duyguya yönelik çizgileri, "yeni içtenliği", en dolaysız kaygıları en yaygın toplumsal boyutlarla bir araya getirme kapasitesi; doğmakta olan üretim biçimlerinin, arzu, özgürleşme ve yaratıcılığın düşmanı değil, yalnızca işin kâr amaçlı kapitalist ve/veya sosyalist örgütlenmesinin düşmanı olduğunu gösterdi. Bu noktadan itibaren, üretim, insani amaçlar ve arzunun değerleri tarafından yönlendirilip karakterize edilmelidir. Tersi değil. Bu dönem boyunca, özgürleşmenin üretimi en önemli amaç haline geldi. O zamanlar tehlikede olan şeylerin önemini tam anlamıyla kavramak, muhtemelen zaman alacaktır. Tekrar etmek gerekirse, bunun ütopyacılıkla değil, aksine o tarihsel dönemdeki toplumsal hareketin içkin gerçekliği ile ilgisi vardı. 68'den sonra üretim ve toplumsal özgürleşme kavramlarının yeni sentezini en iyi yapan, muhtemelen, olağanüstü gelişme gücü ile kadın hareketiydi. Kâr için yapılan üretim ile türlerin yeniden üretimi için yapılan iş, ilk kez böyle bir berraklıkla, en aşırı tekillik temelinde, yani çocuğun bütünlüklü "kavranışı" ve yaşama yeni bir içtenlik kazandırma temelinde altüst edilip devrimcileştirildi.

Fakat bu inanılmaz deneyim, aynı zamanda bir semboldü: Devrim, tekilliklerin en uygun biçimde ifade edilmesi, mevcut durumun ve bu durumun komuta biçimlerinin yarattığı felakete karşı bir hareketliliğin başlangıcı olarak anlaşıldı. Özgürleşmenin bedenselliği birincil hale geldi. Öznelliğin bir ifadesi olarak, arzu ve ihtiyaçların maddiliğinin somut örneği olarak, gelecekte ekonomik gelişimin kolektif karakterini, sahip olduğu amaçların tekilliğinden ayırmanın olanaksızlığının vaadi olarak bedenlerin başkaldırısı. Şimdiye kadar insanlığın yalnızca kendisine düşman ettiği o uçsuz bucaksız üretken güçlerin başarıyla özgürleşmesi anlamında, bedenlerin başkaldırısı. 1968, üretimin öznel yanını temsil eder; bu, tek özgürleşme projesi olarak kabul edilen temsiliyet alanına dair önceki politik sorunsalların yerini alan, üretimin toplumsal yapısının büyük ölçekli bir "yorumlama"sıdır.

1968, aynı zamanda demokrasinin görkemli bir şekilde yeniden olumlanmasıydı. Gerçek şu ki, 68, kesin saf bir "Rousseauculuk" tarafından aşıldı; bir başka deyişle, 68'in içinde Jakobenizmin ve biçimsizleşmiş Leninizmin son birkaç öncülüğü bir süreliğine parlamış olsa da, hareket içindeki demokrasinin gücünden hiçbir şey azaltmadı. 68, toplumsallaşmış ve tekilleşmiş proletaryanın, bu andan itibaren, demokratik düzenlemelerin hareket içinde kurulduğu bir koşul olmadıkça, hiçbir bir politik hareketi "kapsayamayacağını" gösterdi. Bu yalnızca teorik bir hakikat değil, aynı zamanda somut tarihsel bir olumlamadır: Hareketin grup amaçlarına bağlı olmayan ve üyeleri tarafından yaşanmayan, "deneyimlenmeyen" hiçbir özel özgürlük biçimi yoktur. Bu yeni "verili olan", 68'den sonra gelen -ve bugün bizi tekrar Anglo-Amerikan liberalizm okuluna ve onun piyasa hakkındaki fikirlerine geri göndermek isteyen!- nesil tarafından, ontolojik olarak kesin bir şekilde vurgulandı. Böylece, anti-kapitalizm ve anti-sosyalizm, bir demokrasi rönesansına olanak tanıyan tek biçim haline geldi.

3. 70'lerin Tepkisi: "Gelecek Yok"

I. Entegre Dünya Kapitalizmi

İktidarın yeniden yapılanması, 70'lerde komuta mekanizmalarının restore edilmesine ve kapitalist ve sosyalist üretken birikim sürecinin yeniden başlamasına yardımcı oldu. Politika ve ekonomi, sermaye ve devlet artık tamamen entegre olmuştu. Süreç iki doğrultuda gelişti.

İlk önce, ulusal ekonomilerin dünya ölçeğinde giderek daha çok entegre olması ve bu ekonomilerin çok-merkezli ve tümüyle planlı bir kontrol projesi içinde tahakküm altına alınması yönündeki gelişme söz konusu oldu. Biz dünya pazarının birliğini, bu birliği üretken planlama, parasal kontrol, politik etki araçlarına yarı-devletçi niteliklerle birlikte tabi kılarak koordine eden ve bununla birlikte şiddetlendiren bu komuta figürüne Entegre Dünya Kapitalizmi (EDK) adını veriyoruz. Bu süreçte, Dünya Sermayesi, gelişmiş ülkelerin yanı sıra ve üstelik onlara doğrudan bağımlı olarak, gerçek sosyalist ülkeler topluluğunu da entegre eder ve ayrıca çok sayıdaki Üçüncü Dünya ülkesinin ekonomilerini içine çekmek için kullandığı araçları, daha önceki "çevresel bağımlılık" pozisyonlarını da tartışmaya açarak kontrol eder. Aslında, devletçi komuta ve ulusal devletler böylece hakiki bir yersiz-yurtsuzlaşmaya maruz kalır. Entegre Dünya Kapitalizmi, yeni birleştirme biçimlerini yeniden oluşturma, kullanma ve

devletçi iktidarların geleneksel anlamdaki akışı ve hiyerarşileri ile sınırlı değildir. Uluslararası örgütlenmeler ağı, kitle iletişim araçlarının bütün dünyayı hedef alan stratejisi, pazar, teknolojiler vb.'nin kontrolünün şiddetli bir şekilde ele geçirilmesi ile açığa çıkan tamamlayıcı devlet faaliyetlerini de üretir.

EDK'yı, bir Leviathan'ın işi ya da Marcusyen çeşitliliğin tek boyutlu makro-yapısı olarak tanımlamaya yol açacak doğal ve antropomorfik bir anlayıştan kaçınmak kesinlikle çok önemlidir. EDK'nın hem dünyaya yayılması, hem de moleküler nüfuzu, aşırı derecede esnek olabilen ve hatta sözleşmeden doğan biçimler alabilen mekanizmalar yoluyla vuku bulur. Her biri, sabit yasayı sınırlamak yerine süre giden yöntemlere dayanan yasal biçimleri sözleşmeyle bağlar. Fakat sistemin merkezcil eğilimini, krizin etkilerini zamanda ve mekanda seyrelterek ve "müzakere ederek" aynı zamanda her bir tekil süreci görece yeniden yurt kılarak[1] sağlamlaştıranın da, bu yöntemlere özgü ve düzenleyici ilişkiler bütünü olduğu da doğrudur.

Bu küresel entegrasyonun kurulmasını belirleyen ikinci yönelim olarak, üretim tarzını hedef alan yeniden yapılandırma ve kendisine ait kolektif emek gücünü bir araya getiren genel etki söz konusudur. Bu yersiz-yurtsuzlaştırma ve entegrasyon, toplumsal olanın veri biçimine sokulmasıyla -örneğin, toplumun temel olarak bilgisayarlaştırılması [*enformatikleşme*] zemininde- kolaylaştırıldı. Böylece sömürü, kâr yaratan mekanizmaların kontrolünü genişleterek, bütün toplumsal alan üzerinde bilimsel olarak eklemlenebildi. Bu koşullar altında, ticari ve endüstriyel üretimin montaj hattının kendi dokusu, sembolik anlamda değil aksine maddi bir şekilde, toplumsalın üzerini örter. Toplum, artık sadece kapitalist komuta tarafından tahakküm altına alınmaz; entegre üretim modeli tarafından tamamıyla yutulur. Üretkenlikteki ve sömürü düzeyindeki farklılıklar, böylece bölge, ülke veya kıtaya göre her bir jeopolitik kısım içerisinde daha yumuşak, daha yaygın bir şekilde eklemlenebilir. Burjuva paza-

[1] Yeniden yurt kılma / tutma (*Reterritorialization*): "Yersiz-yurtsuzlaşma" anlamına gelen *deterritorialization* kavramına karşıt olarak kullanılmaktadır. (ç.n.)

rında anahtar bağlantı olan rekabet, bu kapitalist yeniden eğitim süreci için artık çok önemli değildir.

Toplumsalın ulusal sınırları aşan bilgisayarlaştırılması, sadece tek bir rekabet biçimi ile ilgilenir; işçiler ve işçi sınıfının ve proletaryanın farklı tabakaları arasında kışkırtabileceği rekabetle. Böylece Entegre Dünya Kapitalizminin -bugün mücadelelerin patlak vermesini sağlayan, bugün siyasallaşma düzeylerinin önemli olduğu noktalarda bu mücadelelerin iktidarını ezen veya tam tersine, ekonomik "kalkış" ve politik reforma dair sorunların aceleyle öne sürüldüğü noktalarda onları kontrollü bir şekilde serbest bırakan- belli analiz tekniklerini harekete geçirmesi ve toplumsal sınıfları kontrol edebilmesi mümkün hale gelir.

Sermayenin tarihinde her zaman olduğu gibi, komuta biçimlerinin Entegre Dünya Kapitalizmi tarafından bu şekilde yenilenmesi, artı-değer elde etme şekillerinin (iş sürecinin bilgisayarlaşması, toplumsal kontrolün kitle iletişimi ile yayılması, devlet aygıtları tarafından öznel entegrasyon, vb....) yeniden tanımlanması ile el ele gider.

Ve işçi mücadelelerinin kötüye kullanılmasının tarihinde her zaman olduğu gibi, işin ve devletin örgütlenmesinin ileriye doğru bu sıçrayışı, sınıf mücadelesi hareketleri tarafından "seziliyordu". 1968'de doğan toplumsal öznellik biçimleri, aynı zamanda hem doğrudan, ve uzun vadeli, yerel, gündelik, ufak tefek, hem de bununla beraber insanlığın küresel ölçekteki geleceği ile bağlantılı hedeflerle hareket eden moleküler özgürlük mücadelelerinin "dokunmasına" yol açtı. Bu işlem, elbette ki oldukça karmaşıktı ve bunu, pek çok açıdan tek bir tarihsel dizi çerçevesinde "özetlemek" imkansızdı.

Dolayısıyla, kapitalizmin ikinci dünya savaşından sonra başarı kazanan sahte-ilerlemeci diyalektiğinin önünün tamamen kesildiği doğrudur. 68'den sonra (sabit ve değişken) sermayenin farklı işlevleri arasındaki dinamik ve kapitalist sınıflar ve toplumsal iş gücü arasındaki etkileşimin bağlamı kökünden değişti; bu değişim, giderek artan derecede önemli, heterojen öznellik ve duyarlılık düzenlemelerinin ortaya çıkmasının bir sonucudur. Değer yasası, ekonomik orantılılık normları ve hatta basit sınıf

sömürüsünün alışılmış biçimleri doğrultusunda işlemeye son verdi -eğer tanımlandığı tarzda daha önce çalıştıysa. Yeni proleter öznelliklerin toplumsal hegemonyası, bir kez olumlandıktan sonra, bir daha geri döndürülemez bir nitelik kazanmak zorundaydı: Hakim güç ilişkileri, "yukarıdakiler ve aşağıdakiler" ne olursa olsun, artık hiçbir şey onun kendisini açığa vurmasına engel olmamalıydı; aslında özellikle kitle iletişim araçlarında olumlanmalarının "önünde", artık hiçbir şey bu öznelliklerin gelecekteki mücadeleler için temel referans noktası olmasını engelleyemez. Kapitalist ve/veya sosyalist yeniden yapılanmanın, görece rasyonel yasalarla otomatik bir bağlantısı yoktur. "Bilimsel" değildir -kullandığı teorik araçlar ve öngörü araçları ne kadar sofistike olursa olsun- esasında baskıcıdır. Toplumsalın bilgisayarlaşması [*enformatikleşme*], onun makineleşmesinden ve askerileştirilmesinden ayrılamaz, öyle ki sistematik bilgi üretimi, bilginin araştırılmasının yerine geçme eğilimi gösterir. Bunlar, hayatı ve mücadeleyi besleyen yeniden üretim döngülerinin gittikçe daha fazla kontrol edildiği, düzenlendiği ve nihayetinde de engelleyici bir şekilde baskı altına alındığı stratejik öneme sahip bölgelerdir. Böylece yaşam zamanı, kendisini sermayenin militer zamanına sıkıca bağlanmış halde bulur.

Sermaye zamanı veya hayatın her zincirini, ekonomik nicelik ve politik komuta işlemlerinin aciliyeti ve gerekliliği ile mübadele ve üstbelirlenim ilişkilerine çevirme kapasitesi; terör veya ona boyun eğmeyi reddeden herkesi yok etme kapasitesi; ki bu da, devletin geleneksel işlevlerinin değiştirilmesi ve bunların insanların tutumlarına, duyarlılıklarına ve zihinlerine sınırsız bir şekilde nüfuz etmesi ile aynı anlama gelir. Devlet, varlığın temellerini tümüyle tehdit ederek, hayatlarımızın tekil akışını kapitalist zaman ritmine tabi kılarak kontrol etmeyi başarır. Hiçbir yasanın veya diğer normların, sermaye ve kolektif öznelliklerin çoğalması arasında dolayım sağlayamayacağı bir kez açıkça belli olduktan sonra, terör, 70'lerde kapitalist ve sosyalist birikimin yeniden başlamasını güvence altına almanın tek yolu haline geldi. Nükleer devlet, bu terörün itici gücüyle Entegre Dünya Kapitalizminin merkezi figürüne dönüştü.

Bugün, nükleer güçler kulübü, bütün ulusları ve halkları geniş bir ölçekte kendi çokuluslu ağına tabi kılar; fakat aynı zamanda, bu dünyadaki hayatı zehirleyen sayısız çelişkiyi ve yerel çatışmaları, istediği zaman baskı altına alarak istediği zaman da ateşleyerek ayrıntılı bir şekilde yönlendirir. Üçüncü Dünya'da, "sömürgesizleştirme" olarak anılan dönemden itibaren bütün bu çelişkiler, kendisini böyle adlandırmaya cesaret edemese de, bir çeşit dünya savaşı yaratıyor. Nükleer terör, her türlü baskının kaynağıdır ve toplumsal gruplar arasındaki sömürü ilişkilerini hem politik hem de mikro-politik seviyede üstbelirler. Dolayısıyla tehdit ve yıldırma, daha doğrudan mücadele biçimlerini dışlamaksızın, nükleer caydırmanın ince derisinin bütün gözeneklerine sızar. Nihai amaç, her zamanki gibi, insanları sefaletlerini ve siyasi iktidarsızlıklarını görmezlikten gelmeye zorlamaktır. Kapitalizm cevap veriyor: Yeni proleter öznellik biçimlerinin bu yükselişine devlet terörüyle karşılık vererek, "No Future" [Gelecek Yok] diyor.

Bu durumda, "demokrasi" kelimesi yeniden tanımlanmayı diliyor. "Komünizm" kelimesi kesinlikle tahrif edildi; fakat demokrasi kelimesinin kendisi değersizleştirildi ve kötürümleştirildi. Yunan *polis*'inden Rönesans ve Reform'un popüler ayaklanmalarına kadar, büyük liberal devrimlerle bir arada var olan proleter isyanlardan itibaren, demokrasi her zaman iktidarın insanlar arasında meşrulaştırılması ile eş anlamlı oldu. Her zaman somut, tam zamanında, maddi olan bu meşrulaştırma, ilahi ya da mutlak bir gelenekten koparak kendine özgü biçimler aldı.

Demokrasi ile birlikte meşruluk her şeyden önce insani, uzamsal ve geçici olarak tanımlanmıştır.

Hepimiz Entegre Dünya Kapitalizmine maruz kalıyoruz; çünkü onun iktidarının kaynağının yerini saptamak imkansız.

Kaynağa doğru gitmeye çalıştığımızda, tek bulacağımız, ikinci, üçüncü, n'inci derecelere boyun eğme olacaktır.

İktidarın kökeni yukarıya, daha yukarıya doğru çekilir ve kendi güçsüzlüğümüzün derinliğine göre değerlendirilebilir. "Demokratik" olarak adlandırılan politik ilişkiler gündelik temelde yaşandığında, bizi doğrudan acı ve umutsuzluğun içine

atmadığı zamanlarda, en iyi haliyle *trompes-l'oeil*'dir[2]. Bu, politik iktidarların kapitalist veya sosyalist yeniden yapılandırılmasının genel özelliği ve kaçınılmaz aksiyomudur.

II. Kuzey/Güney: Terör Ve Açlık

Görmeye başladığımız üzere, 70'lerin kapitalist ve/veya sosyalist tepkisi dünya pazarım, işin sömürülmesi ve homojen bir şekilde evrilen politik kontrol için tasarlanmış bir projeye uygun olarak entegre eder. Bu anlamda temel geçiş, parasal ve uluslararası politik arenalardaki Nixoncı girişim evresi ile başlar. 1971 ve 1973 yılları arasında, bir dizi operasyon, dünya pazarının içine çoktan işlemiş olan çokuluslu sömürü ağına politik bir karakter kazandırdı. Dolarda altın standardına göre düşüş ve buna eklemlenen petrol krizi, aynı parasal hakimiyet altında, (her türlü değer sorunundan çıkarılan) iş örgütlenmesi kuralları ve üretici hiyerarşinin uluslararası düzeydeki kuralları. Petrol krizi, ülke hazinelerini boşalttı ve finansal merkezileşme ve birleşmeyi ani ve şiddetli bir nöbete doğru sürükledi. Bu operasyon, ilk olarak Kissinger döneminde büyük bir şok olarak ortaya çıktı. Kapitalist ve/veya sosyalist politik kadrolar arasındaki bölünmeler, sırasıyla Üçlü Komisyon'da, sonrasında da Entegre Dünya Kapitalizmi içerisindeki anlaşmalar ve seçimler vasıtasıyla, yani tahakkümün politik iradesinin yeni düzenlemelerine yansıtıldı. Dünya ölçeğindeki sömürünün efektif politik kartografisinin kabataslak resmi, bu oluşum üzerinde çiziliyor. Kapitalist entegrasyon, belirli temel kutuplaşmaları belirler ve bu kutuplar etrafında, harekete bağımlı alt-sistemler, kısmi olarak özgürleşme ve sınıf mücadelelerini üstbelirleyen iktidar ilişkilerinden kopar -bu da, kapitalist entegrasyona bu alt-sistemler ve geniş ölçekli değişiklikler düzleminde rahatlık olanağı sağlar. Mücadele akımlarını ayıran ve destabilizasyonları ve/veya stratejik stabilizasyonları uygulayan çok-merkezli sistemlerin karmaşık oyununun kalbinde, ulusötesi bir üretim biçimi sağlamlaştırılır. Bu sistematik genel etkiler içinde, bağımlılık ağlarını ve marjinalleşme süreç-

[2] Göz aldanması, yanılsama. (ç.n.)

lerini düzenleyen enformatik öznellik [*subjectivite informatisee*] üretiminin muazzam girişimi bulunur. Merkez metropol ülkelerdeki işçi sınıfı ve toplumsal olarak üretken proletarya, bu gerçekten dolayı azgelişmiş büyük metropol proletaryasının güçlü rekabetine tabi olur. En gelişmiş ülkelerin proletaryası böylece, Entegre Dünya Kapitalizminin, marjinalleştirilmiş (ve genellikle de limotropik) ülkelere zorla kabul ettirdiği açlıkla imha manzarası tarafından tümüyle terörize edilir. Yeni bir mutlak yoksulluk yasasının egemenliği altındaki yedek sanayi ordusu, genellikle kıtasal temelde kurulur. Çok-merkezli ast alt-sistemler şeklinde çoğalan kapitalist ve/veya sosyalist hakimiyet (komuta), en yüksek sömürü oranlarını, yoksulluk ve ölüm alanları ile bir araya getirir. Buna rağmen, özgürleşme mücadeleleri askeri veya politik olarak boğulmamıştı. Fakat, bu farklı alt-sistemler çerçevesinde, Entegre Dünya Kapitalizmi, entegrasyona orta dereceli katılımları fethetmek için yürütülen kardeş katili savaşları tetiklemeye son vermedi. Kişinin kendisinden daha yoksul olan, düşman haline geldi. Eğer teori insan hayatı üzerindeki hakimiyet ve iktidarın temelini değerlendirme ihtiyacı duyarsa, bu ihtiyacın içinde ikna edici bir örnek bulur; öyle ki sorunun özünün üretim ve işin örgütlenmesinde, bunları dünya ölçeğinde yapılandıran ve tahakküm kutuplarının genelleştirilmiş kitle-dolayımlı, enformatik [*informatique*] entegrasyonu çerçevesinde boyunduruk altına alan korkutucu kapitalist oburlukta olduğu ortaya çıkar.

Bir dereceye kadar, yoksullar kendilerini bu sistem tarafından iki kez üretilmiş bulur: sömürü tarafından ve marjinalleştirme ile ölüm tarafından. Metropol ülkelerde, nükleer imha olasılığı olarak cisimleşen terör, marjinalleştirilmiş ülkelerde, kıtlıkla imha etme biçiminde gerçekleşir. Açıkça söyleyelim ki, bununla birlikte, bu son tasarıda "çevresel" bir durum yoktur: Gerçekte, sadece sömürü, sanayi ve kentsel kirliliğin neden olduğu yıkım, yoksul bölgelerin ayrı tutulması olarak anlaşılan refah ve Asya, Afrika ve Latin Amerika kıtalarında ortaya çıkan bütün halkların imhası arasında derece farklılıkları vardır.

EDK [Entegre Dünya Kapitalizmi] tarafından uygulanan kontrol biçimlerinin yeniliğine yerinde bir önem vermek gere-

kiyor. Terör ve baskı stratejileri gittikçe daha fazla çapraz, tam zamanında ve ani olma eğilimindedir.

Her bir toprak parçası, her bir jeopolitik bölüm, potansiyel bir düşman hattı haline gelmiştir. Dünya, birilerinin her an, çokuluslu güçlerin yıkıcı seçimlerinin arzusu doğrultusunda düşebileceği bir labirente dönüşmüştür.

Sermayenin mevcut aşırı-olgunlaşma evresine tekabül eden korsanlık pratiği, emperyalist kapitalizmin olgunluk dönemindeki iktidar politikalarının yerini almıştır. Hiper-gücün küçük filoları [*surpuissances*], tıpkı Morgan ve Hollandalılar gibi okyanusları ve denizleri yarıp geçiyor.

Kapitalist ve/veya sosyalist nükleer korsanların deniz altıları arasında görülecek hesaba hazırlıklı olmalıyız. Fakat açıkçası, EDK'nm dünya toplumuna karşı yürüttüğü daimi savaş, sadece askeri anlamda toprak, deniz ve hava sahaları üzerinde meydana gelmez. Aynı zamanda sivil, toplumsal, ekonomik ve sanayi alanlarının bütününde meydana gelir. Ve sıradan insanların kontrolünün ötesinde, birlik kontrolünün veya politik kontrolün ötesinde -en azından geleneksel anlamda- ve çokuluslu şirketlerin, Mafyanın, askeri endüstriyel komplekslerin, gizli servislerin, hatta Vatikan'ın bulaştığı, iktidarı işletenlerin sonsuz farklılaşmış, çapraz ilişkileri içinde gerçekleşir. Bütün seviyelerde ve bütün ölçeklerde her şeye izin verilir: spekülasyon, zorbalık (gasp), provokasyonlar, destabilizasyonlar, şantaj, kitlesel sürgünler, soykırım... Çöküşün bu kötücül evresinde, kapitalist üretim biçimi köklerinin bozulmamış (el değmemiş) vahşiliğini yeniden keşfediyor gibi görünüyor.

Tüm bu biçimler, entegrasyonun -bilgi, komuta ve kârm değişmez sürekliliği içinde kalıcılaşır. Eğer "komünist özgürleşme" adına yürütülen küresel mücadelelerin uzun bir zaman, Doğu-Batı ekseni boyunca gelişeceği -en azından devrimcilerin hayallerinde- doğruysa, bugün dünya ölçeğinde, Entegre Kapitalist üretim biçimi içinden geçen temel çelişkinin Kuzey ve Güney arasında simgesel olarak dağıtıldığı da kabul edilmelidir. Kızıl Meydan bir umut ışığı verdiyse de, sosyalist sistem bugün kapitalizmin yozlaşmasının en üst aşaması haline gelmiştir ve

bağlayıcı Kuzey-Güney sömürü ekseninin bütünleyici bir parçasıdır. 70'lerdeki kapitalist ve/veya sosyalist yeniden yapılanma, oyuncuların işlevlerini yeniden dağıtarak ve sömürünün bölünmesini dünya ölçeğinde yeniden örgütleyerek, eski üretim biçimlerini birbirine iliştirmiştir.

Batı entelijansiyası arasında, stratejik nedenler veya eski maoist hatıralardan dolayı, gerçekten sosyalizmin yaşandığı ülkelerin, özellikle de Sovyetler Birliği'nin, Avrupa ve Üçüncü Dünya ülkeleri için ABD'den daha büyük bir tehdit oluşturduğunu söylemek saygıdeğer bir durumdur.

Bizim bakış açımız hiçbir zaman bu olmamıştır; biz Batı'nın Doğu'ya tercih edilebileceğine inanmıyoruz. Kendimizi "dünya vatandaşları" olarak gördüğümüzden, iki süper-güç arasında var olan antagonizma ile ilgilenmiyoruz. Tehlikeli, zayıflatıcı, dramatik olan bu antagonizma, Avrupa proletaryasının üretken gücünün boyunduruk altına alınması, haksız yayılma alanı ayrılması ve diğer kıtalarda hammadde ve emek gücünün sağlanmasına ilişkin, temel işlevsel bir anlaşma tarafından üstbelirlenmesi anlamında, belli açılardan sahte ve yanıltıcıdır.

"Son olarak", nihai bir Marksist referansa uğramadan, aksine tümüyle sağduyuyla ve gündelik uluslararası ilişkilerin kavranması ışığında, Doğu-Batı gerilimindeki mevcut artış bize, her şeyin ötesinde, ABD'de olduğu kadar SSCB'de de egemen kastları kıvrandıran, kâr yoluyla yeniden üretim telaşı içinde tüm halkların açlık tarafından yok edilmesini maskelemenin yolu olarak görünmektedir. Dolayısıyla, uzun dönemde söz konusu olan şudur: iş bölümü ve emek sömürüsü üzerindeki yaygın tahakkümü dünya ölçeğinde güvenceye almak için tamamlayıcılık ve suç ortaklığı.

Ve, sermayenin "uygarlaştırıcı misyonu", vahşiliğinin ve saçmalığının boyutunu kesinlikle bu aşamada göstermiştir. Söz konusu aşamada, yoksulluk, marjinalleşme, imha ve soykırımın, kendisini şimdiye kadar metropol ülkelerin işçi sınıfı mücadeleleri ile barışçıl bir ortak-yaşam (simbiyoz) içinde kuran bir üretim biçiminin nihai sonuçları olduğu açığa çıkar. Fakat, kendi kâr sisteminin krizi ve meşrulaştırma ilkelerinin değersizleşme-

si ile karşı karşıya kalan sermaye, bugün en uç tedbirlere başvurmaya (ve bunu teorileştirmeye) mecbur kalır. Kapitalizmin aşırı-olgunlaşma çağı, köklerinin vahşiliğini, motivasyonlarının zayıflamasına dayanan bir iklim içinde açığa vurur. 70'lerden itibaren yürütülen dünya pazarının yeniden yapılandırılması, entegrasyon sürecinin etkilerini paradoksal krizler biçiminde ayırırken, bu sürecin olağandışı bir şekilde ivmelenmesini gerektirmiştir. Dünya pazarının kapitalist entegrasyonu, daha insani bir uygarlığın yükselmesi hayallerini baş tacı etmezken, aksine kapitalist üretim tarzının acımasızlığının ve kinizminin ne kadar yükselebileceğini göstermiştir. Pazarın genişlemesi üzerine kurulan yeni kolektif öznelliklerin ortaya çıkışının başlattığı iç çelişkilerin üstesinden gelme girişimleri, Kissinger ve Carter tipindeki politik kişiliklerin tedbirlerine rağmen, sadece merkezi metropol ülkelerin iç krizlerine son vermekle kalmamış aynı zamanda bu krizi ani ve şiddetli bir nöbete itmiş ve yıkıcı etkilerini bütün küreye yaymıştır.

Sermayenin tahakkümü altındaki, alt bölümlere ayrılmış, parçalanmış, bölünmüş ve sermaye komutasının amaçları doğrultusunda işlevlendirilmiş bölgeler, yeni bir direniş ve fetih alanı olarak açılıyor. En şiddetli imha ve marjinalleştirme silahları, yaşama gücü çoktan fark edilmiş olan yeniden oluşum sürecini engellemeyi asla başaramayacaktır. Kapitalist yeniden yapılanmanın ulaştığı seviye ve geçen on yılda yaşanan krizlerin eşi görülmemiş boyutları arasındaki bağıntının altını çizmek önemlidir. Bu yüzden, bir yandan en korkunç denemelerde bile yeni toplumsal muhalefetin durumu ağırlaştırıp krizi hızlandırmaktan vazgeçmediğinden bahsedilebilirken, diğer yandan kapitalist kontrol araçlarının kendi amaçlarına giderek daha az uyduğunu ve giderek daha çok etkisizleştiğini kanıtladığı söylenebilir.

Borçlu Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğu, maruz kaldıkları eşi görülmemiş deflasyonist daralma politikalarına cevaben, bankalar konsorsiyumunu iflaslarını açıklama olasılığı ile tehdit ettiklerinde, 1971 ile 1973 yılları arasında başlayan yeniden yapılanma döngüsünün, 1982'den itibaren, sonucu belirleyecek ilk engeli çıkardığı şüphe götürmez. Yeni bir özgürleşme ve geniş

çaplı öz-örgütlenme türü, geri dönülemez bir şekilde vücut buluyormuş gibi görünüyor. Bu noktaya geri döneceğiz.

III. İktidardaki Sağ

Mücadeleleri kontrol altına almak için üretim dünyasının kapitalist ve/veya sosyalist yeniden yapılandırılma sürecinde uygulanan geçici ve uzamsal mekanizma, yeni sınıf mücadelesi figürlerine yatırım yaptı. Sağ'ın galip geldiği yerlerde Entegre Dünya Kapitalizmi, bu yeni figürleri kurumsallaştırmaya ve onları yeniden yapılandırmanın motoru olarak harekete geçirmeye başladı. 70'lerin tutucu döngüsü bunları bizim için sahnelerken, Entegre Dünya Kapitalizminin sınıf mücadelesini kurumsal entegrasyon çerçevesi içinde yönlendirmek ve hatta üretmek için tetiklediği araçlar, 1) EDK'nın, sınıfsal kesimler arasına ulusötesi rekabet sistemleri yerleştirme becerisinde; 2) işsizliği artıran deflasyonist mali politikaların kullanılmasında; 3) EDK'nın refah politikalarıyla gerçekleştirdiği, yoksulluğun "kontrollü" bir şekilde artışına yönelik yeniden dönüşümde mevcuttur. Bu politikaların beraberinde, direniş ve ihtiyaçları özgürce ifade etme girişimlerinin hepsinin ezici, moleküler bir şekilde baskı altına alınması gelir. Artırılan kontrolün, kolektif hayalin[3] içinde etkili olabilmesi ve böylece, 1) şimdiki iktidarın, yeniden üretimin güvencesini müzakere etmek için bel bağladığı proletarya ile, 2) dışlanmışların veya "güvencesizler"in muazzam kitlesini bölmeye çalışacağı yaygın bir kriz durumunu başlatabilmesi gereklidir.

Bu bölünme, işçiler arasındaki rekabetin kendisini emek pazarında hissettirdiği ve bunun ötesinde, nüfusun bütün diğer Kesimlerinin "kendilerini değerli kılma"ya zorlandığı "toplumsal ve kurumsal pazar"da sonsuza kadar çoğalır ve hiyerarşik hale gelir.

68'in devrimci olayları, tıpkı üretim tarzındaki maddi dönüşümler gibi, işçi sınıfının toplumsal düzeyde sahip olmaya devam ettiği belirleyici ağırlığı göstermiştir. Bu yüzden, işçiler

---

[3] Bir Fransız psikanaliz terimi; egoda içkin olan kendini kandırma sistemine gönderme yapar. Toplumsal grupların paylaştığı yanılgılar şeklinde, daha geniş ve sosyolojik bir anlam kazanmıştır.

arasındaki rekabet ruhu, artan orandaki ezilen insan kategorilerini ilgilendiren devrimci hedeflerin farkına varılması lehinde zayıfladı. Fakat sağın 70'lerde iktidara geri dönmesiyle, işçi sınıfı, "önceden elde edilmiş avantajları", bunların sağladığı güvenceleri ve tüzel ayrıcalıkları gerileten yeni bir ayrımcılığa maruz kaldı. İşçi sınıfını önceden kendi düşmanına dönüştüren kurumsallaştırmanın paradoksunu gördük (bu kez, gerçekten "yeni bir işçi sınıfı"ndan söz edilebilir). Bu bağlamda, mücadeleler kurumsallaşmış olarak kalmakla, Entegre Dünya Kapitalizmi tarafından yönlendirilmekle suçlandı; hatta sıklıkla bu mücadeleler, kendilerini siyasi ve toplumsal muhafazakarlığın en iyi dayanakları olarak ortaya koydu (özellikle, toplumsal işin sermaye tarafından tahakküm altına alınmasının moleküler alanında ve devrimci ihtiyaçların ve dönüşümsel arzuların toplumsal olarak yayılmasına karşı). Bu noktayı vurgulamak bizim için önemli: Bugün, nasırlı elleriyle işçinin üstün onuru olan (Reagan'ın kesin bir nostalji duyduğu) Stakhanov, şüphe duyulmayan işçi merkeziliği kavramı, sendikalar ve sol tarafından manipüle edilen tüm eski hayaller; "güvencesiz" proletaryanın büyük çoğunluğunun sistematik yanılgısı içinde, telafisizce rafa kaldırıldı.

"Gerçekten var olan sosyalizm", metropol proletaryası arasındaki bölünmenin ayrıcalıklı bir aracı, kapitalist muhafazakarlık tarafından doğrudan manipüle edilen bir silah haline geldi. Bununla birlikte bu, işçi sınıflarının bizzat kendisinin, gelecekte toplumsal dönüşümlerin dinamiği içinde artık belirleyici mücadeleler geliştiremeyecekleri anlamına gelmez. Ama bu ancak, içlerinden geçen moleküler devrimler tarafından köklü olarak yeniden şekillendirildikleri koşulda gerçekleşebilir.

Aslında, 70'lerdeki kapitalist ve/veya sosyalist yapılanma, yeni devrimci öznelliklerle doğrudan karşı karşıya geldi ve onları potansiyel bilinçlerini içselleştirmeye zorlayarak, teknolojik kontrol sistemlerinin ve çok daha karmaşık hükümet aygıtlarının tahakkümü altına soktu. Entegre Dünya Kapitalizminin temel hedefi, yoksulluk, açlık ve terörün bir ayrım aracı olarak yeniden tanıtılmasından ayrı olarak, entegre üretim boyutunun toplumsal ve jeopolitik düzeyde azami derecede yayılmasını sağ-

lamaktı. Sağın zaferi, sömürüye karşı birleştirici saldırı hatlarını yeniden kurmanın zorluğuna maruz kalan devrimci öznelliğin yeni bileşimini tarafsızlaştırma becerisine dayalıydı. Bu gerici dönem, 68'den beri proletaryanın yeni iktidarı -yani, ihtiyaçları ve arzularının moleküler çokluğunu eklemleyecek toplumsal bileşenlerin ve kolektif kapasitelerin bütünü- olarak meydana çıkan her şeye hükmetmeyi, her şeyi tersine çevirmeyi ve yıkmayı başardı. Ekonomik ve kurumsal şiddet araçları vasıtasıyla zorla kabul ettirilen ayrım, en uç noktaya kadar götürülen yıkım sembolizminin yükselmesi ile sağlamlaştırıldı. "İmha", mükemmellikle başa baş bir başvuru değeri kazandı. Kapitalist gelişimin nihai ufku olarak itaat ya da ölümle imha. Bugün kapitalizm ve/veya sosyalizmin tanıdığı tek değer yasası: ölüm şantajı. Bu ölümcül realizmin bizi içine almasına izin vermeyeceğiz. "İsyan etmek haktır."

Kapitalizm ve sosyalizm arasındaki aldatıcı seçime mahkum kalan işçi hareketinin geleneksel örgütlerinin sorumluluğu, bu yüzden sonucu belirliyordu. Üretim biçimindeki gelişmeler ve kolektif bilincin olgunlaşmasının, tümüyle bu örgütlerin yanından geçip gitmiş olduğu gerçeğinin hiçbir koşulda, işçi hareketindeki tüm girişimleri sürüklemelerinin, mistikleştirmelerinin ve felce uğratmalarının sonuçlarını bertaraf etmediği kabul edilmelidir. Toplumsal hareketlerin, kendisini birçok durumda açığa vuran hareketsizliği, devrimci hareketin kendisini politik olarak yeni temeller üzerinde yeniden kurma güçsüzlüğü, dönüşüm sürecinin kendisini bütünlüğü içinde zorla kabul ettirme acizliği -aslında bunların hepsi, kapitalist ve sosyalist kadro arasındaki ittifakın onlarca yıldır kapattığı politik temsiliyet ve hayal tekeli tarafından şartlandırılır. Bu ittifak, ikili emek pazarı modelinin kurulmasına dayanır: güvenceli işçilerinki ve güvencesiz işçilerinki -sosyalizm sadece birincisini meşrulaştırır. Bundan *Ancien Regimé*'dekine benzer donmuş, ama nihayetinde aynı derecede çürük bir toplum doğmuştur; çünkü toplumun üretken özünü ifade eden sayısız moleküler güç tarafından temeli oyulur. Bu, sürekli güvenlik, düzen, baskı temalarının ve kaçınılmazlık imgeleminin, kriz saplantısının, geri çekilmeden ve tutarlı bir

projesi olmadan her seferinde sadece bir adım ilerleyebildiğine dair izlenimin kaynağıdır. Aynı akıntıya kapılan kapitalizm ve sosyalizm, bugün muhafazakarlığın iki ayağını ve bazı durumlarda yarı-faşist [fascisante] gericiliği kurar.

68'de yeni bir devrimin yola çıkmış olduğu daha az doğru değildir. Bir şeyleri değiştirecek olan, "politikaların ölümüne" ya da "toplumsalın içe çökmesine" dair fanteziler değildir. 70'lerden itibaren kapitalizm ve/veya sosyalizm, toplumsal ilerleme, ekonominin ve toplumsal ilişkilerin uluslararası ölçekli tutarlı yönetimi, teknik-bilimsel yaratımın hayati alanlarındaki itici gücü gibi sorunlara dair başarısızlığını sergilemeye mecbur kalmıştır. Ne olduğu açığa çıktı; kolektif üretim düzenlemelerinin gelişimine engel olan ve değerlenme hareketlerini ve doğurduğu zenginliğin sermayeleşmesini dizginleyen vahşi ve irrasyonel bir baskı sistemi. Liberalizmin yeniden inşa etmeye çalıştığı ilkelere cevap vermekten oldukça uzak olan dünya pazarı, sadece nükleer terör tarafından desteklenen yoksulluk ve ölüm için bir "kapama" aracı, marjinalleşme ve dünyevi disiplin için bir "zincirleme" aracıdır. Kaçınılmaz olarak aynı noktaya dönüyoruz: Kapitalizm ve/veya sosyalizmin nihai "aklı", tek bir paradigmaya -kendi iktidarını devam ettirmesiyle uyuşmayan her şeyi yok etme tutkusuna- yönelen imkansız eğilimidir.

Fakat bu tutku aynı zamanda, araçsal aklın kendisini de içeriden tehdit eder. Aslında, Entegre Dünya Kapitalizmi içinde dışlama ve ayrıma yönelik irade, kendi politik iletişim sistemlerinin istikrarını tehdit ederek ve güç ilişkilerini nesnel olarak ölçme becerisini neredeyse sıfıra indirerek, kendine karşı dönme eğilimindedir. Bu nedenle, önümüzde büyük bir iktidar paranoyaları çağının açıldığına dikkat edilebilir.

Eğer böyleyse, 68'de başlayan, işin anlamını yeniden fethetme görevi, hayatın özgürleşmesi ve aklın yeniden kurulması ile eşdeğerdir. Herkes için ve her yerde: Yeni tekillikler tarafından taşınan potansiyeli yükseltin!

4. Devrim Sürüyor

I. Hareketin Yeni Bileşimi

Entegre Dünya Kapitalizminin 68'den beri üstlendiği üretimin yeniden yapılandırılması bağlamında, yeni devrimci öznellikler düşman tarafından dayatılan kırılmaları tanımayı, bunların tutarlılığını ve etkilerini ölçmeyi öğreniyor. Entegre Dünya Kapitalizminin ilk temel belirlenimi, sosyolojik bölünmelerden bağımsız olarak, en azından üç kutuplu olan ve her çeşit bilinçsiz kolektif düzeyleri, kişisel bilinçleri ve grup öznelliklerini (ailevi, etnik, ulusal, ırksal vb.) eş zamanlı olarak kesen bir öznellik modeli üretmesidir.

Bu üç kutup şunlardır: Doğu'nun, Batı'nın ve aynı zamanda Üçüncü Dünyanın hem idari hem de teknokratik tabakalarını kapsayan elitist bir kutup; farklı sınıf tanımlamalarını kesen güvenceli bir kutup; ve her toplumsal tabakada eşit derecede yer alan güvencesiz bir kutup.

Bu koşullar altında, yeni devrimci öznellikler, kendi kökenleri açısından, barış, kolektif güvenlik ile işsizlik ve yoksulluğa karşı asgari güvence arzusunu ilan eder. Öznelliğin üç kutbunun kalbinde güvence yokluğunun cehennem korkusu vardır: tümüyle yoksun gruplar arasında, ücretli emek ve refah tarafından zaten bir şekilde güvence altına alınmış proleter gruplar arasında ve aynı zamanda, statüleri sistemli olarak güvencesiz

hale getirilen belirli elit kesimler arasında. Böylece, günümüz üretiminin esas temeli, bu dalgalanan kitle ve "güvencelilik" ile "güvencesizlik"in sürekli karışımı tarafından kurulur. Güvencesizler, kapitalist iktidarın kurulması için temel bir destek noktası oluştururlar: baskı ve marjinalleştirme kurumları onlar vasıtasıyla istikrar kazanır. Buna karşın güvencesiz olanlar, taşıyıcısı oldukları değerler ve üretken potansiyelden dolayı, yeni iktidar ve sömürü çerçevesi içerisinde toplumsal bir rol üstlenirler. Aynı zamanda, tekil oluşları katalize edebilecek, kolektif üretim gücünü disiplin ve kontrol altına alan muazzam makineyi kırmaya uygun olan diğer referans ve praksisleri ortaya çıkarabilecek mücadele ve imgelemin odak noktasıdırlar.

70'lerdeki mücadele tarihi, yeniden bileşim ve toplumsal özgürleşme süreçlerini zaten kısaca resmetmişti. Sonrasında, yeni proleter hareketler tarafından kopuşa yönelik birtakım matrislerin önü açıldı. Ne kadar çeşitli olurlarsa olsunlar, bu hareketlerin hepsi, giderek daha fazla karmaşık, aşırı güçlü ve yersiz-yurtsuzlaştıran toplumsal üretken güçlerin muazzam mutasyonları içerisinde meydana geldi ve hepsi, toplumsal bölünme ve tabakalaşmanın yol açtığı baskıcı normalleştirme ve yeniden yapılandırmaya karşı, güçlenen bir netlikle kendisini olumladı. Bu mücadele evreleri, proleter arkadaşa dayatılan duraklamaların ve korporatist üstkodlamaların keşfedilip kavranması deneyimi olarak; ve Entegre Dünya Kapitalizminin, yenilik süreçlerini bulundukları her yerde sürekli yasaklamaya çalışmak için kullandığı şiddete karşı verilen içsel bir mücadele deneyimi olarak, en çok işçiler için önemliydi. Bu nedenle, içsel mücadeleler Entegre Dünya Kapitalizminin üç kutuplu bölünmesini, her öznel bileşenin yürüttüğü mücadeleler içinde pekiştirir. Bu, yeni bir toplumsal öznelliğin doğuşundaki her aşamada her zaman meydana geldiğinden, mücadelelerin niteliği, gücü ve birliği, kolektif bir kendilik oluşumunun sonucu olarak kendi kendine oluşur[*auto-agencée*]. İhtiyaç, bilinç ve üretim, böylesi bir sürecin kalbinde bir bütün haline gelir. Bu nedenle 70'ler, yeniden yapılandırma sürecinde sürekli olarak kapitalist ve/veya sosyalist girişimleri sekteye uğratan kopuş uğrakları-

nın ortaya çıkmasıyla göze çarptı; bu girişimlerin hepsi yeni öznellik sorunsalları ve perspektiflerini yeniden tanımlamak için harcanan özel bir kolektif çaba tarafından karakterize ediliyordu.

1977 İtalya'sından, Orta Avrupa'daki (Almanya, İsviçre, Hollanda) "Büyük Kırılma"ya kadar, İran devriminden Dayanışma dönemine, Orta Amerika'daki devrimci mücadelelerin canlanmasına, Güney Yarıküre'de patlak vermeye başlayan çok önemli özgürleşme hareketlerine kadar... nereye baksak, projenin bu ilkesel özelliklerini görüyoruz. Gerici yeniden yapılandırma politikalarına içsel ve antagonist olan mücadeleler, hem bu gerici politikaların baskıcı yapısına karşı hem de bu öznel gelişim süreçleri içinde birleştirici bir gerilim ve kendini özgürleştirme fikrine dayalı bir perspektif olarak harekete geçiyor. Devrimci mücadeleler, hiçbir zaman, aslen kolektif öznelleşmeye dayanan ve sonuç olarak tüm dışsal öncü ideolojilerin yıkımı anlamına gelen bir yönelimin kuramsal olarak tanımlanmasını ve pratik olarak gerçekleştirilmesini bu derece "hedeflememiştir". Otonomi, hiçbir zaman, birincil hedef olarak bu kadar güçlü ortaya çıkmamıştır. Tekrar ediyoruz: Aslında hareketlerin toplumsal karmaşıklığını kavrayabilen ve yaşamın niteliğini ve üretim amaçlarının komüniter tarzda yeniden yapılandırılmasını merkeze alan öznel bir çakışma süreci olarak bu karmaşıklığı kabul edebilen nitel bir otonomi ile ilgili olduğundan ve aynı zamanda, bu yeniden kuruluşun etki gücüyle, bütün terör biçimlerine karşı barışı üstlenmeye yönelik hareketlilik ve örgütlenmenin temeli olarak kitle müzakeresini dayatma meselesi olduğundan, bunda anarşik olan hiçbir şey yoktur.

Yeni öznelerin deneyim ve inisiyatifleri sorusunu ortaya atarken, açıkça çok dikkatli olmamız gereklidir. Anımsattığımız olaylar (1977 İtalya'sından sonraya uzanan) boyunca, bu yeni öznelerin eylemleri, sık sık, kuramsal açıdan özsel, pratik açıdan ise doğrusal bir etkinlik olarak sunulmuştu. Bir kez daha, eski "kitlesel eylem" mitolojisine kapılma riski göze alındı. Bu, büyük olasılıkla ve kaçınılmaz biçimde aldanma ve gerilemeden kaynaklanan bir yanılsama ile ilgilidir. Ancak, bu sorunun kuramsal

açıdan açıklığa kavuşturulmasının tehlikelerini belirlemek zordur. Böylesi yanılsamalar karşısında verilen kuramsal mücadele, gerçek durumun; yani dönüşüm önermesinin evrenselliğinin gücünün, hareketlerin çokluğu, bunları karakterize eden çelişkili uğraklar ve "uzun vadeli" kolektif imgelem hareketinin içinde zorunlu olarak azalması gerektiği gerçeğinin, hiç şüphe duymadan sabırla kabulüne yol açar.

Bu noktayı geliştirmeden önce, iş sürecinin içindeki öznellik düzenlemelerinde yaygınlaştırılmış olan yeterlik ve performans nedeniyle, devrimci hareketler ve işçi hareketlerinin tarih ve geleneklerinin tümüyle değiştiği bir aşamada, yeni özneleşme biçimlerinin gerçekleştirmiş olduğu kurucu çabalar üzerinde durmalıyız. Kapitalist devletler tarafından üretilen totaliter öznelliğin çokluğuyla karşılaşan devrimci düzenlemeler, yaşamın, yeniden kendinin kılmanın ve öz-üretimin niteliği sorununu aynı derecede önemseyerek ortaya koyarlar. Çok başlı bir hareket ve çabuk çoğalan bir örgütlenme yoluyla, özgürleşme olayları, bütün bir üretim ve yeniden üretim dizisini kuşatabilecektir.

Her moleküler hareket, her otonomi, her azınlık hareketi, tikel özgürlükçü boyutlarını genişletmek için, gerçeğin bir boyutuyla birleşecektir. Böylece, egemen gerçeklik olarak sermaye tarafından dayatılan sömürü tasarısıyla bağlantıyı koparacaktır. Kapitalist bölünmenin parçalanmasına; "komutaların" ya da programların değil, komünizmin ve özgürleşmenin "şematik önermelerinin" yeniden formülasyonunu tahayyül etmeye olanak sağlayacak olan şey, işte modern proletaryanın -yersiz-yurtsuzlaştırılan ve dalgalanan- bu yeni bilincidir. Ve hareketin 80'lerin başından beri deneyimlemiş olduğu ve gerçekten felaket getiren ivmeyi açıklayan da, kapitalist yeniden yapılanmanın aşırı-tutucu karakteridir. Yine de, bu yeniden yapılanma, yeni proleter öznelliklerin ortaya çıkmakta olan yanlarına zarar vermemiştir; yalnızca esnekliklerini azaltmıştır. Hareketin, bu son dönem boyunca gücünü başarıyla kesmiş olan baskıcı engellemeleri ortadan kaldırmak için bir kez daha eyleme geçmenin eşiğinde olduğunu gösteren sayısız işaret vardır.

Daha önce ileri sürülen üç parçalılığa geri dönersek ve yeniden bileşim sürecinin elitist kutup, güvenceli kutup ve güvencesiz kutup içerisinde nasıl yayıldığını incelersek, yeni ittifaklar hareketinin, öncüllerini nasıl etkin bir biçimde ortaya koyduğunu bulabiliriz. Krizin ortaya çıkardığı ve güvenceli ve güvencesiz kesimler arasında derinleştirmeye devam ettiği ilişkilerin akışkanlığı bir kez dikkate alındı mı, bu apaçık ortaya çıkar. Ancak elitist kutbun diğer ikisiyle eklemlenmeleri düşünüldüğünde, bu daha yeterince açık değildir. Geçtiğimiz on yıl boyunca, yönetimde ve bilgi kurumlarının en üst düzeylerinde bir gelişme kaydeden pek çok birey, rol ve işlevleri itibariyle varacakları son yer olan "güvencesizleştirilme" sürecine içerilmekle kalmayıp, statülerinin meşruiyetine dair incelikli bir eleştirel bilinçle tanıştılar. Entegre Dünya Kapitalizminin geniş yeniden üretim seçeneklerinin irrasyonalitesi ve çılgınlığı, silahlanma yarışı ve nükleer savaş saplantısı, açlık ve soykırımın baş döndürücülüğü; tüm bunlar, belirli idari elitleri ret ve karşıtlık noktasına varacak ölçüde sıkıştıracak kadar, farklılıkları derinleştirir ve çatlaklar yaratır. Propaganda amaçlı aktarıldığında fazlasıyla biçimsizleşip gülünç hale gelen bu süreç, yine de yeni öznellik biçimleri içinde direnişin yayıldığını gösterir. İlk başlarda, komünistlerin sloganlarından biri, sınıf mücadelesinin kurumlara ithal edilmesi idi: Yeni öznelerin, değerlerini ve antagonist önerilerini en üst yönetim düzeylerine ve bilgi kurumlarına ihraç edebildiklerini, bugün daha da alçakgönüllülükle ifade ediyoruz. Gerçek fikir ayrılıklarının yaşandığı süreçler telafi edilemez; fikir ayrılığı, düşmana hediye olarak gönderilebilecek bir meta değildir.

İşin aslı, devrim sürmektedir. Bugüne değin tamamlanmış süreçlerin geri döndürülemez karakteri kendisini olumlamaktadır. Yeni öznellikler, düşmanlar tarafından konan engelleri -yine onların cisimleştirdikleri de dahil olmak üzere- "asimile ederek" (yani, görünür kılarak ve gelişmelerini engelleyerek) kendi politik kimliklerini yeniden düzenler. Kolektif emek gücünün değişen niteliği; güvencesiz şehir proletaryasının canlı gücü; sonluötesi, karşıt, söylemsel düzenlemeler ağı yeni mücadele döngüsünün elebaşları olarak kendilerini kurar.

II. Terörist Fasıl

Yeni öznelliklerin gelişimi, bu süreç boyunca, öncelikle az önce bahsettiğimiz kapitalist üretim biçiminden ve hareketlerin içsel sarsıntılarından kaynaklanan derin içsel kırılmalara maruz kalmıştı. Her tarihsel dönem, elitist kutupların doğuşundan ve kendini yüceltme duygusunun aşırı kabarmasından etkilenebilir. Bunlar, temsil etmeye kalkıştıkları hareketlerin çıkarlarının zarar görmesine dönüşür. Bu, özellikle Entegre Dünya Kapitalizminin toplumsal hareketleri ve ideolojileri sistemli olarak bölecek bir modeli savunup yeniden kurmaya çalıştığı bu dönem boyunca apaçık ortadaydı.

Terörizm belki de, devrimcilerin tüm 70'ler boyunca deneyimlediği en derin ve çılgın kırılma noktasıydı. Devletin ve Entegre Dünya Kapitalizminin özgürleşme hareketini engellemeye yönelik gerici baskıları karşısında, anayasal ve toplumsal ilişkileri geri bir düzeyde dondurmak için, sömürülen farklı grupları bölme ve rekabete zorlama girişimiyle karşılaşan ve hakim iktidarın ölümcül sertlikteki biçimlendirmeleriyle karşı karşıya bulunan toplumun tüm kesimlerini, öfke ve düş kırıklığı sardı. Yeni devrimci öznelliklerin moleküler coşkunluğu ve olgunlaşması bağlamında, devletin çıkarı, pekiştirilmiş bir toplumsal ikiliğe dönüşü sağlayacak molar bir düzeni dayatmaktır; bu nedenle, oldukça sert tedbirler alarak ve son derece gelişkin kontrol ve baskı mekanizmalarını harekete geçirerek güç gösterisi yapmaya girişir. Aynı nedenle, devlet terörizmi tüm politik ve varoluşsal görüş ayrılıklarını ayrım gözetmeden yok etmeye girişir.

Entegre Dünya Kapitalizmi bu zeminde, devletin işlevleri bakımından gerçek bir seferberlik uygulaması başlatmış ve yeni bir iç savaş türünü harekete geçirmişti: yalnızca askeri ve polisiye araçlarla ve sıkıyönetimle değil, aynı zamanda psikolojik ve enformasyonel savaş yoluyla ve bunlara karşılık gelen kültürel ve politik stratejilerle.

70'ler boyunca, bu tür bir iç savaş stratejisi, en aşırı tepkilerin gelişimi için elverişli bir temel oluşturdu. Sonrasında neler olduğunu anlamak için, bir yanda kolektif öznelliğin yeni arzu ve ihtiyaçları diğer yanda üretim ve komutanın restorasyonu ve

yeniden yapılandırılması amacıyla çalışan farklı bileşenler arasındaki güç yarışının oldukça büyük olan tehlikelerini unutmamak gerekir. İç savaşın, sık sık, devlete artık kontrol edemediği bir durum karşısında "tepki vermesi" için gereken güç ve desteği sağlama fırsatını verdiği bir gerçektir. Yeni devrimci hareketler, aynı zamanda, içinde hareket ettikleri gerçekliklerin açıkça tanınmasından kazançlı çıkmak için gereken her şeye sahiptir. Bunun en önemli sebebi, belli grupların bu tür bir durumla karşılaştıklarında, kendi kendilerine belli bir dereceye kadar egemenlik kuracakları yanılsaması içinde olabilmeleridir; yani bu yanılsamayı, düşmanın umduğu bir karşılaşmaya uygun olan molar bir alanda yer alma riskine girerek, bir anlamda onunla özdeşleşerek, harekete vaat edilen hayali politik tahakküm tuzaklarına tümüyle düşerek yaşarlar.

Bu nedenle, 70'ler iç savaş yıllarıydı ve bu savaşın Entegre Dünya Kapitalizmi tarafından dayatılan yönelimi, Filistinlilerde olduğu gibi, imhadan başka bir yere varmadı. Bu bağlamda, işçi ve proleterin kökeninden gelen terörizmin inisiyatif almayı zaman zaman başardığı, bununla beraber, kapitalist üstbelirlenimin bu kısır döngüsünün dışına asla çıkılamadığı yadsınamaz. Böylesi bir terörizm, bu üstbelirlenimi azaltmaktan çok, sadece yalıtmayı, ibret olsun diye cezalandırmayı ve çelişkileri tarafsızlaştırmayı hedefleyen egemen güçlerin iradesini sağlamlaştırdı.

Gerçek tarihsel dönüşümlere karşılık gelen devrimci hareketin bakış açısı, kendini tümüyle farklı bir biçimde belli eder. Yeni öznel bileşenler, bütünleyici yaşam ve özgürlük alanlarını nasıl fethedebilecek? Diğer güç, zekâ ve duyarlık biçimleri aydınlatılarak, düşmanın iktidarı kendi tözünden nasıl yoksun bırakılabilir? Daha yerinde bir ifadeyle, bunlar devrimci hareketin sorunlarıdır.

Kızıl terörizm, hareket için her açıdan korkunç bir fasıldı. Ama bu yolla, özellikle ideolojik ve soyut merkeziyetçi örgütlenme anlayışlarını yeniden üretti. Merkezi karşılaşma noktalarını bulmaya yönelen çılgınca arayış, kemikleşmiş bir Leninizm nedeniyle gereksiz hale geldi. Bu, tarihsel maddilikle tüm bağlarını koparan, tümüyle devletçi bir yoruma, hareketin yeniden

bileşimine dayatılmaya çalışılan paranoyak bir referans noktasına indirgenen bir Leninizmdi. Bu yanlış seçenekle ilişkiyi kesmekten daha acil olan hiçbir şey yoktur. Geçmişin bu saçma habercilerinin hareketin yanma yaklaşması reddedilmelidir. Kızıl terörizm yalnızca tek bir sonuca varır: başarısızlık ve çaresizlik. Tek bir işlevi vardır: yaşamakta olduğumuz bu ağır tepki döneminin kalbinde kendini açığa çıkarmış olan muazzam özgürlükçü potansiyeli engellemek. Tarihin gidişatı ve düşmanın programları ile kadar uyum sağlamıştır ki, kızıl terörizmin ne olduğu açığa çıkmıştır: muhafazakârlığın paradoksal bir biçimi.

Fakat kapitalist iktidar biçimleri, aynı nedenle otonom hareketlere karşı önlem almamış mıydı ve onları iktidardan edebilecek "antikorları" gizlememiş miydi? Büyük gerici felaketten sislerin arasından doğuyormuş gibi "yeniden doğan" önceki kuşakların militanlarının karşılaştığı sorun kesinlikle budur.

70'li yıllardaki proleter kökenli terörist fasıl, iktidarın katmanlaşmalarını her düzeyde dağıtmaya, yersiz-yurtsuzlaştırmaya başlamış olan bu devrimci süreçlerin gelişimi açısından fazlasıyla ölümcül bir tehlike arz eder hale gelmişti. Bunu besleyen ideolojilerden, tek yapabildikleri gerçek hareketin verdiği mücadelelerin saflığını bozmak ve onları yenilgiye uğratmak olan pek çok eğilimde olduğu gibi, şiddetle uzak durulmalıdır. Bu göz önüne alındığında, sözü edilen terörist dalganın, kökten yanlış olan öncül ve yanıtlarla ama gerçek bir sorunu ortaya koyduğunu kabul etmek gereklidir: gericiliğe karşı direniş, yeni bir örgütlenme biçimiyle nasıl birleştirilebilir? Bu sorunun doğru yanıtı ve bunu takip eden stratejik hat, zaten hareketin içerisinde, hareketin devletçi meşruiyet yollarına sapmadan kendisini kurumsal bir biçimle kurduğu noktalarda yer almaktadır. Bu, yeni bir toplum, yeni bir politika, yeni bir kadın hareketi, başka bir işçi hareketi, başka gençlik hareketleri yaratmakla ilgili bir durumdur. "Başka", "farklı", "yeni" -politikanın düş kırıklığı ve paranoyadan, toplumun konformizmin zaferinden başka hiçbir şey olmadığı; işçi hareketinin korporatizm, kadın hareketinin itaatin kişilikleşmesi, gençlik hareketinin ise her türlü uyuşturucu batağına saplandığı; ve son olarak, iktidar talebi ve terörizm arasındaki

sınırın kapanmaya devam ettiği katı bir dünyayı alaşağı edebilen mutluluk ve imgelem vektörlerinin belirtisi olan, her zamanki yavan sözcükler.

Dışsal duraklamaların, içsel bir hastalığın belirtisi olduğu da aynı derecede mümkündür. Yeniden bileşim süreçlerinin, aynı zamanda dogmatik ve sekter unsurlar, onları içeriden tehdit eden "virüsler" taşıdığını yadsımak da saçma olacaktır. Bu nedenle, bu durum dolaysızlık ve dolayım, taktik ve stratejinin -yalnızca çok yönlü ve pratik ilişkiler yoluyla kurulabilecek olan- eklemlenmesidir. Bu eklemlenme, kaosa, çılgın bir ajitasyona ve provokasyona hiç düşünmeden girme riskini de taşır. Eğer böyleyse, bu çeşit bir paranoyayı ortadan kaldırmanın olası tek yolu, belirtilerinin ortaya çıkarılıp yüceltilmesi, sebeplerinin araştırılması, ifade ettiği arzuların serbest bırakılması ve bu arzuların kapitalist ölüm dürtüsü tarafından gerçekleştirilen tüm üstkodlamalardan radikal olarak özgürleşmesi ile bulunacaktır.

Buna rağmen, güce başvurma sorunu ufkumuzdan kaybolmamıştır. Ancak, söz konusu güçler farklılaşır, sayısız bağla düşünce ve imgeleme bağlanarak artırılırsa, politik açıdan çok daha etkili olacağını düşünüyoruz. Güç bedendir -ve biz hareketi, geleneğin bize bıraktığı ölü bedenin dışında yeniden kurmak istiyoruz; kolektif özgürleşme fizyolojisini yaşamak ve deneyimlemek için, canlı, gerçek bir bedeni yeniden icat etmek istiyoruz. Gücün [*puissance*] bir başka ifadesi olan bu hipotezin temelinde, 70'lerdeki hareketlerin özgürleşmenin kaçınılmazlığını yeniden olumladığı yatmaktadır. Bunun içinde anarşizm bulunmamaktadır. Çünkü, hareket varlığını yine de kolektif olarak sürdürmekte ve bireysel patlamaları kamçılamaktadır. Sıradanlığın boyutlarını ve karşılaştığımız sorunların sabırla yeniden formülasyonunun boyutlarını değersizleştirmelerinden dolayı, kendiliğindenci mitlere güvenmiyoruz. Bu da idealizm değildir. Çünkü burada beden, öznenin ve özün, amaç ve hedefin tümünün birden maddi ifadesidir. Bu bedeni geliştirmenin sonucu, sözleşme ve yasanın temsiliyetine dair biçimciliği, üretken güçlerin ittifakının ve ortak projesinin yararına görelileştirmektir. Bu nedenle, terörizm pratiği kavramının tasfiyesi,

modası geçmiş politik referans noktalarının -kendiliğindenci olsalar bile- inkârı ve radikal bir maddeciliğin olumlanması ile eşzamanlı olarak bağıntılıdır. Bunu da, 70'ler boyunca, korkunç terörist fasıllar ile birlikte öğrenmiş olduk.

III. Yeni Bir Devrimci Politika

Hareketin yeniden bileşimi, en yüksek öznelleşme düzeyinde, bir kendini değerli kılma ve öz-üretim süreci olarak hareketin mücadele cephelerini yeniden örgütleme faaliyeti içinde gerçekleşir .

Politikanın yeniden keşfi, yani başka bir politikanın temellerinin atılması, toplumsal güçlerin sürekli açık uygulama alanlarına yayılmasını gerektirir. Kuşkusuz bu güçler, dolaysız mücadeleler tarafından ortaya çıkarılan ihtiyaçların yoğunluğuna ve bunun sonucu olarak, engellemelere karşı verilen mücadeleye, fakat aynı zamanda kurmayı arzuladığımız dünyanın olumsallığına, geliştirmeyi arzuladığımız değerlere bağlıdır. Bu bir diyalektik değildir. Hiçbir durumda sosyolojik sınıf mücadelesini yöneten, görkemli ve acılı olan diyalektik -bilimden daha çok karışıklıktan doğan bir retorik- gibi bir diyalektik değildir. Aslında burada, negatif ve pozitif olan, olası seçeneklerin maddiliği içinde birbirine bağlanır. Ve savaştan barışa, ölümden yaşama, varlığın imhasından dünyanın kuruluşuna geçmeye olanak tanıyacak ne bir geçiş ne de "nitel bir sıçrayış" düşünülebilir. Hareketin ve tarihsel gelişimin bu evresinde, bize göre yalnızca sürekli ve çok boyutlu bir devrim, başarısız arkeo-sosyalizm projelerine bir alternatif oluşturabilir. Bu, açık bir biçimde, alışılagelmiş düşüncelere tutunmamayı gerektirir. Hareketin her tekil bileşeni, "tercüme" ya da "yoruma"[1] gereksinim duymadan, kendi içlerinde ele alınmaları gereken değer sistemleri geliştirir. Bu sistemlerin kendilerine özgü yönlerde gelişim göstermesine ve zaman zaman birbirleriyle girdikleri çelişkili ilişkiler içinde var olmalarına olanak tanınır. Bununla beraber, yeni bir top-

[1] Bu, proletaryanın ekonomik isteklerinin, bir öncü parti tarafından politik olana "tercüme edilmesi" gerektiği şeklindeki Leninist fikre gönderme yapar.

lumsal gerçekliğin kurulması noktasında, aynı proje içerisinde yer almamaları söz konusu değildir.

70'lerde, devrimci süreçleri bir araya getirmeye dönük ilk deneme, pozitif bir alanda başladı: nükleer karşıtı hareketler ve ekoloji hareketleri alanında. Bu hareketler, hemen üretken enerji elde etmek için geliştirilen alternatif programlarla ilişkilendirildi. Böylece, ekoloji nostalji ya da protesto yoluyla tuzağa düşürülmedi; bu, yeni bir eylem tarzının mümkün olduğunu gösterdi. Dahası, nükleer karşıtı mücadeleler, bilimsel emek gücü sömürüsü ve birikimi konusunda özel ufuklar açtı. Komünist programın gelişmesi için gerekli olduğu ortaya çıkacak olan teknik ve bilimsel işçilerin mücadeleleri, bilimden alternatif olarak yararlanmanın karmaşık boyutlarını aydınlatmaya başlıyor. Üstelik, komünist projenin belirleyici mutasyonu, bu fayda ile üretimin kolektif gücünün eklemlenme noktasında gerçekleşecektir. Kapitalist ve/veya sosyalist sömürü zamanının giderek sorunsallaştırılacağı ve üretken güçlerin yeni bir komüniter örgütlenme biçiminin doğacağı yer de, sömürüye karşı ve olumlu alternatifler adına verilen mücadelenin aynı aralıksız bütünlüğüdür. Emek sürecine ve bu sürecin zamanı üstkodlamasına karşı verilen mücadeleler; alternatif yerleşim düzenlemeleri adına ve ailevi toplumsallık, iyi komşuluk ve meslekler arasındaki işbirliğinin kavramsallaştırılmasının başka bir yolunu bulma adına verilen mücadeleler.

Bu, bilim eleştirisi ile sömürüye karşı verilen mücadeleyi pozitif olarak birleştirmekle, örneğin alternatif enerji kaynakları üzerine yapılan araştırmalar ile üretken topluluğun pratik olarak yeniden kuruluşunu birleştirmekle ilgilidir. Mevcut proleter projeleri ve bunların üretken amaçlarını zenginleştirmeyi gerçekleştiren inisiyatiflerin çokluğu ve çeşitliliği aracılığıyla bu projelerin tutarlığını kavramayı, ancak bu şekilde başarırız. Günümüzde analiz açısından, ayrılamaz şekilde birbirine geçmiş halde duran kapitalist birikimin temel yasal biçimi olarak mülkiyetin ve sosyalist birikimin temel yasal biçimi olarak da bürokratik kontrolün ortadan kaldırılmasının; bilimin özgürleşmesi, açık ve komüniter bir toplumsal yaşamın genişlemesi ve toplumsal işe dair, yeni

proleter öznelliklere karşılık gelen, ayrıntılı ve yaratıcı örgütlenme biçimlerinin gelişmesi için önkoşul oluşturduğu gerçeğini olduğu gibi kabul ediyoruz. Burada anımsattığımız şey bir ütopya değildir. Sayısız işaret ve kanıtın eylem halindeki güç olarak gösterdiği, gerçek bir hareketin açıklamasıdır.

Bu geçişe özgü politik ekonominin ayrıntılandırılması, acil bir sorun haline gelmiştir; komünist program, yalnızca bu sorunlar hakkında ilerleme kaydettiği ölçüde yeni bir bilinç düzeyi ortaya koyacaktır. Bu konuda, farklı hareketlerin kendine özgü programlarının iç içe geçirmekten başka çarelerinin olmadığı ortadadır. Söz konusu hareketlerin örgütsel bir biçime kavuşmasını sağlayacak olan geçişle ilgili olarak da durum aynıdır; çok kendiliğindenci nitelik taşıyan çeşitli girişimler yoluyla. Bu alandaki öncelik, Jakobenizm ya da Leninizme düşülmesine engel olan bakış açılarının pozitifliğidir. Bu geçişlerin maddiliğinin üzerinde, kapitalist gericiliğin en kötü kesimlerinde bile bu geçişlerin güçlerini göstermeyi başardığı tarzın üzerinde ve değişen bakış açılarını patronlar ile bürokratların can alıcı noktalarına nasıl sapladıkları üzerinde yine ısrarla durmalıyız.

Radikal biçimde heterojen olan vektörlerin, gerici işverenlerin en kötü planlarının üstesinden gelmek için birleşmelerine önemli bir örnek vermiştik: uluslararası para sistemine karşı olan birleşme. 1982 yazında, Latin Amerika'nın büyük ülkelerinde borçların ödenmeyeceğinin ilan edilmesi ve iflas yaşanması tehdidi, Reagancı politikalara karşı ölümcül denebilecek bir savaş başlattı. Böylece, gelişmiş ülkelerdeki işçi sınıflarının işsizlik ve enflasyona karşı içsel direnişi, kendi temelinin, yoksulluk ve açlığın ağır ağır yok ettiği Üçüncü Dünya proleterlerinin bastırılması ile nesnel olarak ilişkili olduğunu gördü. Bu yeni fiili ittifakın nesnel karakteri, bunun hatırı sayılır ölçüdeki politik etki alanları, bize tepkinin tarihsel sınırlarını işaret etmez: Krizin fay hattı boyunca müdahalelerini birleştirmeyi başardıklarında, öznelliğin kolektif düzenlemelerine müdahale potansiyelini güçlendirirler. Nixon'dan Reagan'a kadar geçen 1971'den sonraki on iki yıl boyunca, çokuluslu büyük sermaye, güç ilişkilerinin ve gelir dağılımının genel olarak sabitlenmesi çerçevesinde

üretkenliği artıracak haince bir mekanizmayı devreye sokmayı başardı -uluslararası proletaryanın çeşitli kesimlerinin birleşik direnişinin sonucu olarak 1982'de sorunsallaştırılan şey, tam da kapitalist iktidarın temelleriydi. Bu uzun "tarihsel gizillik" dönemi boyunca, kolektif öznelliğin ihtiyaç ve arzularını metabolize etmeyi sürdürmek zorunda kaldığının kabul edilmesi gerekir. Yoksa böyle bir kriz nasıl mümkün olabilirdi -mevcut tarihsel tepki döngüsü içinde bir ilk, ancak şaşılacak bir çarpıcılıkla. Bu, "öznelliğin yeniden bileşimine giden yolun maddiliği"nden söz ederken ne demek istediğimizin açık bir örneğidir.

Kapitalist üretim biçiminin girdiği krizin geri döndürülemez karakteri ile ilgili artan bilince paralel olarak, temel bir sorun ortaya çıkar: Kapitalizm ve/veya sosyalizm, dünyayı yok edecek araçları kontrol ediyor; bu araçları, egemenliklerini korumak için kullanırlar mı? Ve kullanırlarsa nereye kadar devam ettirirler? Günümüzde, devrimci öznelliklerin yeniden bileşimi ve hareketlerin gelişimi, en göze çarpan şöhretlerini tümüyle bu tehdit etrafında kısmen yeniden kurmuşlardır. Hareket en zengin ve en karmaşık ifadesine, barış için verilen mücadeleler içerisinde ulaşır. Mücadeleler, düşman bölgesinde boylu boyunca, dolambaçlı ve aralıksız bir biçimde gerçekleşir; düşmanın projesini tanımlayan yıkıcı gücün maksimum yoğunluğa ulaşmasını ve onun ikna ve konsantrasyon gücü kazanmasını sürekli engeller. Bireysel bilinçler arasındaki uzamlarda kökleşen, komüniter bir temelde kurulan, tahakkümün düzen ve dizilerini direniş ve mücadele anlamında kurarak, kolektif biçimde eş zamanlı hale getiren bu "barış gerillası"nın, zaten tümüyle, bize savunmacı pozisyonları terk ettiren, mevzi savaşını aşan ve bizi bir hareket savaşma teşvik edebilecek bir güç, bir proje olduğu söylenebilir. Barış mücadelesi vermek için, düşman stratejilerini kuşatıp onları tözlerinden yoksun bırakmaktan ve onları içeriden yapı bozuma uğratmaktan başka hangi yöntem vardır? Bu konuda, pasifist mücadelenin ilerlemesini, devrimci eylem projelerinin yeniden bileşimindeki ilerlemeden ayırmak gerekli midir? Kesinlikle değildir; çünkü, tekrar ediyoruz, barış mücadelesi en olası alternatif potansiyellikleri içinde taşır.

Umarız kimse, bizim pasifizm örtüsü altında dürüst insanlar kadar çok hainin olmadığını hayal edebilecek ölçüde saf olduğumuzu düşünmez. Belli ülkelerde, barış hareketi sefil "Stalinist barış" dönemini anımsatan yöntemlerle araçsallaştırılır ve amacından saptırılır. Örneğin, Polonyalılarm konuşma özgürlüğünün kısıtlanması gibi, toplumun tarafsızlaştırılmasına yönelik bir "barış" tarafından ele geçirilmiş de değiliz. Aksine, barış mücadelesini, kolektif özgürleşme mücadelelerinin birleştirilebileceği bir dokuma tezgahı olarak kavrıyoruz. Yani, bize göre, mücadele statüko ile özdeş değildir. Aslında bu, tüm kapitalist ve/veya sosyalist üretim ilişkilerinin ölümün üstbelirlenimi ile yüklü olduğu hipotezine son vermekle ilgilidir. Barış mücadelesi, bir demokrasi mücadelesidir ve bu demokrasi içinde, bireylerin özgürlüğü güvence altına alınacak ve cumhuriyet meselesi ile ekonomik gelişmenin amaçları meselesi, topluluk içinde meşruiyet kazanacaktır. Yeşil, ne sosyalist rejimlerin kızılından ne de kapitalist rejimlerin karasından doğar. Yeşil, yoksulluk ve baskının hızla çoğaldığı her yerde, bunların reddinden ve kapitalist kontrolün yarattığı korkunun dayatıldığı her yerde, bu korkudan özgürleşmeye duyulan ısrarlı arzudan doğar. Herkes bize diyor ki: "Tarafınızı seçmelisiniz." Bazıları Afganlara, eğer Ruslar giderse, Amerikalılar tarafından işgal edileceklerini söylüyor. Acaba daha mı kötü olur? "Eğer Amerikalılar bizi işgal ederse," diye karşılık veriyor işe karışanlar, "hepimiz İskitli oluruz." Diğerleri ise, Amerikan şemsiyesini reddedersek, Ruslar tarafından işgal edileceğimizi söylüyor. Acaba, daha mı kötü olur? Eğer Ruslar ülkemizi işgal ederse, hepimiz Polonyalı oluruz. Bu şantajlara karnımız tok. Benzer biçimde, kapitalizm veya sosyalizmin sözde değerlerini reddettiğimiz gibi, bomba şantajını da reddediyoruz.

Barış, devrimin ön koşuludur.

Sermayenin yaşama dayattığı trajedi içerisinde, kolektif bir yanıt veriliyor: Yıkımın gölgesinde, mutluluk ve yaşama dair acil bir etik ihtiyaç olumlanıyor. Barış için yaratılan hareketlilik, özgürleşme için sonsuz yollar açıyor; bugün içinde özgürlüğün örtülü olarak durduğu kurucu biçimler, ardında kapitalist

sınıfların kendilerini korumaya aldıkları ölümün iktidarını tek başlarına dağıtabilirler. Evet, devrim sürüyor: 70'lerdeki gerici dalga, devrimi yok edemedi. Devrim, çok büyük, etik bir barış projesi ile içkin olarak eklemlenmesine olanak tanıyan, geri döndürülemez, stratejik bir çeşit içselleştirme ile kendisini zenginleştirdi.

5. Yeni İttifak

I. Bir Moleküler Birleşme Metodu

Toplumu rahatsız eden dönüşümler, yeni bir örgütlenme biçimi gerektirir. Bugün Leninizm ya da anarşizm, yenilgi ve gönüllülük fantezilerinden ve büyü bozmaktan, zorunlu bir sadakatten veya kasvetli bir isyandan, baskının karşıt bir biçiminden veya tekilliğin basit çapraşık bir ifadesinden başka bir şey değildir. Gelecekteki hareketin örgütlenme seçenekleri, hareketin yenilmesine yol açan geleneksel işçi hareketlerinin ideolojik ve politik referanslarından bağımsız bir şekilde yeniden düşünülmelidir. İki uç modelin çöküşü -Leninizm ve anarşizm- kazanabilmek için hareketin kullanmak zorunda olduğu mücadele düzenekleri sorusunu açık bırakır. Onların, kendilerini oluşturan tekilliklerin çok-işlevsel ve eşsiz nitelikteki eklemlenmesi, bu düzeneklerin biçiminin artık merkeziyetçi bir projeyi tekrarlamayacağı ve merkeziyetçi yapılar içinden süzülüp gelmiş demokrasi yanılsamasını artık muhafaza etmeyeceği anlamına gelir. Sahte-demokratik merkeziyetçilikte, her zaman devletçi modellerin takipçi bir kopyası bulunur. Bu kopyada, Richelieu, Robespierre ve Rothschild'in Devletinin baskıcı ve bürokratik karakterleri yeniden sahnelenir ve yanıltıcı bir şekilde tersine çevrilir. Uzun zaman boyunca, devrimci hareket, eylemsizlik ve ret yardımıyla bu benzeşime tabi kılındı. Devlet, hegemonyaya

dayanan bir organizma tarafından, biçimsel bir düzeyde olsa bile, nasıl yıkılabilir? Böyle bir görev "diğer" bir hareketin, yani kendini değerli kılmaya ve tekilliklerin öz-üretimine dayanan farklı bir hareketin temel kaygısı haline getirilebilir mi?

Açıkçası, yerine konulacak örgütsel bir modelimiz yok; ama en azından artık neyi istemediğimizi biliyoruz. Temsili yabancılaşmanın kurucu modellerini tekrarlayan her şeyi ve politik iradenin biçimlendiği düzeyler ile bu iradenin yürütüldüğü ve yönetildiği düzeyler arasındaki kopmayı reddediyoruz. Her zaman olduğu gibi, devrimci bir sürecin gerçek gidişatında, örgütlenmeye dair yeni "öneriler" toplumsal üretken gücün yeni özü ile uyum içindedir. Ve bu öneriler, toplumsal üretken gücün akışkanlığıdır; kavramsal referanslarının sahip olduğu değerlerin çeşitliliğidir; kalıcı soyutlama kapasitesidir; pragmatik etkinliğidir ve örgütsel işleyiş içindeki güçleri bölmeye ve katmanlaştırmaya yönelik baltalayıcı her çabayı yersiz-yurtsuzlaştırma gücüdür. Politik yönelimin biçimlenmesi, yürütülmesi ve yönetilmesi artık ayrılmamalıdır; çünkü bu, kolektif emek gücünün yeni nitelikleri üzerinde bir baskı oluşturur. Montesquieu ve güçler ayrılığı dönemi geride kalmıştır. Sahte-demokratik merkeziyetçilik tarafından yürütme ve yönetim düzeylerinde geliştirilen yabancılaşmış ilişkiler, kendisini nasıl sunarsa sunsun, politik devrimin ufkundan yok olma sürecindedir (Rousseau ve bireysel iradelerin yabancılaşması kavramı da defedilecektir).

Fakat, bu noktaya kadar, yeniden tanımlama yönündeki girişimlerimiz sadece negatif bir seyir izledi: Devrimci öznelliğin örgütünü pozitif anlamda betimleyen şey nedir?

Şimdi bir adım atalım ve bu soruya daha iyi bir cevap bulmayı deneyelim.

Geleneksel örgütlenme modellerini destekleyenlerin sözde "kesin" argümanı, mücadelenin genel cephelerini kurmada sadece tek bir merkezi biçimin yeterince etkili olduğunu kanıtlayabileceği fikrini ileri sürmelerine dayanır; kapitalizmin şimdiki gelişme safhasında bu tamamen doğrudur ve bu aynı zamanda ezilenlerin örgütlenmesinde aşırı merkezi bir gücü de ima eder.

Tüm bunlar oldukça aptalcadır. Bu ancak, toplumun kapitalizme şu anki boyun eğişi, birikmiş değeri sömürünün miktarı ile ilişkilendiren bir işleyişe bağlı olsaydı ve komutanın belirli bir biçimi, ister istemez toplumsal üretimin özel bir şekli ile ilişkili olsaydı doğru olabilirdi. Fakat bu, bizim kesinlikle geride bıraktığımız ölçüm çeşidi ve ilişki türü değil midir? Kapitalist sömürünün genelleşmesine, görünür şekilde, baskıcı işlevlerin doğasındaki değişim eşlik eder; öyle ki, her yapısal düzenleme saf dışı bırakılma eğilimi taşır. Uygun bir dille söylemek gerekirse, artık yeniden kendinin kılınacak bir değer yoktur. Eğer değer yasası işlevini devam ettirseydi, soyut bir genellik aşamasında, belki Leninist bir örgütsel proje türü yeniden tasarlanabilirdi. Fakat böyle bir şey yoktur. Kapitalist komuta, günümüzde özgür ve hızla üreyen tekilliklerle girdiği, doğrudan ve antagonist bir çarpışma içinde gelişiyor. Bu vahşi faun'un[1] ardından atılan katı ve baskıcı ağlar ne olursa olsun, ne maddileşme biçimine ne de temel zenginliklere ve amaçlara ulaşmada başarılı olamayacaktır.

Bu verili koşullarda, yeni proleter biçimleri örgütleme görevi, tekilliklerin çeşitliliği içindeki ilişkilerin çoğulluğu ile ilişkili olmak zorundadır -bu çoğulluk, bürokratik kontrollerden ve tepeden konan yasalardan kaçan kolektif işlevlere ve hedeflere odaklanır; bu anlamıyla çoğulluk, karmaşık tekillikler sürecini en uygun şekilde kullanma yönünde gelişir. Burada söz konusu olan şey, bir açıdan toplumsal anlayışın farklı boyutlarını eklemleme, diğer açıdan ise kapitalist düzenlemenin yıkıcı gücünü aktif biçimde etkisizleştirme yetisine sahip, işlevsel bir çok merkezliliktir. Yeni devrimci öznelliğin ilk pozitif niteliği budur. Bu niteliğin ortaklaşa, çoğul, anti-merkeziyetçi, anti-korporatist, ırkçılık karşıtı, anti-cinsiyetçi boyutları, tekilliklerin üretken kapasitelerinin ilerlemesine yardımcı olur. Yalnızca bu niteliklerle donatılmış bir proleter mücadele, tutarlı ve etkili mücadele cephelerini yeniden oluşturabilecektir. Bu örgütsel süreçler, aslında dinamik olarak kavranmalıdır: Yerel olmakla kalmayıp giderek

[1] Faun: Yarısı insan yarısı keçi olan antik İtalyan tanrısı; Yunanların "Satyr" adını verdikleri tanrıya denktir. (ç.n.)

genişleyen amaçlar tarafından, bu amaçlar ulusal ve uluslararası kesimlerin ötesindeki temas noktalarını tanımlamaya başlayıncaya kadar, her tekilliğe bir devinim gücü verilir.

Kapalı ideolojilere dayandırılan küresel toplum projesi, bu yüzden, tüm uygunluğunu ve tüm işlerlik yeteneğini kaybeder. Artık mesele, bunun soyut sentezlerde değil; analizin, eleştirinin, doğrulamanın ve somut, tekil gerçekleşmenin açık süreçlerinde kurulup kurulmadığıdır. Moleküler bir bakış açısından, ideolojik birleşme yönündeki her girişim saçmadır ve aslında gerici bir etkinliktir. Toplumsal alandan yükselen arzu, ideolojik meşruluk zemininde, konsensus alanları ile yetinmeyi reddeder. Bir feminist hareketten, ekolojik hareket gruplarıyla ya da beyaz olmayanların komüniter bir deneyimiyle ya da işçi hareketi vb. ile ilkesel ya da programatik bir uzlaşma sağlamasını niçin isteyesiniz? İdeoloji tahrip eder; yalnızca görünüşte birleştirir. Aksine esas olan, her hareketin geri dönülemez moleküler devrimleri salıverme ve ulusal ve/veya uluslararası topluluğun genel haklarının savunulmasına yönelik politik ve sendikal alan üzerinde yürütülen (ve sadece kolektif analiz ve eleştiri buna karar verebilir) sınırlı ya da sınırsız kütlesel mücadelelerle birleşme becerisini göstermesidir...

Bu yeni örgütsel şemaların icadı ve kurulması, toplumsal öznelliğin kendi öz-üretim sürecine özgü içsel amaçları analiz etmek için kalıcı mekanizmaların yaratılması anlamına gelir. Bu, kolektif işleyiş modellerine dair gerçek bir sorgulamanın güvenceye alınması ve sekter eğilimlerin ortaya çıkmasının engellenmesi için gerekli koşuldur.

Bize öyle geliyor ki, taşıdığı kolektif öznelliğe uygun, devrimci bir örgütlenme yönteminin pozitif başlangıç noktası budur: analiz biçimi açısından bilimsel, ancak tarihsel süreçlere açık ve imgelem yeteneğine sahip bir yöntem. Tekilliklerin zincir halkalarındaki "devam eden çalışma", tüm tekillikleri öz-üretime ve artarak çoğalmaya yöneltir. Bu yüzden, kendisini sürekli olarak yenileyen bir örgütlenmenin kurucusu olan, dolayısıyla tekillikleri ve onların gelişimini maddi ve manevi zenginliğin temeli yapmış olan üretken güçlerle birleşmiş bir yöntem söz konusudur.

II. Mücadele Makineleri

Analiz gelişiyor; deneyim birikiyor. Yöntem, zaten bir takım verili doğrulamalara sahip. Bu yeni devrimci öznelliğin örgütsel biçimlerini kavramaya başlamak ve üzerine yeniden düşünmek mümkün müdür? Zaten bu soruyu sormanın kendisi, zorluklarla, maddi usullerle, engellerle, kolektif özgürleşme projesinin düşmanlarıyla bir yüzleşmeyi gerektirir. Hareketlerin bileşimi ve yeniden kuruluşu nasıl kavranabilir? Kendi geniş eklemlenmeleri içinde her birini geliştirmeye nasıl yeniden başlanabilir? Kendimizi sayısız heterojen meselelerle ve dalgalanmalara açık seçeneklerle karşı karşıya buluyoruz; hareketin farklı örgütlü yapıları sadece tekilliklerini korumakla kalmazlar; bazen de kendilerini sadece savunmacı mücadeleler, bu tekilliğin pekiştirilmesi ve kalıcılığının kabulü için açmış görünürler. Üstelik, sahip oldukları mantık, değişim ve çoğul matrislere göre ortaya konur; farklı otonom bileşimlerinin rizomunu farklı biçimde sürekli yeniden eklemlerler. İdeolojik uyuşma veya uyuşmazlık sorununun, alışılmış politik mantık -hiçbiri aynı ideolojik evrene ait değildir- terimleriyle ortaya konamayacağı artık ortadadır. Aksine, çözülmesi gereken ilk sorun, çoklu ideolojik boyutların aynı anda ve birlikte var olması için düzenlemeler yapmak ve özgün farklılıkların üstesinden gelmeye kalkışmayan, ama bu farklılıkları edilgen ve sessiz bölünmelerin içindeki yozlaşmadan korumaya çalışan bir analiz geliştirmek ve bir yüzleşme yaşamaktır. Bu yüzden, her bir tekilliğin zenginliğine ve insani üretkenlik için taşıdığı sorumluluğa saygı göstererek, tekilleşmenin dinamikleri içinde çatışmacı çeşitliliği mutlak olarak kabul eden bir yeniden oluşum sürecini tasarlıyoruz.

Bu demektir ki, bu dinamiklere ve işlevsel çok merkezliliğe açık örgütsel araçlar olan mücadele makinelerini kurmak yine de gereklidir. Eylem alanları sınırlandırılmış olacağı ve tekilleştirme sürecini mükemmelleştirmeyi kendilerine temel amaç olarak alacakları için, bu mücadele makineleri çok etkili olacaktır.

Bu tarz bir örgütsel billurlaşma, hareketin farklı "kampanyalar" yürüttüğü dönem olan 60'lı yıllarda Kuzey Amerika'da ortaya çıktı. Aynı şey 70'li yıllarda Almanya'da oldu; burada

alternatif hareketin gelişimi, hem tekilleşmeyi en üst dereceye ulaştırmaya hem de mücadele olanaklarını maddi olarak yeniden oluşturmaya doğru giden farklılaşmanın var oluş hatlarını ortaya serdi. Dolayısıyla açık bir yöntem, maddi özünü açık bir örgütlenme yaratma açıklığından alır.

Genelde olduğu şekliyle -Anglosakson ülkelerde olduğu gibi Arap, Slav ve Latin Amerikalı ülkelerde de- yeni örgütlenme biçimlerinin deneyimlenmesi dinsel bir imgelem içinde gelişir. Şüphesiz, bir özgürlük eylemine eklemlenen dinsel motivasyonlar ile teolojik yabancılaşma etrafında yeniden yerleştirilen motivasyonlar arasında bir ayrım yapılmalıdır.

Tabandaki "pürüzler"in sadece önemsiz kırılmalar olduğu bir dünyada, tanıklığın, kişisel sorumluluğun, tekil direnişin ve temel dayanışmanın taşıdığı değerin yeniden fethinin, dönüşümün temel motoru haline geldiği bir gerçektir. Bir mücadele makinesi kurmak için, hareketler, tekillik ile kapitalist toplum arasında, etik ile politika arasında çelişkili bir ilişkiyi olabildiğince bütünlüklü biçimde varsaymak zorundadır. Militanlık biçimlerinin tamamen yeniden icat edilmesi koşulu dışında, bu neredeyse makuldür. Bizi mutsuz ederlerse ve tarihsel olarak donuklaşırlarsa, önceki deneyimlerimizi ve militanlığımızı analiz etmeye ve eleştirmeye yönelmeliyiz; çünkü bunlar, özgürleştirici bir praksisin önüne engeller koyar. Fakat yeni bir açık örgütlenme yönteminin, yeni bir militanlığı -sahip olduğu motivasyonların kapsamı ne olursa olsun- somut olarak yeniden tanımlamaksızın kurulabilmesi, bize imkansız gibi görünür. Yani, arzu ve cömertliğin toplumsal olarak billurlaşması, bütün tekilliklere yayılır.

Şeylerin bu şekilde kavranmasından yola çıkılarak, sadece yeni örgütlenmelerin ve değişik mücadele makinelerinin doğuşu değil, aynı zamanda bunların "öneri anlamında bağlamının" geçirdiği anlaşılması zor değişimi, özellikle komüniter kuruluşları güvence altına alan ve destekleyen "İnsan Hakları"nın yeniden tanımlanması beklenebilir. Genel konuşacak olursak bu, kurucu mekanizmaların ve ileri sürülecek çelişkileri ve toplumsal değişimleri gösterme kapasitelerinin yenilenmesini gerektirir.

Sadece, üretimin tekil süreçleri ile çatışmaya giren bu öznellik, EDK'nın öznellik üretiminin normlarını ve kodlarını parçalayabilir. Sadece bu yolla demokrasi yeniden inşa edilebilir. Hukuki yenilik, gerçek hareketin kurumsallaşması yoluyla meydana gelir. Kabul edilebilir tek hukuki norm -başka bir deyişle insan gruplarının içine işlemiş olan "hukuki vakalar"- gerçeğin imge hareketidir. Tersine EDK, bize, içinde hakların çiğnendiği, yasal kodların ve anayasaların ya bir kenara atıldığı ya da kendi çıkarlarına hareket eden kastların illegal uygulamaları için basit bir şemsiye olarak işlevlendirildiği bir toplum sunar.

Bu anayasal sorunsalların sorumluluğunu üstlenmek, uzun zamandır hareket için geçerli olan durumun aksine, artık görmezden gelinmemeli ve bir yana bırakılmamalıdır; oysa bu sorunsalları üstlenmek, politik iradenin devrimci orkestrasyonunun bir parçasıdır. Bu, politik irade ile -burada baş aşağı çevrilmiş haldeki- devlet anayasası arasındaki ilişkidir. Bu durumda, birinci ikinci için koşul olacaktır, muhafazakar ideologların önerdiği ve gerici uygulamaların zorla dayattığı gibi tersi değil. Bu tersine çevirme, tutarlı bir hukuki geleneğin var oluşundan feragat etmek anlamına gelmez. Aksine, bu gelenek içinde, temel başkalaşım süreçlerini anlamaya yönelik bir beceriyi mekanizmaları içerisine katarak rasyonaliteyi, gerçeğe ve adalete gösterilen özeni artırma iradesinden kaynaklanır. Özetle, "kanunların ruhu", toplumsal "piyasa"nın anlaşılması zor ilerlemeci dönüşümleri hakkında keskin bir hassasiyete ve zekâya sahip olmak zorundadır.

Günümüzde piyasayı savunanların ve piyasanın mucizevi işleme gücünün, bu tür bir piyasanın kurulmasında yasaları çiğneyen düşmanlar olduğunun farkına varmak dikkate değerdir.

Kapitalist krizin ve sınıflar arasındaki güç ilişkilerinin şimdiki düzeyinde, böylesi politik ve kurumsal serbest piyasa araçlarının, kolektif özgürlük potansiyelini kolaylaştırması ve teşvik etmesi sayesinde, liberal-burjuva piyasa sömürüsünün koşullarını yıkacağı ve tamamen ortadan kaldıracağı bir gerçektir.

Bu yüzden şu açıktır ki, Devletin toplumsal çelişkilere sözleşme üzerinden hükmetme (her zaman totalitarizmin kaynağı olan bir uygulama) iddiaları ile mücadele ederken, her şeye

rağmen toplumsal tekilleşme süreçlerine el koymaya dönük sözde saf girişimler adına konuşmuyoruz; yalnızca ortak bir proje aegis'i[2] altında onları onaylarmış gibi yapıyoruz (onlar, bu projeyi, gösterişle "toplumsal ekonomi" adı verilen şeye katmaya çalışıyorlar. Bu girişimlerin ardına saklanan sahte-Proudhoncu ideolojinin, onları genişlemiş bir kapitalist piyasaya mahkum etmekten başka bir amacı yoktur). Korporatizm, kendini ne şekilde sunarsa sunsun altüst edilmelidir; çünkü korporatizm, yeni öznelliklerin sorunsallarına sadece yapay ve yanlış çözümler üretebilir. Utandırıcı olduğu kadar yaltakçı da olan bütün devletçi manipülasyonlara karşı hiç merhamet göstermeden savaşılmalıdır. Devletçilik ve korporatizm, otonomilerin ve tekilliklerin gelişimi önündeki aynı engelin iki yüzüdür. Tekrarlıyoruz: Yeni proleter öznellikler tarafından taşınan mücadele makineleri, Devletle girdikleri karşıt, devrimci ilişkiye hiçbir şekilde zarar vermeksizin, aslında kendilerini doğuran kolektif durumun tekilliğini derinleştirme eğilimindedir.

Sözde genel irade "adına" uygulanan geleneksel temsiliyet sistemlerine içkin olan iktidar tekniklerinin ve grup manipülasyonlarının ortadan kalkması sırasında, hareketin özgürleştirici amaçlarının ve özellikle hareketin her bir bileşeninin çıkarının yanlış anlaşılması, yalnızca bir paradokstur. Menenius Agrippa'nın[3] ve onun savunucularıyla hesabımızı görmüştük! Bu yüzden, mücadele makineleri, kendi üretken etkinliklerini, doğrudan ilişkili oldukları politik eylemi ve içinde biçimlendikleri farklı bağlamlar olarak aynı dokuyu geliştireceklerdir. Üretim ve yeniden üretimle eş zamanlı olarak meşgul olacaklardır. Üretim içerisinde, insan etkinliklerinin otonom ve komünist yönetimi için toplumun yeterliliğini sağlamak ve farklı semiyotik ve makinesel de-

[2] Aegis: Zeus'a ya da Pallas'a ait kalkan. (ç.n.)

[3] M. Ö. 5??-493 yılları arasında yaşamış, pleb sınıfından gelen ve onları Roma'nın savunulması için ikna eden Romalı konsül. (ç.n.)

neyim tarzlarını bir araya getiren kolektif düzenlemelere dayalı yeni bir ekonomi türü kurmak için. Ve, bütün toplum içinde, çalışma zamanının mümkün olduğunca öz-yönetime dayalı ve özgür biçimde işletilmesinin ve dağıtılmasının yeniden üretimini ve örgütlenmesini inşa etmek için. Bu yüzden, inisiyatifin, yaratımın ve bireysel sorumluluğun olduğu kadar kolektifin de pekiştirilmesi gerekir. Biliyoruz ki, neo-liberal dalkavuklar, karmaşık üretim süreçlerinin rasyonel düzeninin sağlanmasında biricik garantörü, emek gücünün "dinamikleştirilmesi"nin tek olası görevlisi vb. olarak kavranan patron mitolojisine geri dönüşü sever. Aynı zamanda, "aleladelik kuralı [mediocracy]" ile özdeşleştirilmiş öz-yönetimi de gözden düşürmeyi denerler (büyük ölçekte vb. uygulanması imkansızdır). Bütün vargıları, dikkate değer bütün bilim ve teknoloji alanlarında şu an işleyen kolektif gösterimlerin anlamlarının yanlış kavranmasından kaynaklanır. Ağaç şeklindeki hiyerarşilerin ve baskıcı disiplinlerin belirli bir kavramsallaştırılması kesin olarak tarihe karışmıştır. Artık, basit bir beğeni sorusu ya da demokratik "önyargı" sorusu ile ilerlemek mümkün değildir. Eğer gelecekteki toplum, bilim, özetle bu gezegen üzerindeki insan yaşamı için üretim devam edecekse, makinesel bileşenlerin, enformasyonel bileşenlerin, ve karar-alıcı bileşenlerin, rizomda, yaygın biçimde düzenlenmesi kesinlikle gereklidir. Sosyalist ve/veya kapitalist egemenliğin birkaç yüzyılından sonra, üretim ve toplum hepsi tek ve aynı şey haline geldi. Bu gerçekten geri dönüş yok. Devrimci mücadelenin makineleri, yeni toplumsal gerçeklikler ve yeni öznellikler üretmek için istekli olmakla yükümlüdür.

Şu tanımı tekrar vurguluyoruz: Bu çok boyutlu özgürleşmenin genel programı, bu mücadele makinelerine değil, her bir üretim alanı içinde dönüştürdükleri ve yeniden oluşturdukları benzersiz süreçlerin rizomatik çoğulluğuna bağlıdır ve bu program, özgürleşmeye izin veren iktidarı çoğaltarak mücadeleyi yükseltmelidir.

Şu andan itibaren örgütlenmenin ilk anlamı, kendi üzerine çalışmaktır, kendi olmak bir kolektif tekilliktir; çoklu değer taşıyan bir özgürleşme projesi içinde bu kolektiviteyi kurmak ve

kalıcı bir şekilde yeniden kurmaktır. Yönlendiren bir ideolojiyi referans alarak değil, gerçeğin ifadesi içinde. Öznelliği ve praksisi daimi biçimde yeniden oluşturmak, sadece öznelliğin ve praksisin bileşenlerinin her birinin bütünüyle özgür hareketi ve kendi zamanlarının sınırsız akışı içinde anlaşılır -kavramak veya kavramayı reddetme zamanı, birleşmiş veya otonom olma zamanı, kimlikleşme veya şiddetli farklılıklar zamanı. Özgürleşme, üretim, yeni toplumsal düzenlemelerin kuruluşu, tüm bunlar, mücadele makinelerinin gelişmesi temelinde, -eşit derecede önemli olan- farklı düzeylerden yükselir. Topluluğun deneyimleri ve bu yüzyılın ikinci yarısında görünen dayanışma, mücadele makineleri adını verdiğimiz bu yeni örgütlenmelerin özgün paradigmalarına ışık tutar. Bugün gerekli olan, onların özgür rolünü ve güçlerini harekete geçirmektir. Sadece doğrudan mücadele deneyimlerinin, bu yeni örgütlenmelerin biçimini belirleyeceği açıktır -arzunun ve kavrayışın pratik düzeyinde gerçekleşecek olan yeni proleter öznelliklerin mücadele makinelerinin ileride ne olacağı, onların temel biçimine ters işleyebilecek ve artık kimsenin "kitleler" olarak adlandırmaya cesaret edemeyeceği biçime bağlıdır.

III. Bugün, Yeni İttifak Hatları

Bir savunma hattının sonunda -günümüzde kapitalist ve/veya sosyalist örgütlenmenin himayesindeki baskıcı dalga neticesinde-, yeni proletaryanın kurucu kategorileri ile üretken toplumun en dinamik kesimleri arasında, özel bir ittifak biçimi gerçekleştirilebilir ve gerçekleştirilmek zorundadır. Bu ittifakı ayırt eden şey, öncelikle, yeniden yapılandırmanın önündeki korporatist engelleri yıkabilecek olmasıdır, ki bu engellerin hizmet sektöründe ve toplumsal üretimin bilimsel sektörlerinde olduğu gibi endüstriyel işçi sınıfları arasında da özellikle etkili olduğu ortadadır. Bugün karşı karşıya olduğumuz temel devrimci mesele, işçi sınıfını, hizmet üreten sektörleri ve "güvencesizler"in evrenine özgü sayısız bileşeni oluşturmanın olanaklarını bağlantılandırmayı ve etkileşime sokmayı dikkate almaktır. Hareket, bütün zekâsını ve bütün enerjisini kullanarak bu birleştirme sorunsalını ele almak zorunda kalacaktır.

Eğer bu yapılmazsa, işçi sınıfı devrimci sürecin belirleyici öğesi olarak kalacaktır. Hizmet sektörü, entelektüel, marjinal vb. sektörlerin hiçbiri, temel ekonomik değişimlerin taşıyıcıları olamayacaktır. Bu tür tarihsel yanlış anlamalarla oyalanmakla elde edilecek bir şey yoktur. İşçilerin merkeziliği ve hegemonyası üzerine kurulu söylemlerin tümüyle geçersiz hale geldiği ve artık basit bir referans noktası anlamında bile olsa, yeni politik ve üretken ittifakların örgütlenmesi için bir temel olarak hizmet edemeyecekleri açıktır. Bu çeşit bir tuzağı bertaraf etmek için, sorulması gereken doğru soru, sadece birleşmeyle değil, bir sistem icat etmekle, sadece yeni öznel güçlerin eklemlenme sürecinde değil aynı zamanda kapitalist iktidar bloklarını -özellikle de ezilenlerin kayda değer bir bölümü üzerindeki kitle iletişim araçlarının önerilerinden gelen iktidarınıparçalama sürecinde çoklu değerler taşıyan tüm toplumsal güçlerin harekete geçirilmesi ile ilgilenir.

Sadece yapıda, emek piyasasında ve işçi sınıfının farklı kesimlerinin korporatist yeniden örgütlenmesindeki anlaşmazlık alanlarında yaşanan kopmalarda bu yeni sıkı ilişkileri bulmayı beklemek, kurgusal ve yapay olacaktır. Böylesi bir tutum, üretimi özgürleştirme girişimlerini düşünmektense baskı uygulamaya her zaman daha hazır olan EDK ruhunun hala bir parçası olacaktır. Şimdi, her bileşeniyle birlikte hareketin birleştirici uyumunu yeniden oluşturma sorusunun, özgürleşmenin öz-yönetimi sorusuyla -aynı anda hem içsel olarak tekil hem de dışsal olarak kendi eğilimlerinde saldırgan- el ele gittiğini görmüş bulunuyoruz. Şu an öz-yönetim, işbirliğinin ve öznelliğin yeni türlerine gerçekten katılan ve egemen iktidar oluşumları ile ortak olmayan her şeyin etkili ve samimi şekilde tanınması anlamına gelir. Yeni anti-kapitalist ittifak, baskının korporatist zincirlerini parçalayacak ve kapitalistlerin bakış açısını kolektif öz-dönüşümün bakış açısı ile yer değiştirecektir.

Yeni politik ittifak yerine, şöyle de diyebiliriz: yeni üretken işbirliği.

Hep aynı noktaya dönülür, üretim noktası -yararlı metaların üretimi, toplumsal dayanışmanın ve iletişimin üretimi, estetik evrenlerin üretimi, özgürlüğün üretimi...

Bu üretken süreçlerin çekim merkezinin, marjinal sorunların ve azınlık sorunlarının moleküler ağına doğru yer değiştirdiği bir gerçektir. Bununla beraber, bu, yeni bir din kurmak ve güvenceli işçi grubu ile güvencesiz işçiler arasında düşmanlık yaratmak sorunu değildir. Aksine, kapitalizmin ve/veya sosyalizmin tüm temsiliyetçi koordinatlarının, temelde üretimin "tam gerçeklikler"inden dışlanmış heterojen bir topluluk olarak güvencesizlerin kendilerini temsil etmeleri yoluyla sona erdirilmesi sorunudur... Fakat böylesi bir dönüşüm, sayısız işçi sınıfı kesiminin ve üretken proleterlerin ayrıcalıklı kategorilerinin kendilerine bugün sahip oldukları ve korporatist rejimin -çoğunlukla- parçası oldukları temsiliyettense başka "temsiliyetler" verdikleri anlamına gelir. Moleküler devrimler, yeni öznellik düzenlemeleri, otonomiler ve tekilleşme süreçleri, işçi sınıfı mücadelesine ve şu an sosyolojik tabakalaşmalar içinde anlamsızca yaşamaya indirgenmiş kolektif emek güçlerinin birçok sektörüne atfedilen devrimci değeri iade etmeye kadirdir. Biz, "proleter yeniden bileşimin", EDK'nın emek piyasasını "güvencesizleştirme" ve kendilerini aynı piyasayla karşı karşıya bulan diğer toplumsal dilimlerle boy ölçüştürme stratejisinin önünü kesebileceğini biliyoruz. Küçük veya büyük ölçekte, bütünlüksüzleştirme ve yersiz-yurtsuzlaştırma sürecinin korporatizmin tabakalaşmasına nüfuz ettiği her an, moleküler devrim potansiyeli ortaya çıkar.

Şimdi, korporatist eğilimi tersine çevirmenin ana sorun olduğu doğruysa, "toplumsal entropi"nin azaltılmasının motorunun, üretken toplumun sürekli bölümsüzleştirilmesini sağlayan devrimci projeye ait olduğu da aynı derecede doğru görünür. Ve, sadece ideal bir ufuk, bir komünist etik olarak değil, tüm bunların üzerinde, aynı zamanda hareketi, mevcut "başarısızlık nevrozu"ndan kurtarma yeteneğine sahip stratejik bir mücadele olarak da bir devrimci proje. EDK tahakkümünün mevcut biçimlerinin tehlikesi ne kadar belirginleştikçe, en moral bozucu durumlar ve açık güçle girilen en olumsuz ilişkiler o kadar hızla değişebilir. İşçi sınıfının en "muhafazakar" kısmı bile rahatsızlıklarını, sabırsızlıklarını ve kendilerini sözde temsil edenlere karşı nefretlerini göstermeye başlıyor. Bir referans noktası ola-

rak yalnızca tek bir politik ekonominin -burada EDK- var olması nedeniyle, uzun zamandır iyi niyet olarak kabul edilen bir fikir artık gündemdedir. Şirketlerin, endüstri kollarının, yekpare bölgelerin parçalara ayrılması, krizin toplumsal ve ekonomik bedelleri, sistemin gerekli yeniden dönüşümleri olarak artık listeden silinebilir. Aslında, bunun sıradan bir kriz olmadığı, kapitalizmin önceki biçimlerine karşılık gelen reformizmin toplumsal zaferi ve "elde edilmiş kazanımları" anlamına gelen bir yüzyılın değerlerinin yarısından fazlasını imha etmeye yönelik radikal bir girişim olduğu bir süredir açıktır.

Görünen o ki, bu, kapitalizmin kendi kendisine çökmesi sürecinde olduğu ve bizim de -kendimize rağmen- "Büyük Gece"nin arifesine geldiğimiz anlamına gelmiyor. Kesin olan, kapitalizm ve/veya sosyalizm, kolektif emek güçlerinin her bir kısmının, her insanın, her etnik grubun sürekli kontrole maruz kalmaya zorlanacağı yerkürenin tümü üzerinde çılgın bir "disiplinleştirme" rejimi tesis etmeyi amaçlıyor. Bunun için, güvenceli işçiler güvencesizlerle aynı rejim altında yer alacak ve her şey nüanslar, deneysel olmayan dönüşümlerin tutanakları olacak. Artık hiç kimse, gerçek bir kanuni/meşru güvence varsayamayacak.

Geleneksel işçi sınıfı, kendini buna bırakmalıdır. Fakat, ne sayısal olarak, ne de ideal bir değer olarak, hatta üretken bir ekonomik değer olarak toplumsal çoğunluğu artık temsil etmediklerini anlamazlarsa, isyan etmeleri ne anlama gelebilir? Kendi isyanlarını meşrulaştırmak istiyorlarsa, korkunç biçimde ezilen insan kitleleriyle, gençleri, kadınları, göçmenleri, Üçüncü Dünya alt-proletaryasını ve her çeşit azınlığı içeren marjinal insanlarla ittifak içinde, kendi bileşimlerini toplumsal olarak yeniden kurmak zorundadırlar. Öncelikli görev, sömürüye karşı verilen geleneksel sınıf mücadelesi bileşenlerinin, yeni özgürleşme hareketleri ve komünist projelerle yeniden birleştirilmesi olmuştur.

Bu düzlemde, yeni ittifak çizgileri çizilecektir. Üçüncü Enternasyonal geleneği ile, onun totaliter ve/veya korporatist sonuçları ile aramıza derin bir sınır çiziyoruz. Yeni bir devrimci hareket kendisini bulmaya çalışmaktadır. Bu hareket, geleneksel

işçi hareketinin hem içinde hem de dışında doğmuştur; çok çabuk tomurcuk vermekte ve sömürü tarafından bir araya getirilmiş içsel bir cepheye potansiyel olarak kavuşmaktadır. Hareket, yaşam-süresinin bütününün kapitalist işgali ve çalışma zamanının baskıcı normlarını yok edecektir. Hareketin yeni sahası, mümkün olan her yerdir. Ne var ki, devrimci mücadelenin yeni makinelerinin üretimindeki sıcak nokta, imtiyazlı nokta, marjinal hale gelmiş öznellikler bölgesinin içinde bulunmaktadır. Söylemek gereksiz, orada kendilerinden başka bir şey yoktur -çünkü, kendi evrimsel konumları içinde düşünülen yaratıcı üretim süreci anlamında onlara atıf yapılır; yani, kapitalist ekonomik küre içinde keyfi olarak yalıtılmış değillerdir.

Toplumsal imgelem, kendisini sadece radikal değişimler doğrultusunda yeniden oluşturabilir. Bu göz önüne alındığında, marjinal fenomenlerin, onları sınırda tanımlamayan, aksine kapitalist stratejide onlara merkezi bir mevki veren bir bağlamın parçası olduğu göz önüne alınmalıdır. Marjinal öznellikler, komuta eğilimlerinin en iyi "analizcileri" ve ürünleri oldukları kadar, buna en iyi şekilde karşı koyacak olanlardır. Marjinal öznelerin özgürleşme deneyimlerinin fiziksel, bedensel, plastik ve dışsal durumları, ifadenin ve yaratımın yeni bir biçiminin aynı şekilde materyali haline gelir. Burada, dil ve imge asla ideolojik değildir; ama her daim somutlaştırılmıştır. Burada, her yerde olduğundan daha fazla, yeni bir dönüşüm hakkının ve isyan içindeki öznelerin devinim gücü altındaki komüniter hayatın ortaya çıkış belirtileri bulunabilir.

Yeni ittifaklar: öznelliklerin üretimi projesi olarak ve bu projeye yıkıcı bir toplumsal anlam verme olasılığı olarak. Toplumsal öznellik biçimlerinin öz-analitik metodu devrimci bir varlık haline gelir; bazı açılardan bu, korporatizmin içe çöküş noktalarının ve kendi ittifak hatlarının yükselişinin semiyotik olarak kavranmasına ve politik olarak genişlemesine olanak tanır. Ortak bilinç, bu birleşme sürecinin zaten farkındadır; devrimci imgelem, onu kavramaya başlamıştır; geriye kalan şey, onu gelecekteki hareketin kuruluş temeli yapmaktır.

6. Başka Bir Şekilde Düşünmek ve Yaşamak

Öneriler

Geleneksel işçi hareketinin ihanet edilmiş umutlarını küskünlük, boş tekrarlar ve sekterlik gibi biçimlerde yaşıyoruz. Tüm bunlara rağmen, mücadeleler tarihinden vazgeçmeyiz; aksine, zihinsel koordinatlarımızın ve hassasiyetimizin tamamlayıcı bir parçası olduğu için, bu tarihi göklere çıkarırız. Eğer devlerin omuzlarındaki cüceler isek, bu mücadelelerin mirasının acınası yanlarını olduğu kadar faydalarını da üstleneceğiz. Nasıl olursa olsun, ileri gitmek istiyoruz. Komünizmin insan kökleri ile yeniden birleşmek için, umudun kökenine, yani "için-olmak"a, kolektif niyetliliğe dönmek istiyoruz; "karşı-olmak" yerine, küskünlüğün aciz sloganlarına karşı güvenli olan yapmak'a dönmek istiyoruz. Her yerde ortaya çıkardığımız pek çok olanak alanını, gerçek tarihin içinde keşfedip deneyimlemeyi arzu ediyoruz. Kapitalist yıkımın temelini oymaya çalışan yerler üzerinde, bırakalım binlerce çiçek açsın. Hayatın, sanatın, dayanışmanın ve eylemin binlerce makinesi, bırakalım eski örgütlenmelerin aptal ve katı küstahlığını ortadan kaldırsın! Hareket kendi toyluğu ve "kendiliğindenciliği" yüzünden tökezlese bile önemli değil -nihayetinde, yalnızca kendi ifade gücü sağlamlaşacaktır. Bunu devam ettiren moleküler hareketlerin uyumsuzluğuna rağmen, farkında bile olmadan, yeni kolektif öznelliklere yönelen bir

örgütsel billurlaşma başlıyor. "Bırakalım binlerce çiçek açsın; bırakalım binlerce mücadele makinesi, hayat makinesi olsun", örgütsel bir slogan, hatta aydınlık bir tahmin bile değildir; fakat yeni devrimci öznellik için analitik bir anahtardır; devrimci öznelliğin, üretken emeğin tekilliklerine özgü toplumsal nitelikleri ve boyutları temelinde kavranmasını sağlayabilecek bir veridir. Bu, söz konusu tekilliklerin yeni bir bileşime kavuşturulacağı, yıkıcı ve yenilikçi bir varlık olarak çoğalacağı gerçeğinin analizine yönelir. Düşman, toplumsal komutanın mevcut biçimleri içinde, farklılıkları bertaraf etme ve egemenliğin indirgemeci mantığını dayatma yoluyla somutlaşır. Toplumsal üretimin ufkundaki tekilleştirme süreçlerinin hegemonyasını aydınlatmak, bugün komünist politik mücadelenin ayırt edici özelliğini kurmaktır.

Değişen üretken öznelliklerin, muhalif tekilliklerin ve yeni proleter karakterin gelişimi, savunusu ve ifadesi, kimi açılardan, hareketin görevi ve ana içeriği haline gelmiştir. Her tür yoksulluğa karşı güvence altına alınan eşitlikçi bir gelir anlayışının kurulması için, korporatist ayrım mekanizmalarına karşı alternatif hakların savunulması ve genişletilmesi için hareket, refah cephesi mücadelesi biçimini alabilir... İstenirse burada, bölünmeye karşı mücadele gelenekleri de bulunabilir ve yine istenirse, bu bölünmenin sadece temel, gerçek ve finansal değil; ama aslen politik bir bölünme, korporatist tabakalaşmanın hiyerarşisi içinde ortaya çıkan bir bölünme gibi, kapitalist komutanın eklemlenmeleri tarafından çanak tutulan bir bölünme olduğu da görülebilir. Üretimin ve devrimin yeni öznel bileşenleri, ilk müdahale olanağını bu aşamada bulacaklar; bu olanağı, gerici üretim yapılarına ve korporatist köleliğe karşı bir özgürleşme hareketi olarak ve toplumsal üretimin gerçek kaynağı olan tekillik süreçlerinin doğrulanması anlamında, olumlu bir biçim içinde yeniden tanımlayacaklardır.

Devrimci hareketin bu yeniden bileşimi, tabii ki, cesaretin, sabrın ve her şeyden çok zekânın muazzam gücü demektir. Bu sorunsalın bilincinde olan ilk gruplar, gelişen durumu mücadelenin -bıkmak usanmak bilmeyen ve genellikle de umutsuz- önceki süreçleriyle zaten karşılaştırmışlardır; bu gruplar, yalnız-

ca sendika gettolarında ya da sözde işçi partilerinin (!) politik tekelinde yeni gedikler açmakta nadiren başarılı olmuşlardır. Aynı şekilde burada, yaşam zamanı üretim zamanına dayatılmak zorundadır. Bu kesişme noktasında, devrimci komünist hareketin ikinci görevi ortaya konmuş olur: kapitalist ve/veya sosyalist yapılardan, yani yaşam biçiminin üretimine ve yeniden üretimine dokunan her şeyden bağımsız, kolektif emek gücünü bilinçli olarak örgütlemek. Uygulamalardan biri, yeni toplumsal üretken güçleri ortaya çıkarmak; diğeri ise, bu güçleri kapitalist ve/veya sosyalist yapıların dışında ve onlara karşı örgütlemektir. Bilim ve teknolojinin gelişmesi ve bu dönüşüm programında etkili biçimde birleşmesi, gerekli ama yetersiz bir koşuldur. Üretken emeğin bütün alanı, kâr merkezli kapitalist birikime dair bu kavramsallaştırmaları parçalayan kolektif deneyimin geniş hareketleri ile yüzleşmediği sürece, hiçbir dönüşüm anlaşılamaz.

Kolektif emek gücünün yayılma gücü, bu yönde kavranmalıdır. Bunun için, tıpkı insan kalbinde olduğu gibi, toplumsal üretimin yayılma gücünün diyastolü (genişlemesi) ile iş gününün radikal biçimde değiştirilmesi ve yeniden düzenlenmesinin sistolü (daralması) arasında ikili bir hareket kurulmalıdır. Toplumsal proletaryanın hareketi ve yeni kolektif öznellikler, korporasyonları, yani iş gününün uzunluğunu yöneten yasal mevzuat hakkındaki çıkarları kuşatmak; kendi yeni tanımlarını ve kalıcı deneyimlerini benimsetmek zorundadır. Sadece üretken bir yenilenmeyi değil, tahayyül etmenin ve öğrenme üretiminin yeni yollarını da benimsetmek zorundadır.

Başka bir şekilde düşün, yaşa, deneyimle ve mücadele et: Bu, kendisini artık "kendine yeterli" olarak algılayamayan ve kendi toplumsal merkeziliğinin kibirli mitinden vazgeçerek kazanacağı her şeye sahip olan işçi sınıfının sloganı olacaktır. Nihayetinde, ancak kapitalist ve/veya sosyalist iktidar oluşumlarının çıkarına olan böylesi bir mistikleştirmenin defteri dürüldüğünde, çağımızın üretken güçlerinin bağrındaki çok değerli ve çok biçimli toplumsal aşamaları birbirine bağlayan yeni ittifak hatlarının büyük önemi keşfedilecektir. Zaman, komünizm imgeleminin

kendisini, eski egemen "gerçeklikleri" su altında bırakma sürecindeki değişim dalgalarının zirvesine çıkarması zamanıdır.

Şimdi, zaten bilinen perspektiflerin tanımlarını birleştiren ilk "şemasal önerme" hakkındaki belli düşünceleri ortaya koymak gereklidir. EDK tarafından konulan komuta ağına cepheden saldırmadıkça, yeni öznelliklerin hareketleriyle, iş günü uzunluğunu kontrol altına almaya dönük her çabanın aldatıcı olacağı çok açıktır. Bu kontrol ağının üstesinden gelmek, 70'lerden günümüze bütün uluslararası ilişkileri üstkodlayan iki süper gücü birleştiren mekanizmayı rayından çıkarmak anlamında, Doğu-Batı ilişkisini sorgulamak anlamına gelir. Kapitalizm ve sosyalizm arasında emek vererek kurulan egemenlik ilişkisini kırmak ve ittifakları -özellikle Avrupalıları- Doğu-Batı eksenine karşıt olarak Kuzey-Güney ekseni yönüne radikal bir şekilde çevirmek, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı proletaryasını ve entelektüelleri yeniden birleştirmek için gerçek bir dayanak oluşturur. Hiyerarşik baskıya ve büyük güçlerin komutasına karşı kendi bağımsızlığını kazanacak olan toplumsal bir üretim temeli; ancak Doğu-Batı ilişkisine özgü akımlara ve yapılara karşı alternatif akımlar ve yapılar yaratacak kolektif bir istekle başlarsa anlamlı olacak bir temel.

Burada yeniden "Üçüncü Dünyacılık"a düşmüş olmayız; Üçüncü Dünya'yı geleneksel bir "ayaklanmacılık" yoluyla dönüştürme iddiası taşımıyoruz; buna rağmen, onun bağımsız bir gelişme ve "kurtulma" kapasitesine sahip olduğuna inanmıyoruz -en azından, mevcut kapitalist bağlamda. Gelişmiş ülkelerdeki başarılı devrimlerin hiçbiri, devletin yapılarını kalıcı biçimde dönüştürmeyi başaramamıştır. Üçüncü Dünya'daki devrimlerin daha iyisini yapabilmesi de pek mümkün değildir. Hayır, aksine, bu tarihsel görevi yerine getirmek için, Kuzey'in entelektüel ve çalışan proletaryası ile Güney'in geniş proletarya kitlesi arasında, güçlerin devrimci birliğini ve bütünleşmesini sağlamak gereklidir. Tüm bunlar ütopik, hatta aşırı görünebilir; çünkü bugün biz, yani Kuzey ülkelerinin işçi ve entelektüelleri, bize dayatılan ve suç ortağı haline geldiğimiz korporatist politikaların, bölünmelerin, kâr mantığının, engelleme ve imha hare-

ketlerinin, nükleer savaş korkusunun esiriyiz. Özgürleşmemiz, Kuzeyin ve Güneyin entelektüel güçleri ile proleterlerini aynı devrimci iradeyle birleştiren bir proje ve pratik yaratmayı gerektirmektedir.

Tekillik süreçlerinin birliği komünizmin yeniden icadı projesine doğru ilerledikçe, iktidar sorunu artan bir keskinlikle ortaya konacaktır; sorun, proleter bileşenler ile kapitalist ve/veya sosyalist devlet arasındaki antagonizmanın kalbinde yatmaktadır. Geleneksel işçi hareketi, bu soruya yalın ve radikal bir biçimde, devlet iktidarının ele geçirilmesi ve ardından devletin aşamalı olarak ortadan kalkması yoluyla yanıt vermek istedi. Her şeyin birbiri peşi sıra geleceği varsayıldı. Yıkıma yıkım ile, teröre terör ile karşı çıkılacaktı. Bugün, bu diyalektiğin sahte ve mistikleştirici karakterine dair bir sonsöz söylemek veya bu doktrine sahip olanlarca destansı Paris Komünü deneyimine yapılan rezil göndermenin altını çizmek yararsız olacaktır.

Devrimci komünist hareketin öncelikli görevi, bu çeşit bir anlayışla ilişkisini kesmeye ve toplumun tüm çarklarında, öznelliğin her düzeyinde, hareketin hem doğrudan karşı karşıya geldiği devletten hem de, daha temelde, tam da kapitalist devlet modelinden ve tüm ardıllarından, yerine konulanlardan, türetilmiş biçimlerinden ve türlü işlevlerinden radikal olarak kopuşunu olumlamaya dayanmaktadır. Bu nedenle, refah çerçevesinde yürütülen, üretken emeğin ve emeğin toplumsal zamanının örgütlenmesine karşı verilen mücadelelere ve bu alandaki komüniter inisiyatiflere ek olarak, farklı baskı biçimlerinin belirleyicisi olan, ölüm ve yıkım güçlerinin tehdidi altında toplumsal ilişkileri bölmek, engellemek ve radikal olarak boyunduruk altına almak adına bu ilişkilerin üstbelirlenimi için gerekli makine olan devletin sorgulanması da gereklidir.

Bu sorun, bizi komünizm ve özgürleşme için ikinci bir şematik önerme formüle etmeye götürür: Bu, politik pratiğin yeniden yurt tutmasının kaçınılmazlığı ile ilgilidir. Bugün, devletle karşı karşıya gelmek, Entegre Dünya Kapitalizmi ile bütünüyle uyumlu olan devletin bu kendine özgü biçimlenişine karşı savaş vermek anlamına gelir.

Yalta'dan sonra, politik ilişkiler toprak temelli meşruluklarından mahrum kaldı ve ulaşılması imkansız düzeylere sürüklendi. Komünizm, parayı ve diğer soyut eşdeğerleri insanın tek alanı haline getiren mekanizmaların eğilimsel olarak yok edilmesini ifade eder. Bu, "anavatanlara" özlem duymak, ilkel uygarlıklara ya da "erdemli yaban"ın sözde komünizmine dönmeyi hayal etmek anlamına gelmez. Bu, yersiz-yurtsuzlaştırılmış üretim süreçlerinin insana kazandırdığı soyutlama düzeylerinin reddedilmesi sorunu değildir.

Komünizmin karşı çıktığı şeyler, kapitalist ve/veya sosyalist devletin idari işlevleri, kurumsal organları, kolektif normalleştirme ve engelleme araçları, kitle iletişim araçları, vb.'nin yanı sıra, devletin dayattığı tüm muhafazakar, onur kırıcı, baskıcı yeniden yurt kılma türleridir. Komünist pratiğin teşvik ettiği yeniden yurt kılmanın doğası ise tümüyle farklıdır; doğal ya da evrensel bir kökene dönme iddiası yoktur; döngüsel bir devrim değildir; aksine, en yersiz-yurtsuzlaştırılan akışlar içerisinde, insanların "kendi bölgelerini oluşturmalarına", bireysel ve kolektif kaderlerini ele geçirmelerine fırsat tanıyan koşulları yaratarak, egemen gerçekliklerden ve anlamlardan "kurtulmalarına" olanak sağlar.

(Bu bağlamda, Üçüncü Dünya'daki mücadelelerin ve göçmen proleterlerin büyük ölçekli yersiz-yurtsuzlaştırılmış akışlarını kısmen varsayan ulusalcı yeniden yurt kılma hareketleri -Bask, Filistin, Kürt... hareketleri- ile gerici ulusalcı yeniden yurt kılma hareketleri arasında, çok somut biçimde bir ayrım söz konusudur.)

Sorunumuz; özgürlüğün, diyaloğun ve arzunun komüniter uzamlarını yeniden ele geçirmektir. Bu uzamların bir kısmı, Avrupa'nın farklı ülkelerinde çoğalmaya başlıyor. Ancak, Entegre Dünya Kapitalizmine özgü sahte yeniden yurt kılmaya (örnek: Fransa ya da Ortak Pazar'ın "merkezsizleşmesi") karşı, bedenleri ve akılları yeniden yurt kılacak büyük bir hareket yaratılması zorunludur: Avrupa, politikanın yeniden yurt tutması ve Kuzey-Güney eksenindeki ittifakların tersine çevrilmesi anlamında yeniden keşfedilmelidir.

Bu nedenle, devrimci komünist hareketin üçüncü görevi, devletin baskıcı işlevlerini ve uzmanlaşmış aygıtlarını "eklem yerlerinden ayırmak" ve parçalamaktır. Yeni kolektif öznelerin devletin inisiyatifleriyle karşı karşıya geldiği tek yer burasıdır ve yalnızca ikincisi, devrimci düzenlemeler tarafından özgürleştirilen bu alanların üzerine "cermen şövalyelerini" yollar. Aşkın ve mizahın gücü burada devreye girmelidir; böylece, genellikle olduğu gibi, kapitalist düşmanlarının ölümcül derecede soyut ve sembolik imgeleri içinde yok olmazlar! Baskı, her şeyden önce tekil olanın yok edilmesi ve çarpıtılmasıdır. Onunla, gerçek hayattaki güç ilişkileri içinde mücadele etmek gereklidir; aynı zamanda zekâ, imgelem ve kolektif duyarlık ve mutluluk sınırları içinde ondan kurtulmak da gereklidir. Gerçekliğin ve tarihin içini boşalttıkları için, içe çöküşün ve umutsuzluğun güçlerini, kendimiz de dahil olmak üzere her yerden söküp atmalıyız.

Devlete kalsa, yeniden kurulan bir sivil toplum hareketi tarafından kendisine ayrılan tecrit ve kuşatma altındaki günlerini sonuna dek yaşayabilir! Ama eğer "sığınağından" çıkıp özgürlük uzamlarımızı yeniden ele geçirecek gibi olursa, o zaman biz de, çok biçimli ve yıkıcı ittifaklardan oluşan, yeni ve yaygın bir hareketlilik içerisinde onu sular altında bırakarak karşılık veririz. Kendi öfkesinde boğulup ölene kadar...

Dördüncü görev: Burada, kaçınılmaz biçimde nükleer karşıtı mücadeleye ve barış mücadelesine dönüyoruz. Ancak, artık bu durum, devletle ilgili olarak bilimin aldığı tutumun felaket getirebilecek olası etkilerini ortaya çıkaran bir paradigma ile ilgili bir durumdur ve bu tutum, iktidarın "meşruluğu" ile barış hedefi arasında bir kopuşu önsel olarak kabul eder. Devletlerin, barışı ve uluslararası düzeni güvence altına almak adına binlerce nükleer savaş başlığı biriktirmesi ve böylesi bir birikimin güvence altına alacağı tek şeyin yıkım ve ölüm olduğu apaçık ortada olmasına rağmen bunu yapması, uğursuz bir maskaralıktır. Fakat, devletin nihai açıdan "etik olarak" meşrulaştırılması, aynı zamanda bir çöküş süreci içindedir ve hem kuramsal düzeyde hem de bilen ve şüphe duyan kimselerin bilincinde, kolektif

üretim, özgürlük ve barış olması gereken yerde, temelde iktidara indirgenemeyecek bir yerdedir.

Devlet için zorunlu olan felaketin kapsamını açığa çıkarırken, devletin taşıdığı bu felaketi önleyelim. "Bulutların fırtınayı taşıması gibi, kapitalizmin de savaşı taşıdığı" ifadesi gerçekliğini sürdürüyor. Ancak, geçmişten farklı olarak, başka araçlar aracılığıyla ve bu noktada olası tüm imgelemlerden sıyrılan bir dehşet ufku boyunca, bu nihai soykırım perspektifi, aslında kapitalist iktidar tarafından yönetilen ve toplumsal kurtuluş mücadeleleri ile moleküler devrimlere karşı yürütülen, sürekli patlak veren, yerle bir eden binlerce savaş tarafından kurulan, gerçek bir dünya iç savaşının temeli haline gelmiştir. Bununla beraber, diğerlerinden farklı olarak, bu alanda hiçbir şey kadere bağlı değildir. Hareketin yeni ittifak hatlarının zafer ve yenilgilerinin hepsi, mekanik bir nedensellik ve tarihin sözde diyalektiğinde yazılı değildir. Her şey yeni baştan yapılmalı, her şey hiç durmadan yeni baştan gözden geçirilmelidir. Ve bunun böyle olması iyi bir şeydir. Devlet, yalnızca duygusuz bir canavar, bitmek bilmeyen bir ıstırap içinde olan ve yaşama gücünü sadece bu canavarın sahteliğine kapılanlardan alan bir vampirdir.

68'de, savaşın ufukta bu kadar çabuk belireceğini kimse hayal edemezdi. Bugün, savaş artık bir olasılık değil: Yaşamlarımızın kalıcı bir düzeni haline gelmiştir.

Üçüncü büyük emperyalist savaş çoktan başlamıştır. Tıpkı Otuz Yıl Savaşlarında olduğu gibi, otuz yıl sonra, bir savaşın başlamış olduğu ve yavaş yavaş geliştiği kesindir, öyle ki artık kimse savaşın farkına varmaz; hatta bu savaş, basın dünyasında "belli" kişilerin geçim kaynağı haline gelmiş olsa bile. Ancak böylesi şeyler, kapitalizmin yeniden örgütlenmesinden ve dünya proleterlerine karşı yürüttüğü vahşi saldırılarından kaynaklanmıştır. Komünizm ve özgürleşmeye dair üçüncü şematik önerme, bu durumun farkında olmaya ve Kuzey-Güney ekseni boyunca ittifakları tersine çevirme sürecinin temeli olarak barış sorunsalını görmeye dayanır. Barış boş bir slogan, "iyi vicdan"ın formülü, bulanık bir arzu değildir ve bunun böyle olmadığı her zamankinden daha doğrudur.

Barış, devrimci programın başlangıcı ve sonudur. Savaşın derin acısı tenimize yapışıp kalır, günlerimizi ve gecelerimizi kirletir. Çoğu insan, tarafsız bir politikanın ardına sığınır. Fakat, bu bilinçsizlik bile derin bir acı yaratır. Komünizm, kadınları ve erkekleri Entegre Dünya Kapitalizmi tarafından programlanan budalalıktan çekip çıkararak, insan türünün, ancak aşkın ve aklın tekil potansiyelleriyle birleşmeyi başarırsa yenebileceği şiddetin ve ölümün gerçekliğiyle yüzleştirecektir.

Ve en sonunda, üretken örgütlenme ile özgürleşmiş kolektif öznelliklerin bu ittifaklarına, beşinci bir boyut -önceden fazlasıyla bahsettiğimiz bir boyut- yani örgütlenmenin kendisi eklenmelidir. Dağınık bir direnişten, belli mücadele cepheleri ve araçları oluşturmaya geçmenin zamanı geldi. Bu cephe ve araçlar, etkin olmak için, taşıdıkları çokdeğerli arzuların zenginliği ve karmaşıklığından hiçbir şey kaybetmeyecektir. Bu geçiş için çalışmak bize düşüyor.

Sonuç olarak: Gelecekteki hareketleri beş görev beklemektedir: emek gücünü somut olarak yeniden tanımlamak; iş günü zamanını kontrol altına alınıp özgürleştirmek; devletin baskıcı işlevlerine karşı sürekli mücadele etmek; barışı kurmak; bu görevleri üstlenebilecek mücadele araçlarını örgütlemek.

Bu beş görev, üç önerme tarafından "şematik" hale getirilir: Kuzey-Güney ekseni boyunca proleter ittifak hatlarına yeniden yön verilmesine katkıda bulunmak; devletten ve Entegre Dünya Kapitalizminden radikal olarak ayrılan, yeni arzu ve politik eylem alanları ele geçirmek ve icat etmek; savaşa karşı mücadele etmek ve proletaryanın devrimci barış hareketinin kurulmasında çalışmak.

Fırtınadan çıkmak için daha çok yolumuz var; her şey, "kurşuni yıllar"ın sonuna hâlâ zorlu sınavların damgasını vuracağını ortaya koyuyor; ancak biz, sağduyuyla ve herhangi bir mesihçiliğe düşmeden, hiç olmadığı kadar etkili, akıllı, insani, mutlu bir devrim ve özgürleşme hareketinin yeniden kuruluşunu tahayyül ediyoruz.

Roma, Rebibbia Cezaevi / Paris
1983-84

Ek
(Antonio Negri, 1990)

"Roma, Rebibbia Cezaevi/Paris, 1983-1984": 1985 yılında yayımlanan Fransızca metnimizi sona erdiren bu kronolojik notun yapmacık hiçbir yanı yoktur. İki yazar arasındaki diyalog, birinin hapiste olduğu uzun yıllar boyunca duraksamadan devam etti. Hatta, bu hapisliğin son yılında, baskının ötesinde ve baskının yarattığı etkilere rağmen, komünist politik programın sürekliliği ile ilgili olacak bir eser üzerinde birlikte çalışmaya karar verdik. Birimiz cezaevinden çıkıp sürgüne gittiğinde, böylesi bir projede gerçekten birlikte çalışma olasılığı 1984 yılında ortaya çıktı.

Bu metin işte böyle doğdu. Komünist programın sürekliliği, mücadelelerimizin anısı ve devrimci tercihe politik ve etik olarak bağlılık, dostluğumuzu ve tartışmalarımızı yenilememize katkı sağladı. O dönemin ne kadar iç karartıcı olduğunu hatırlamaya pek de gerek yok. İtalya'da "kurşuni yıllar" olarak adlandırılan dönem, hiç bitmeyecekmiş gibi görünüyordu ve bu yıllarla birlikte, kurşun gibi ağır bir politik ve toplumsal iklim gelişmişti; Fransa'da esaslı bir toplumsal yenilenme programıyla iktidarı almış olan sosyal demokratlar, iktidarda oldukları süre boyunca politikalarını dönüştürmüşlerdi ve sermaye tarafından verilen uğursuz yeniden yapılandırma görevini yerine getiriyorlardı; Atlantik ittifakı içerisinde, Reagan ve Thatcher'ın tutucu

maceraları doruk noktasına ulaşmıştı ve SSCB'de (ancak şimdi farkına varabildiğimiz kadarıyla), Stalinizmin en son -ama hâlâ gaddar- kalıntıları olması gerekenler, hala iktidarı elinde tutuyordu.

Arka planda bir miktar gürültü, İran ile Irak arasındaki "ufak" kan gölü gibi ara sıra olan "sınırlı" ve "yerel" bir savaş, Güneydoğu Asya'da kolektif yamyamlığın yeniden doğuşu ve Latin Amerika'daki faşizm ile Güney Afrika'daki "ırk ayrımcılığı" dışında hiçbir şey, bu korkunç hareketsizliği tehdit eder gibi görünmüyordu. Sürekli bir karşı devrim döneminde yaşıyorduk. 1980'lerin ikinci yarısında önemi artacak olan yeni hareketlerin -hareketlilik ve örgütlenmeye dayalı hareketler, ırkçılık karşıtı hareketler, maddi olmayan arzularla dolu hareketler- hiçbiri, daha ufukta görünmemişti. Bunun yerine, 1970'ler boyunca varlığını sürdüren hareketler, acıklı, güçsüz ve umutsuzca bir süre daha devam etti.

Tümüyle bu arka plana karşı, umudun söylemini yenileyerek, devrimi bir kez daha kaleme almaya karar verdik.

Bizimkisi, umudun söylemiydi ve olumlu anlamda bir kopuştu. Ancak hiç kimse, dostlar bile, anlamış görünmedi -duruşumuz garipti, eğretiydi, modası geçmişti. Buna rağmen, bu itirazlar bizi etkilemedi; çünkü yalnızca bir şeyle ilgileniyorduk: militanlığın ve gelişmekte olan öznelliğin, küçük de olsa, özünü yeniden kurmak. Bu, 1970'lerdeki politik yenilgiye, özellikle bu yenilginin ardından kapitalizmden yana bir pişmanlık, ihanet ve kendine acıma ideolojisinin üretildiği ve bunun yeni ve "zayıf" etik kinizm, politik görecilik ve parasal gerçekçilik değerleriyle yoğrulduğu yerlerde direnmek anlamına geliyordu.

"Saflık" kartını oynayarak, devrimci öznelliği yaşamanın ve üretmenin hâlâ mümkün olduğunu olumlamak istedik.

Temel mesajımız buydu; ama yine de arzumuzu sözcüklere döküp nesnelleştirmeye girişmemiz gereksiz değildi. Bugün kendimizi yeniden okuyarak, analiz konularının ve önerilen eylem programının aslında geçerliliğini hâlâ koruduğunu görebiliyoruz. Başka bir deyişle, üretim biçimdeki gelişim çizgilerini, egemenlik sistemini ve ikisinin de içinde bulunduğu krizi

tanımlama biçimimiz -ve diğer yanda, alternatif bir örgütlenmenin gelişmesi için ana hatlarını çizdiğimiz olasılıklar kadar, yeni bir öznenin kurulması süreçlerine, bu öznenin üretken niteliklerine ve özneyi kuracak olan kültürel sisteme dair hükümlerimiz- analizimizi oluşturan tüm bu unsurlar, gerçek eğilimleri yakalayan bir tarzda açıkça ifade edilmiştir. Eğer yanlışlar yaptıysak, bunlar eksikliklerden kaynaklanan hatalardır -eğilimleri yeterince izlemeyi ve tahayyülümüzü yeterince devrimcileştirmeyi göze almadık.

Özetle: Analizimizin büyük bölümü sonraki olaylarla doğrulanırken, belirli unsurlar tarihsel gelişmelerle değil ama bu gelişmelerin varsaydığı -önceden görülen- yoğunluk ile çelişmişti. Şimdi, bu unsurların bazılarını gözden geçirelim.

a. İşin; daha da soyut, akışkan hale geldikçe ve toplumsal olarak daha da yayıldıkça, yeniden bileşimin yeni biçimlerini gerektirdiğini çok açık bir biçimde gördük. Kapitalist üretimin yeni örgütlenmesinin gerekli kıldığı öznellik üretimine katılan süreçleri izlemeye başladık. Fakat daha derine inip, yeni üretilmiş bu öznelliğin aşılamaz bir çelişki içinde kilitlendiğinin farkına varmalıydık; çünkü toplumsal elbirliği, kapitalist kontrol yapılarıyla giderek şiddetlenen bir karşıtlık içindeydi. Özellikle, maddi olmayan ve üretimin merkezi haline geldikçe kapitalist normlarla olan uzlaşmaz farklılığını açıkça ortaya koyan, entelektüel iş söz konusu olduğunda, çelişki apaçık ortadaydı. Okulların içinde, eğitim sisteminin her yerinde, toplumsal hareketliliğin dolambaçlı yollarında, emek gücünün biçimlendiği yerlerde yürütülen mücadelelerin merkezi önemine daha açık bir biçimde işaret etmeliydik; ve bu alanlarda yeni ortaya çıkmaya başlayan örgütlenme ve devrim süreçlerinin daha geniş bir analizini geliştirmeliydik.

b. Yersiz-yurtsuzlaştırmanın destekleyicisi ve aracı olarak işletilen iletişim tarafından varsayılan ve entelektüel gaspa ve ahlaki güçsüzlüğe yöneltilen yeni boyutun yanlış anlaşılması gibi bir durum kesinlikle yoktu. Ve burada, kapitalist egemenliğin böylesine

güçlü olduğu bu alanda, öznenin yeniden bileşimi ve arzuya yeni bir alan açılması için gerekli mekanizmaların ortaya çıkarılabilmesi de bir paradoks değildir. Ancak, böyle bir isyan olanağının tanımlanması aşamasında çalışmamız durmuşken, analizimizde ısrarcı olarak, öznenin yeniden kurulmasının, yeniden bileşiminin yeni uğraklarını ortaya çıkarmalıydık. Bu ikinci sürecin, herhangi bir ev yapımı operasyon ya da benzersiz bir deneme bağlamında algılanmasına gerek yoktur. Herhangi bir ütopyanın gerçekleşmesinden değil, biçimlendirici bir iktidardan, politik ve toplumsal yeniden kuruluş için gerekli olan maddi bir güçten bahsediyoruz.

c. Ekolojik mücadelenin kapsamını ve proletaryanın özgürleşme programıyla uyum içinde görünen bir hareketi daha iyi tanımlamalıydık. Yalnızca doğayı yıkım tehdidine ve yakında kopacak kıyamete karşı savunma zorunluluğunu değil, aynı zamanda insan türünün yeniden üretimi için gereken yeni sistemleri ve koşulları kurmanın ve bu yöndeki devrimci eylemin biçim ve programını tanımlamanın aciliyetini de kabul etmeliydik. Metnimizin Çernobil'den önce yazıldığı kolaylıkla görülebilir.

d. Artık, eleştiriyi ve sert bir özeleştiriyi en çok hak eden konuyu ele almalıyız. Entegre Dünya Kapitalizmini tanımlarken, Sovyetler Birliği'nin bu mekanizmaya doğrudan katılımıyla harekete geçen sürecin yoğunluğunu yeterince değerlendiremedik. Kuşkusuz kitapçığımızda, kapitalist ve sosyalist ülkelerde gerçekleşen sömürünün özdeşliği üzerinde ısrarla durmuştuk. Günümüzde dünya pazarının kesin olarak Stalinist baskının üstesinden gelmesi, yalnızca bu gözlemi doğrulamaktadır. Ama, son beş yılda gerçekleşen bütünleşme süreçlerinin hızlanması ve bunun etkileri küçümsenemez. Her iki blok arasında olduğu kadar Doğu ile Batı arasındaki ilişkide de, çok keskin çelişkiler yaratılmış durumda. Bugün barış sorunu, kitapçığımızı oluşturduğumuz dönemden çok daha az ütopik terimler kullanılarak ortaya konabilir. Ancak tümüyle bu sebepten dolayı, barışın ka-

zanılıp korunması özgürleşme, isyan ve radikal dönüşüm süreçlerinin yeniden açılması için olumlu bir güç olacaktır.

e. Kitabımız Kuzey-Güney ilişkileri sorununu kesinlikle küçümsemedi. Ama, çok fazla iyimserdik. Güney uluslarının beklentilerindeki yıkıcı düşüş karşısında, kaçınılmaz olarak Kuzey ile bir tür yeni ittifaka girileceğine inandık. Böyle bir şey gerçekleşmedi; aslında durum daha da kötüleşti. Tüm kıtalar, sınırsızca kendi kaderine terk edildi ve bu felaketin ortaya koyduğu muazzam sorunlarla mücadele edecek, adına yakışır tek bir politik inisiyatif kalmadı. Yardım konserleri ve devlet tarafından desteklenen hayır işleri arttı -aynı zamanda, en yoksul ülkelerin tecrit edilmesi ve onlara dair haberlerin olmayışı daha da korkutucu bir hal aldı.

Masumların katledilişine, bitmek bilmeyen bu soykırıma çaresizlik ve acı dolu bir acizlikle bakıyoruz... Bunları öfkeyle izliyoruz.

Söylemimizin mevcut geçerliliğini olumlamaya devam ederek eksikliklerini analiz etmeyi sürdürebilirdik. Ama nereye kadar? Komünizmin gerçekleşmeye hiç bu kadar yakın olmadığına bugün hâlâ inanmamızı sağlayan belirtiler, kendi sözlerimizden değil, son dört beş yıl içinde tarihin gidişatında gerçekleşen radikal değişimden kaynaklanıyor. Bir zamanlar bir ütopya olarak inandığımız şey, artık bir sağduyu görünümündedir. Reagancı karşı devrim çağının ve kapkaranlık neo-liberal iktidar döneminin artık kesinlikle sonu gelmiş görünmektedir. Uzun sürmeyeceklerini biliyorduk ve onların "yeni filozoflarına" gülüp, "tövbe edenlerden" tiksinmekten asla vazgeçmedik. Yine de, böyle bir haddini bilmezliğin gerçekten ne kadar kırılgan olduğunu gördüğümüz için şaşkınız. Neo-liberalizm, yeni bir toplumsal sözleşme ve yeni bir Aydınlanmaya dair deklarasyonlar, bugün açıkça maskaralık halini almıştır -geçmişte de olduğu gibi. Ancak geçmişte bunu söylemek cesaret isterdi; bugünse bu gerçek sıradan görünmektedir.

Fakat biz, oluş içinde iken konuşmakla o kadar da ilgilenmiyoruz. Oluş, ve böylece örgütlenme. Örgütlenme, ve böylece

sermayenin, kâr için, bilgi amaçlı toplumsal dokumuz içinde geçerli kıldığı üretim anlayışını alt etme olanağına sahip olma. Bu anlayışı alt etme, onu yıkma... Onun için praksise bakıyoruz. Ve bugün praksis, Doğu bloğunda temelleniyor.

Praksisten söz etmeden önce, terminolojiyi kısaca açmak gerekiyor. İnsanlar, komünizmin öldüğünü söylüyor. Bu iddianın doğru olmadığını ve ölmek üzere olanın sosyalizm olduğunu düşünüyoruz. Bu iki terim nasıl ayırt edilir? Eski kafalı bir militan açısından, sosyalizm ile komünizm arasındaki ayrım apaçıktı: Sosyalizm, "herkesin yaptığı iş oranında aldığı" politik-ekonomik düzen iken; komünizm, "herkesin ihtiyaçları oranında aldığı" sistemdi. Sosyalizm ve komünizm, devrimci sürecin iki farklı aşamasını temsil ediyordu; birincisi, üretim araçlarının toplumsallaşması ve bu dönüşümün politik olarak idaresi ile, ikincisi ise, devletin sönümlenmesi ve hem ekonomi hem de iktidarın kendiliğinden yönetimi ile karakterize ediliyordu.

Eğer bu ayrım eski kafalı komünist militanlar açısından açıksa, bugün, "reel sosyalizmin" çöküş içerisinde olduğu bir dönemde, söz konusu ayrımın izleri tümüyle ortadan kalkmıştır ve komünizm ile sosyalizm kolaylıkla birbirine karıştırılmaktadır. Bunlar, 1917 sonrası dünyasında yaratılmış, sosyalist olan her şeyin, gerek Doğu Avrupa gerekse Üçüncü Dünya'da acımasızca tasfiyesini üstlenmiş sosyalizm karşıtlarınca yapılan, düşmanca, toptan bir indirgeme ile birbirine karıştırılmaktadır. Kuşkusuz, çok kolay gerçekleşen bu tasfiyeler, elverişli koşullardan beslenmişti: Son kırk yıl boyunca, Doğu Avrupa'daki sosyalist devletlerde iktidarın meşrulaştırılmasının özel yöntemleri, ideolojinin mistifikasyonu, bürokrasi tarafından yapılan sahtekârlıklar ve teoriyi ele alıştaki kinizm olmuştu -beklendiği üzere tüm bunlar, radikal bir reddiye ve tiksintinin semptomlarını yarattı. Yalnızca adı sosyalist olan toplumlarda, aslında bürokratik örgütlenmeler olan ve gerçekliklerin gizlenmesiyle ütopyaya ulaşılan toplumlarda, komünizmin vaat ettiği "parlak gelecek" itibarını yitirmekten nasıl kurtulabilirdi ki?

Bunu söyledikten sonra, kavramların kendisine ve tarihine dönelim ve büyük olasılıkla, ne günümüzün polemikleri içinde girdikleri kılıflara indirgenebileceklerini ne de mevcut toptan reddiyelere tabi olduklarını belirtelim. Gerçekten de, yüz elli yıldır, yani geçtiğimiz yüzyılın ortasında Marx'ın liderliğine bel bağlayan "Komünist Birlik"in kuruluşundan beri, komünizm modern çağın merkezi politik ideolojisi olmuştur. Eski ütopyaların tersine, komünizm, işçilerin bakış açısından kapitalizmin gelişme mekanizmasının gerçek ve ileri görüşlü analizine dayanır. Yalnızca emek gücünü sömürerek varlığını sürdürüp gelişmekte olan kapitalist sistemin sosyo-ekonomik dinamiklerine bilimsel açıdan bakan işçi sınıfı partisi, komünist geleceğin strateji ve taktiklerini tanımlayabilir ve kapitalist birikim mekanizmasının ortadan kaldırılıp politik iktidarın ele geçirilmesini hedef olarak koyar. Marx bizi bu noktaya kadar getirir ve bu projeyi ele almak için çetin ve bilimsel bir sistem önerir.

Yüzyılın başında, çeşitli politik ve toplumsal sistemlerde radikal bir istikrarsızlığın göze çarptığı Avrupa kapitalizminin yeni koşulları içerisindeki devrimci hareketlilik sorununa Marx'ın kuramsal analizinin aktarılması işini Lenin üstlenmiş ve bu, onu yeni tür bir partinin, "Bolşevik Komünist Parti"nin örgütsel ilkelerini formüle etmeye götürmüştür. Sendikaların salt ekonomik talepleriyle, anarşistlerin salt oportünist kendiliğindenciliğiyle ve İkinci Enternasyonal partileri tarafından yürütülen sınıf mücadelesinin legal biçimiyle ilişkisini kesmiş olan bu parti, işçi sınıfının öncüsüdür ve kendisine, özellikle iktidarı ele geçirip proletarya diktatörlüğünü kurmaya adapte olan, disiplinli, esnek bir araç şeklini vermiştir. Bu diktatörlüğün hedefi, sosyalizmin kurumsallaşması ya da üretim araçlarının devletleştirilmesi ile planlamanın merkezileştirilmesidir. Ancak, tüm bunların radikal bir demokratik katılım süreci içinde, herkes için ekonomik büyüme koşullarını yaratacak ve eşzamanlı olarak merkezi devleti ve hukukun iktidarını dağıtacak bir geçiş dönemi içinde, vatandaşlara hem zenginliği hem de özgürlüğü bahşederek gerçekleşmesi gerekiyordu. Ne yanılsama ve ne hayal kırıklıkları!

Leninist parti ve devrimci geçiş kavramsallaştırmaları, Rosa Luxemburg tarafından, hem 1905 ayaklanması sırasında hem de 1917 devriminden sonra, sol kanat işçi hareketleri içinde tartışıldı. Ona göre örgütlenme, işçilerin kendilerini ifade etmelerinin her türlü dolayımının veya sınıf mücadelesinin sendikalar ya da reformist parti aracılığıyla yürütülmesinin, iş yerinde tümüyle reddedilmesi anlamına geliyordu; onun örgütlenme fikri, işçilerin yükselen kendiliğindenlik düzeyiyle ve bu tür bir kendiliğindenliğin kendine özgü politik kurumlarıyla uyuşuyordu. Buna, 1905 ve 1917 Rusya'sındaki "sovyetler" ve 1918-1919 yıllarında Almanya'da kurulan "işçi konseyleri" de dahildi. Öte yandan Lenin, işçilerin kendileri tarafından yönetilen bir mücadele örgütünün gelecekteki partinin işareti olamayacağını ileri sürdü; çünkü tekil mücadelelerin dışında duran politik devrimci bir yöneticiler grubu, proletarya diktatörlüğünün temel amacını güvenceye almak için, her türlü kendiliğindenlik ifadesini kontrol altında tutmak zorundaydı.

Ayaklanmanın başarılı olup iktidarın ele geçirildiği andan itibaren, sosyalist iktidarın idaresinde ortaya çıkan krize yol açan çelişki, Luxemburg ile Lenin arasındaki -mücadele halindeki kitleler tarafından kurulan bir demokrasi olarak komünizm fikri ile, öte yandan, proletarya diktatörlüğü olarak komünizm fikri arasındaki- bu çelişki midir? Birçok komünist (ve dünyada bunlardan hâlâ pek çok var) böyle düşünmektedir ve büyük olasılıkla, yıkıcı hareket önümüzdeki dönemlerde yeniden canlandıkça (zira yeniden canlanacağı açıktır), bu konuları yeniden ele almak zorunda kalacaktır.

Fakat, komünizmin mevcut krizinden ve "reel sosyalizmin" çöküşünden kaynaklanan tartışmalar içinde, başka sorunlar da merkezi hale gelebilir. Özellikle, Lenin'in ölümünden sonra su yüzüne çıkan ikilemin ardından Rusya'da yaşanan gelişmeleri izlemek ilginç olacak. Bu noktada, Sovyet politik tartışmaları "sürekli devrim" ya da "tek ülkede sosyalizm" şeklindeki iki seçenek üzerinde yoğunlaştı. Bu seçenekler, Leninizm ve Ekim devrimi ile ilişkileri açısından tartışıldı. Devletin ve partinin bürokratikleşmesi karşısında devrimi korumanın bir aracı olarak

ilk tezi ateşli biçimde savunan olan Leon Troçki, ikinci seçeneği benimseyerek kapitalist ülkelerdeki eşitsiz gelişimin ve emperyalist zincirin zayıf halkasında proletaryanın kazanacağı zaferin istisnai doğasının tek ülkede sosyalizmin kurulmasını zorunlu bir hareket tarzı haline getirdiğine inananlarca yenilgiye uğratıldı. Çok geçmeden, ikinci tezin taraftarları arasından Stalin, partinin aşırı merkezileşmesinin ve idari-baskıcı bir düzen içinde iktidarın aşırı yoğunlaşmasının acımasız uygulayıcısı olarak ortaya çıktı. Bu nedenle, Marx'ın kapitalist sistem karşısında verilen sınıf mücadelesi teorisi ile sosyalizmin kuruluşuna dair asıl uygulamalar arasındaki mesafe, baş döndürücü bir şekilde arttı. Paradoksal biçimde -Marx'ın "mevcut koşulları ortadan kaldıran gerçek hareket" olarak tanımladığı- komünizm, kendi gelişim ritmi ile kapitalist ülkelerin gelişim ritmi arasındaki rekabete kilitlenen bir sanayi toplumunun maddi temellerini her ne pahasına olursa olsun yaratan üretken etkinlik halini aldı.

Sosyalizm, kendini kapitalist sistemi ve ücretli emek sistemini ortadan kaldırmaya adamadı; fakat bunun yerine, kapitalizmin sosyo-ekonomik alternatifi haline geldi.

Bu nedenle, "reel sosyalizmin" mevcut krizinin, sermayenin sosyalist idaresindeki krizden başka bir şey olmadığını iddia edebilir miyiz? Peki mevcut durumun, komünizmin nihai krizi ile hiçbir ilgisinin olmadığını ileri sürebilir miyiz? Eğer yüz elli yıllık bir tarihten çıkan dersleri kabul ederek sosyalizm ile komünizm arasındaki ayrımı mümkün olduğunca güçlü biçimde yeniden savunursak, gerçekten böylesi iddialarda bulunabiliriz. Çünkü sosyalizm, içinde sermayenin örgütlenip idare edildiği bir biçimden başka bir şey değildir -işte bu nedenle, bugün gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunun ekonomik sisteminde sosyalist unsurlar fazlasıyla güçlüdür. Fakat komünizm, her iki kapitalist sistemin de yıkılmasından, yani sınıf sisteminin ve sömürü sisteminin yıkılmasından sonra, toplumun örgütleyici rolü değil devletin örgütleyici rolü yok edildiğinde, içinde toplumun örgütlenebileceği bir biçimdir. Daha da ileri giderek, sosyalizmin komünizmin bir aşaması ya da komünizme geçişin bir aracı olduğunun kesinlikle yalan olduğunu ısrarla vurgulamalıyız.

Tarihsel olarak, bu karşıtlık tamamen doğrulanmıştır; çünkü politik ve ekonomik baskıların en şiddetli biçimleri, sözde "yeni sosyalist insan"ın yük hayvanının mükemmelleşmiş biçiminden başka bir şey olmadığı "reel sosyalizm" içinde gerçekleşmiştir. Marx'ın bize öğrettiği gibi, komünizm doğrudan sınıf antagonizmasından, ister burjuva ister sosyalist biçimli olsun, işin ve işin örgütlenmesinin reddinden doğar. Bu antagonizma ve reddin yeni biçimleri, Batı Avrupa'da görülebilir; fakat bugün, Doğu bloğunun "reel sosyalizm" krizinde daha da açıktırlar. Bu nedenle, Doğu Avrupa uluslarının isyanı, komünizm içinde bir tartışmayı ve militanlığı yeniden canlandırmak için güçlü bir dürtü oluşturmaktadır. "Sosyalizm" ile "komünizmi" ayırma ihtiyacı, bir kez daha apaçık ortadadır: ancak bu kez, aralarındaki bulanık sınırlardan dolayı değil, birbirlerine tümüyle karşıt oldukları için. Sosyalizm, ekonomi ve iktidarın kapitalist idaresinin aldığı bir biçimden başka bir şey değilken; komünizm, koşulsuz, radikal bir politik ve ekonomik demokrasi ile bir özgürlük arzusudur.

Doğu Avrupa'daki olaylar bize neyi gösteriyor? Öncelikle -biz bunun zaten farkındaydık- komünizme giden kestirme bir yol olabileceği yanılsamasının sonuna işaret ederler. İster işçiler ister öncü konumundaki entelektüeller olsunlar, bizden öncekilerin inançları ne olursa olsun, kapitalizmden komünizme sosyalizm yoluyla bir ilerleme, bir geçişin mümkün olmadığını kabul etmeliyiz. Bu nedenle, asgari zorunlu program komünizmdir. Komünizm, sosyalist ve/veya kapitalist toplumun koşullarından başlayarak kurulabilir ve kurulmalıdır. İki, üç, dört ya da *n* tane gelişme aşaması ya da evresi yoktur: Yalnızca bir tane vardır ve o da, insanların özgürlüğü yeniden kendi ellerine alarak üretimde elbirliğini düzenleyecek kolektif araçları kurmasıdır. Bu tek gelişme evresi, kapitalizm ve/veya sosyalizmin üretimi ne ölçüde toplumsal, soyut ve paylaşımcı kıldığını keşfetmemizi sağlar ve ayrıca, kapitalist komuta sisteminin dışında ve ona karşı, azınlık tarafından tüm toplum pahasına gerçekleştirilen gündelik iktidar ve zenginlik hırsızlığının dışında ve ona karşı, bu elbirliğini yeniden örgütlememize olanak tanır.

Komünizm, bugünkü kapitalist ve/veya sosyalist toplumlar içinde, üretimde elbirliğine adanmış, gizli bir düzen biçiminde yaşamaya devam etmektedir: kapitalist komuta ve/veya bürokrasi sistemi tarafından üzeri örtülen, komuta edenlerin ve komutlara uyanların oluşturduğu karşıt güçler arasında ezilen bir düzen, kendini belli etmek için büyük çaba harcayan ama başaramayan yeni bir düzen. Doğu bloğunda, geçmişin salt olumsuzlanması biçiminde patlak veren kitlesel protestolara tanık olduk.

Fakat, Batı'da yaşayan bizlere yabancı gelen bir potansiyelin dışavurumuna da tanık olduk: Kolektif bir politik iradeyi -devlet biçimlerine değil, toplumsal temellere dayandırılan bir iktidar dürtüsünü- Batı'da artık olmayan bir şekilde açığa vurabilen, homojenleştirilmemiş, capcanlı bir sivil toplumun Doğu Avrupa uluslarında ortaya çıktığına tanık olduk. Doğu'da yaşananlar, bu ülkelerin özel deneyimlerinden kaynaklanmadığı için, tüm bunların Batı'da da, hem de çok yakında gerçekleşeceğinden kuşkum yok. Doğu'da gerçekleşenler, tiranlığın zirvesine ulaşan kapitalizme karşı bir isyanın başlangıcıdır. Kapitalist gelişimi, satılan bilgisayar sayısıyla özdeşleştiren ahmaklar her zaman vardır: Elbette bu durumda, Doğu'da kapitalizmin olmadığına ve oradaki devrimin bilgisayar satarak çabucak yatıştırılacağına inanmak gerekecektir. Ve bu stratejiyi deneyecek olanlar da vardır. Ancak, işler gerçekten böyle yürümez: Kapitalist gelişme düzeyi, üretimdeki toplumsal elbirliği derecesiyle tanımlanır. Bu açıdan bakıldığında, Doğu bloğu Batı'nın asla gerisinde değildir.

Patlak veren devrimi bu arka plana dayanarak okuyoruz ve daha da ileri giderek, gerçekten bunun gibi olan devrimlerin hepsinde olduğu gibi, bunun da, aksi yönde ilerleyen yeni bir 68'i Doğu'dan Batı'ya yayacağını ileri sürüyoruz.

Doğu'da yaşanan olaylar, başka neyi ortaya çıkarıyor? Toplumun büyük kısmının pek de göremediği, ama fazlasıyla önemli olan bir başka unsuru: yeni bir demokrasi modelinin doğuşunu. İçinde bulunduğumuz uygarlık içinde, yalnızca tek bir demokrasi modelinin, Batı tipi demokrasinin olduğuna ve tek gerekenin de bu modelin yaygınlaştırılması olduğuna inanmaya alışkınız.

Tarihin sonu gelmiştir, keşfedecek başka bir şey yoktur ve Batı demokrasisi ile "Amerikan yaşam tarzı", insan ruhunun kesinlikle son ürünlerini temsil etmektedir! Tüm bunlar, küstah bir yanılsamadan ibarettir. Doğu'da meydana gelenler, tam aksini göstermektedir. Bunun sebebi, (Hegel'in söylediklerine karşın) yalnızca dünya Tininin yolculuğunu sona erdirmemesi değil, aslında bu yolculuğun seyrini tersine çevirdiğinin, Atlantik boyundan dönerek doğuya, Rusya steplerine yöneldiğinin işaretlerini vermesidir. Burası, dünya Tininin yeniden doğduğu ve demokrasi tartışmasının yaşanmakta olduğu yerdir. Demokrasi, yalnızca politik kurtuluştan ibaret değildir; toplumsal ve ekonomik özgürleşmeyi de içermelidir. İş ve komuta sorunları çözülmediği sürece, demokrasi mümkün değildir. Her türlü demokratik yönetim biçimi, aynı zamanda işten kaynaklanan kölelikten özgürleşmenin de bir biçimi olmalı; üretimde elbirliğinin yeni bir biçimde ve özgür olarak örgütlenmesini sağlamalıdır. Bu, fabrikaların ve toplumsal işin örgütlenmesinin yeni patronların eline verilmesi, pazarın ikiyüzlü özgürlüğüne havale edilmesi, kapitalistlerin ve bürokratların sömürücü arzularına iade edilmesi sorunu değildir. Aksine, ekonomik girişimciliğin demokratik idaresi için gereken kuralların neler olabileceğini kavrama sorunudur. İmkansız bir ütopya mı? Giderek daha az insan öyle olduğunu düşünüyor. Yalnız Doğu'da değil Batı'da bile, giderek daha fazla insan, üretimin demokratik idaresini içine alan bir demokrasiye nasıl ulaşılabileceği sorusunu kendisine soruyor. Ve komünizme değil, mevcut üretim biçimine hayret ediyorlar -şaşkınlıkları (ve acıları), kapitalist ve bürokratik patronlar kadar demode ve yararsız kişilerin varlıklarını sürdürmelerine her gün tanık olmak zorunda kalmamız gerçeğinden kaynaklanıyor. Doğu'da, insanlar devrimin içinde yeni bir demokrasi biçimini deneyimliyor: iş demokrasisini, komünist bir demokrasiyi.

Doğu bloğu, bize üçüncü bir ders verdi. Kim ayaklandı? İşçi sınıfı mı? Kısmen evet, ama genelde hayır. O zaman, orta sınıflar mı? Büyük ölçüde, ama yalnızca bürokrasiye bağlı olmadıklarında. Ya öğrenciler, bilim adamları, ileri teknolojiye bağlı olan işçiler, entelektüeller, kısacası, soyut ve entelektüel işlerle

uğraşan tüm bu insanlar? Bu, kesinlikle isyanın özünü simgelemektedir. Kısacası, isyan edenler, yeni bir üretici kesimdi. Kendi üretim araçlarını idare eden ve hem iş planlamasını hem de entelektüel planlamayı, hem yenilikçi etkinliği hem de elbirliği içindeki bir toplumsallaşmayı sağlayabilen, toplumsal bir üretici. Bu açıdan bakıldığında da, Doğu'da meydana gelenler bize yabancı değildir: Doğrusu, "de te fabula narratur"[1] diyebiliriz. Çünkü, kapitalizmin budalaca ve zafer kazanmışçasına, yoz ve özeleştiriden aciz bir biçimde, küstahlık ve şaşkınlık içerisinde hüküm sürdüğü ülkelerde olduğu gibi, burada da daima ayaklanma niyetinde olan özne aynıdır: yeni üretken özne, entelektüel ve soyut özne, öğrenciler, bilim adamları, ileri teknolojiye bağlı olan işçiler, üniversite işçileri, vb. Doğu'da yaşanan olayların bizi ilgilendirmesinin nedeni, kendimizi özdeşleştirdiğimiz bu öznedir. Gorbaçov'un iktidarda kalması ya da Ligaçev tarafından devrilmesi, perestroykanın mevcut biçimiyle ya da kaçınılmaz olarak gelecek ikinci bir dalgayla başarılı olup olmaması, Rus imparatorluğunun sürüp sürmemesi -tüm bunlar, yalnızca Sovyetleri ilgilendiren sorunlardır.

Bizim yenecek kendi Kazaklarımız var, üstelik sayıları da oldukça fazla ve biz savaşa katılmak için çok geç kaldık. Yine de, bu yüzyıl içinde ikinci defa, tinin yenilenmesi bakımından derin bir sürecin başlamasına önayak oldukları için Sovyetlere minnettarız. Bu süreç, yalnızca Rusya'da değil tüm insanlık hayatında, geri döndürülemez olduğuna inandığımız bir süreçtir.

Toni Negri, Paris
1989 Noeli

[1] "Anlatılan senin hikayendir". (ç.n.)

"Reel sosyalizmin" mevcut krizinin, sermayenin sosyalist idaresindeki krizden başka bir şey olmadığını iddia edebilir miyiz? Peki mevcut durumun, komünizmin nihai krizi ile hiçbir ilgisinin olmadığını ileri sürebilir miyiz? Eğer yüz elli yıllık bir tarihten çıkan dersleri kabul ederek sosyalizm ile komünizm arasındaki ayrımı mümkün olduğunca güçlü biçimde yeniden savunursak, gerçekten böylesi iddialarda bulunabiliriz. Çünkü sosyalizm, içinde sermayenin örgütlenip idare edildiği bir biçimden başka bir şey değildir. Fakat komünizm, her iki kapitalist sistemin de yıkılmasından, yani sınıf sisteminin ve sömürü sisteminin yıkılmasından sonra, toplumun örgütleyici rolü değil devletin örgütleyici rolü yok edildiğinde, içinde toplumun örgütlenebileceği bir biçimdir.

Daha da ileri giderek, sosyalizmin komünizmin bir aşaması ya da komünizme geçişin bir aracı olduğunun kesinlikle yalan olduğunu ısrarla vurgulamalıyız ... Marx'ın bize öğrettiği gibi, komünizm doğrudan sınıf antagonizmasından, ister burjuva ister sosyalist biçimli olsun, işin ve işin örgütlenmesinin reddinden doğar... "Sosyalizm" ile "komünizmi" ayırma ihtiyacı, bir kez daha apaçık ortadadır: ancak bu kez, aralarındaki bulanık sınırlardan dolayı değil, birbirlerine tümüyle karşıt oldukları için...

Kapitalist yıkımın temelini oymaya çalışan yerler üzerinde, bırakalım binlerce çiçek açsın!

Antonio Negri

www.otonomyayincilik.com
iletisim@otonomyayincilik.com

Yeni Çarşı Caddesi Kalkan Han
No: 56/5 Galatasaray
İstanbul
34433

Tel: 0212 2440288

otonom

9789756056066